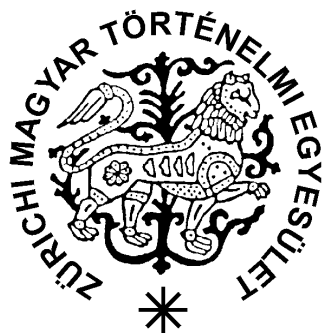

HIRDETŐ MŰSORFÜZET

Az első világháború befejezéséről szóló, A Hazáért! című harmadik emlékkonferencia a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar (NKE) és a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület (ZMTE) közös rendezésében

2018. december 1–2.

NKE Kápolna, Budapest, Ludovika tér 2.

Szerkesztette: Darai Lajos

ACTA HISTORICA HUNGARICA TURICIENSIA

XXXIII. évfolyam 12. szám

Sorozatszerkesztő: Csihák György

A ZÜRICH MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET 113. SZ. KIADVÁNYA

ISSN 2297-7538*

Zürich, Budapest, Adelaide, Athén, Bangkok, Beijing, Beregszász, Boulogne
Sur Mer, Brno, Carrigmore, Csikszereda, Felsőőr, Heidelberg, Helsingborg,
Honolulu, Koppenhága, Lendva, London, Pozsony, Szabadka, Vancouver

* Lévén svájci egyesület svájci kiadványa, svájci az ISSN-szám is.

Tartalom

NYILATKOZAT	4
HÁZIREND	5
A KONFERENCIÁRÓL	6
Munkacíme, célja, fővédnöke, keretei, a téma sarkpontjai	6
AZ ELŐADÁSOK	7
A konferencia első napja: 2018. december 1.	7
Megnyitó	7
Csihák György a ZMTE elnöke	7
Padányi József vezérőrnagy, az NKE tudományos rektor-helyettese	7
Nyitóelőadás.....	7
Padányi József vezérőrnagy: Az erdélyi magyar felsőoktatás kálváriája a Fehér Könyv alapján	7
Kovács Vilmos ezredes (HIM főigazgatója): Az első világháborús hadiipar erdélyi vonatkozásai.....	7
Délelőtti előadások.....	7
Csihák György: A gyulafehérvári román határozat és a Magyar Királyság Történelmi Alkotmánya. Erdély elvesztése. (Tények egy kicsit másként).....	7
Váralljai Csocsán Jenő: A három nemzet és Erdély	8
Tüdös S. Kinga: Idegen földről érkezett szolgálattévők a fejedelemségkori Erdélyben (1616-1689).....	8
B. Garda Dezső: A székelyek és 1918. december 1.	9
Vekov Károly: A B-terv hiánya, avagy a „kettős hatalom” kialakulása.....	9
Darai Lajos: Cui prodest? Miért szervesen Erdély román állami fennhatóság alá erőszakolása?.....	10
Vita	11
Ebéd.....	11
Délutáni előadások	11
Cziráki Zsuzsanna: A szász autonómia Erdélyben	11
Nyisztor Tinka: Moldvai magyarok a századok során	11
Miski Péter: Teleki Mihály és az erdélyi románság.....	13
Sancz Klára Lujza: Gróf Széchenyi István 1813-ban kinyilvánított véleménye a Habsburg Birodalom jövőjéről	13
J. Újváry Zsuzsanna: „Advent a Hargitán” – tragikus szerelmi dráma, vagy valami más?14	
Barki Éva Mária: A befejezetlen béke. Woodrow Wilson 14 pontja, főleg az először követelt önrendelkezés, 100 év után még mindig beteljesülésre vár	15

Vita.....	15
Fogadás.....	15
A konferencia második napja: 2018. december 2.	15
Délelőtti előadások.....	15
Fodor István: Erdély népi összetétele a honfoglalástól az újkorig.....	15
Újházi Loránd: Az erdélyi katolikus egyházmegyék a hatályos egyházjog tükrében.....	17
Pandula Attila: A kolozsvári jezsuita, majd piarista templom (Szentháromság dicsőítése) kriptája	17
Biró Bence: Magyar címer, dákoromán jelkép.....	18
Jávor Miklós: Gondolatok az ún. „európaiságról”	18
Harai Dénes: „Nincs több elpazarolni való magyarság”	19
Zárszó: <i>C s i h á k György Z M T E e l n ö k</i>	19
CSATOLT TANULMÁNYOK	20
Timaru-Kast Sándor: A románok eredetéről, Magna Vlachiától Ungro-Vlachiáig. A Kárpát-régió magyar földrajza	20
Gáll H. Erwin: Honfoglaláskori temetők Erdélyben.....	23
Balogh Miklósné: Magyarok Kárpátalján	25
Szekeres László: A délvidéki magyarok nemzettudatáról.....	30
Herényi István: A Burgenland – vagy magyarul Várvidék, Vártartomány	34
Juba Ferenc: Fiume	37
DOKUMENTUM.....	45
A gyulafehérvári határozatok (értékelt változat).....	45
AZ ELŐADÓKRÓL, SZERZŐKRÓL	48
FÜGGELÉK.....	56
Kiadványaink jegyzéke	56

NYILATKOZAT

Emberi szeretet, szakmai tisztaság, tárgyi tudás és önzetlen, becsületes gondolkodásmód jellemezzén bennünket, akik a magyar nép és a haza történelmének kutatásában együttesen munkálkodunk.

Baráti kézfogásra nyújtjuk kezünket minden irányban. Tevékenységünk politikától mentes, tisztán tudományos, baráti és ismeretterjesztő. Nincsenek sem anyagi, sem társadalmi céljaink – szerelmünk a magyar nép és történelme, valamint nyelve. Mélyen tiszteljük tagjaink, barátaink és az érdeklődő egyének elkötelezettségeit, amelyek azonban semmiféle következménnyel nem járnak sem egyesületünkre, sem a többi tagjára.

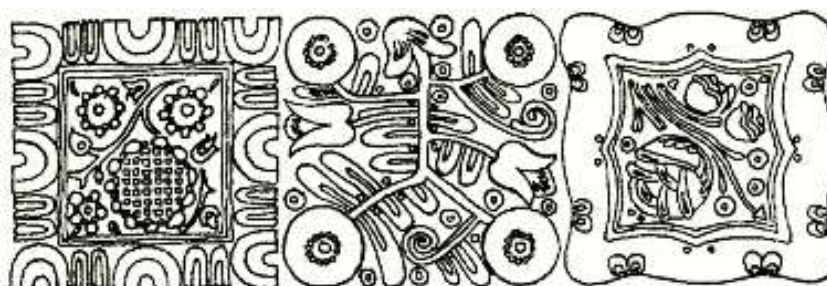
Minden célunk pozitív. Külső nyomástól mentesen, a legtisztább tudományos szellemben akarjuk tanulmányozni és kideríteni – mindenekelőtt – a magyar nép, vagy népek igazi eredetét, őshazánkat vagy őshazáinkat, valamint a magyar nyelv eredetét, ma élő nyelvünk és népünk rokonait.

Nem utasítunk eleve vissza semmiféle elméletet, azonban elvárjuk, hogy a bizonyítékok és az érvek szigorúan tudományos alapon álljanak. Nem egyezünk bele, hogy bárki bármiről kijelentse, hogy az már megoldott kérdés és ezért mindenki köteles magáévá tenni.

Teljes tisztelettel vagyunk úgyszintén az emberiség nagy családjának többi tagja iránt, miközben elvárjuk tőlük ugyanezt a tiszteletet népünkkel szemben. Meggyőződésünk szerint jövőnk új, dicső temploma csak a tiszta erkölcs alapjára építhető; ennek előfeltétele egymás kölcsönös tiszteletben tartása és az erőszak minden formájának és következményének eltüntetése.

A jelen és a jövő kérdéseinek a történelemkutatással való összefüggésével tisztában vagyunk. A mi álláspontunkat ezennel teljes terjedelemben nyilvánosságra hozzuk.

Kelt Zürichben az 1986-os esztendő február havának 10-ik napján.

HÁZIREND

1. Az elhangzott és írásban közölt dolgozatok kizárólagos tárgya a magyar történelem és a magyar nyelv, valamint a szorosan kapcsolódó témakörök, különösen hangsúlyozandó, hogy semmiféle politikai, filozófiai vagy vallási közleménynek itt helye nincs.
2. Az itt elhangzott és/vagy ide küldött dolgozatok közlési joga kölcsönösen az Egyesület és a szerző tulajdona. Az Egyesület hasznot nem kereső társaság, így közleményeit önköltségi áron vagy ingyenesen adja át az érdeklődőknek. Ugyanez vonatkozik a hangszalagra, filmre és minden egyéb információra.
3. Az Elnökség kéri a résztvevőket, hogy tárgyilagosságukat őrizték meg és jóhiszeműen hallgassák végig a legellentmondóbb nyilatkozatokat is és semmiféle személyi kérdést ne vessenek fel. Az előadókat, a hozzászólókat semmi módon ne zavarják.
4. Az előadók előadásukat az elnöknek mondják, illetve olvassák. A hallgatóság részéről közbeszólásnak, hangos megjegyzésnek helye nincs. Kérdések írásban feltehetők és kiigazítások ugyancsak írásban átadhatók az elnöknek. Az elnök csoportosítja mind a kérdéseket, mind a helyreigazításokat és a beszélgetés alkalmával felveti.
5. A vezetés a mindenkori elnök kezében van; megszólítása: Elnök Asszony! Elnök Úr! Az elnök a saját legjobb belátása szerint vezet.
6. Szerelmünk a magyar történelem és a magyar nyelv!

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Elnökség

A KONFERENCIÁRÓL

A rendezvény helyén és idején a Hadtörténeti Intézet és Múzeum hadtörténeti kiállítása lesz látható „A Székely Hadosztály” címmel.

Munkacíme:

Emlékezés a gyulafehérvári román gyűlésre, 1918. december 1.
(Gedai István és J. Újváry Zsuzsanna javaslata alapján)

Célja:

A témaválasztás az 1916 és 1921 közötti időszakra összpontosít, és arra keresi a diplomáciai, nemzetközi jogi, bel-, kül- és katonapolitikai stb. válaszokat, hogy hogyan veszett el Erdély? A konferencia jó alkalom arra Erdély kapcsán (1918. gyulafehérvári román gyűlés), hogy a *lét és nemlét törésvonalairól* gondolkodjunk. Az előadások során bizonyos válaszokat kaphatunk az akkori helyzetre (a nagyhatalmaktól a magyarság megítélésére, annak okaira), és a jelenhez vezető utakra, valamint a nemzeti gondolkodás szükségességére, értékeire (oktatás stb).

Fővédnöke:

Prof. Dr. Padányi József vezérőrnagy, a NKE tudományos rektor-helyettese

Keretek:

Tudományos ülésszak, kerekasztal beszélgetés és kiállítás. Az előadások időtartama 20 perc. A konferenciaanyagból tudományos népszerűsítő kiadvány készül.

A téma főbb sarkpontjai:

Erdély népessége, a románok erdélyi betelepülése és szabadsága, kultúrájuk, oktatásuk az erdélyi fejedelmek alatt. Bizánc szerepe (ortodoxia), vallási viszonyok és vallásszabadság: az 1568. évi tordai országgyűlés, 1571. évi székelyvásárhelyi (marosvásárhelyi) országgyűlés.

A plenáris előadások három csoportjának elnökei a vitáról összefoglalót írnak a rendezvény kiadványába.

Ez lesz konferencia-sorozatunk záró rendezvénye, Trianon centenáriuma (2020) való egyesületi felkészülés részeként.

AZ ELŐADÁSOK

A konferencia első napja: 2018. december 1.

Megnyitók és nyitóelőadások (9,00-10,00)

Elnök: Harai Dénes egyetemi tanár

Megnyitja: *Csihák György a ZMTE elnöke és
Padányi József vezérőrnagy, az NKE
tudományos rektor-helyettese*

Nyitóelőadás:

Padányi József vezérőrnagy: *Az erdélyi magyar
felsőoktatás kálváriája a Fehér Könyv alapján*
Kovács Vilmos ezredes (a HIM főigazgatója): *Az
első világháborús hadiipar erdélyi vonatkozásai*

Délelőtti előadások (10.00–12.00)

Elnök: J. Újváry Zsuzsanna egyetemi docens

Csihák György: *A gyulafehérvári román határozat
és a Magyar Királyság Történelmi Alkotmánya.
Erdély elvesztése. (Tények egy kicsit másként)*

*Légy hű, s bízzál jövődbe, **nemzetem.***
Arany János (Nagyszalonta, 1817)

Keresztény ember mielőtt komoly dolgába fog – imádkozik. Az imádkozás fontos része az önvizsgálat. Az önvizsgálat első kérdése: vétkeztem-e? Vétkezni pedig lehet: gondolattal, szóval, cselekedettel és – mulasztással. Amint idáig jutottunk, akkor Trianon, és most közelebbről: Erdély elvesztése a tárgy. A kérdés az, hogy mi magyarok vétkezünk-e? – s ha igen, milyen vétket követtünk el: gondolattal, szóval, cselekedettel és – mulasztással? Nem kell a dolgot nagyon az elején kezdenünk. Ott vannak a huszadik század elején az első magyar szociológusok, akik bőven leírták, hogy a magyar oktatáspolitikai egyik hibája: az új magyar középiskolák többségét a nemzetiségi vidékekre helyezik, miáltal magunk képezzük nemzetiségeink értelmiségeit, akik a velünk való szembenállást szervezik. Nyíró József: „Néma küzdelem” című művében pedig, igen alapos elemzéssel leírja, miként veszítettük el Erdélyt. Mi

magyarok bőségesen hibáztunk gondolattal, szóval, cselekedettel – de főleg mulasztással. Vizsgálhatnánk ezt a többi elszakított területeink dolgában is. „A gyulafehérvári határozat” (1918. november 18–december 1.) szövegében találunk közvetlen utalásokat arra, hogy fogalmazói jól ismerték a magyar viszonyokat. Noha egyik fogalmazó személyét sem ismerem, sőt azt sem tudom, hogy mely titkos előkészítő munka húzódik a háttérben, de abban biztos vagyok, hogy a szövegezők között volt olyan, aki Magyarországon doktorált. Mert amit ígértek, azt Romániában nem lehetett tanulni – de Magyarországon igen. Ezért megállapíthatónak tartom, hogy akik írták pontosan tudták: az elszakítandó terület egy történelmi képződmény része (az akkor alakuló román állam nem volt egy történelmi képződmény), tehát tettük kétségkívül úgynevezett „magasabb célt” is szolgált, nevezetesen a történelmi képződmény szétzúzását, az elszakítandó népesség pedig – beleértve a románokat is – a magyar korona állampolgára, tehát pontosan tudták, hogy tettük nem valami népfelszabadító tett. A történelmi képződmény pedig sikeresen szétzúzatott. Mára másoknak is feltűnik, hogy egy ilyen mennyire hiányzik – Európa közepéről. „Kevés olyan diplomáciai irat van, amely annyira eltévesztette célját, mint a trianoni...” „Lehet, hogy jön újra egy pillanat, amikor az álom legyőzi a valóságot.” (Henry Kissinger, 2014)

Zürich, 2017. október 23.

Váralljai Csocsán Jenő: A három nemzet és Erdély

1. Az erdélyi három nemzet kialakulása a vegyesházi királyok korában.
2. A három nemzet és az erdélyi fejedelemség kialakulása.
3. Approbata constitutio és a három nemzet.
4. Compilata constitutio és a három nemzet.
5. Erdély, a Tripartitum és a vesztfáliai béke.
6. Az 1659. május 24-i szászsebesi országgyűlés határozatának jelentősége.
7. Románia címere a két világháború között.
8. Románia jelenlegi címere.
9. A három nemzet és a gyulafehérvári gyűlés.

Tüdős S. Kinga: Idegen földről érkezett szolgálattévők a fejedelemségkori Erdélyben (1616-1689)

Dolgozatom témáját, amely már azóta románul és magyarul is megjelent, két román történész Ștefan, Metes (1887–1977), lelkipásztor, a RTA levelező tagja, valamint David, Prodan (1902-1992), egyetemi tanár, a RTA rendes tagja tanulmányai indították útjára. Kijelentésük igazságtartalmának hitelét kerestem, ellenőrizvén elsősorban Ștefan Metes állítását, miszerint a fejedelemségkori Erdélyben élő „elsősorban magyar főnemesek, nemesek” üldözték volna a „román vagy román származású jobbágyaikat”. Az általam összegyűjtött csaknem 100 jobbágynyelvű levelek alapján, Metes állításának cáfolatával találkoztam, mert mint kiderült, a XVII. század folyamán sem az Erdélybe való bevándorlás, sem az elvándorlás nem kötődött etnikai sajátossághoz. Ezt David Prodan a „Fogarasföldi Urbáriumok” című kiváló forráskiadása is igazolta. Ugyanakkor az Erdélyi Országgyűlési végzések is arról szólnak, hogy az idegeneknek, a jövevényeknek, nemzetiségre való tekintet nélkül, nemcsak a Székelyföld, hanem Erdély is otthonukká válhatott.

A különböző típusú források tehát egyértelműen igazolják: a XVII. században az erdélyi román szolgálattévők ki- vagy bevándorlását semmilyen formában nem befolyásolták vagy mozgatták a „nemzeti élet” irányította hatalmi törekvések. A kérdés nemzetiségvonalatkozású torzítása csupán politikai érdekeket szolgált a XIX. XX. és úgy tűnik, a XXI. századiak szá-

mára is. Ám a korabeli források tükrözte tények alapján ezeknek a felhangoknak már semmi közük sincs a korabeli események valós voltához.

Természetesen az sem tagadhatjuk, hogy az „idegen fiakkal” a máshonnan érkezett jobbagyokkal szemben vegyülhetett bizonyos gőg vagy fölényérzet a helybéli főnemesség vagy nemesség, esetleg falustárs részéről. Mindez viszont nem nevezhető csupán erdélyi sajátosságnak, hiszen mint ismeretes, minden zárt, hagyományos társadalom szinte természetes válaszreakciója az új, a szokatlan elutasítása.

B. Garda Dezső: A székelyek és 1918. december 1.

A székelység a különböző hadszíntereken való részvételével mérhetetlen véraldozatot vállalt az első világháborúban. Az 1916. augusztus 27-diki román támadás felbecsülhetetlen károkat okozott a székely családoknak: menekülteké váltak saját országukban. Bár a magyar kormány mindent elkövetett az otthontalanná vált székely közösségek megsegítéséért, ez a segély a családok számára jelentéktelennek bizonyult, de a magyar állam anyagi erőforrásait nagyrészt felemésztette.

Az 1918-as évi őszi rózsás forradalom kitörése után az egész országban nemzeti tanácsok szerveződtek, amelyek nagy hatással voltak a közvélemény formálására. A magyar nemzeti tanácsok mellett székely nemzeti tanácsok is alakultak, amelyek a Székelyföld jövőjére igyekeztek befolyást gyakorolni. Ezek többsége a székely városokban szerveződött, de Budapesten is létrejött Székely Nemzeti Tanács. Emellett Kolozsvárt, Debrecenben, Szegeden és más városokban is jelentős tevékenységet fejtettek ki a székely nemzeti tanácsok tagjai.

A románok 1918. december 1-i nagygyűlése után a Székely Nemzeti Tanács elhatározta, hogy megkezdi az önálló székely köztársaság szervezését. Négy székely vármegyéből jött volna létre a független székely köztársaság. Az önálló székely állam tervét Paál Árpád dolgozta ki, a népek önrendelkezési elve alapján. A székely köztársaság kikiáltására 1919. január 10-én került volna sor. Ezt azonban Székelyföldnek a románok által történt megszállása, valamint Paál Árpád letartóztatása megakadályozta.

1918. december 1. után, az Erdélybe betört román csapatok elleni védekezésért hozták létre Kolozsváron a Székely hadosztályt, Lukács Béla nyugalmazott altábornagy kezdeményezésére. A Székely hadosztály a Kolozsvári hadosztály együtt maradt törzséből, a 38. magyar hadosztály székely katonáiból jött létre, amelyhez csatlakoztak a Kratochvil Károly parancsnoksága alatt Erdélyben szerveződött alakulatok. Létszám: 400 tiszt és 4000 közlegény.

A hadosztály parancsnoka Kratochvil Károly vezérkari főnöke, Siménfalvy Károly vezérkari őrnagy volt. A Székely hadosztály 1918 decemberének közepén 1700 katonát számlált, de csak 600 lőfegyverrel rendelkezett. Később a létszám meghaladta a 12 000 főt.

Mivel 1919-ben mind az önálló székely köztársaság létrehozása, mind pedig a fegyveres ellenállás lehetősége kudarcba fulladt, a székelység kénytelen volt az autonómia lehetőségeit keresni. A szerző dolgozatában befejezésképpen bemutatja a székelység autonómia törekvéseit a 20. században és a 21. század elején.

Vekov Károly: A B-terv hiánya, avagy a „kettős hatalom” kialakulása

Az első világháború elhúzódása, majd tragikus vége nemcsak a központi hatalmakat, a Monarchiát érte váratlanul, hanem a magyar kormányt is.

Visszatekintve az eseményekre, úgy tűnik, hogy a birodalom sajátos állami szervezete békeidőben el tudta látni feladatát, de a háború végi rendkívüli körülmények között már nem. A rendkívüli körülmények között nemcsak a hadi események alakulása, hanem a politikai

koordináció hiánya is a birodalom két része között bebizonyította ennek a politikai konstrukciónak a sebezhetőségét, sőt alkalmatlanságát.

Ferenc József hosszú uralkodása és főleg erőskező politikája adott vonatkozásokban el tudta fedni a dualizmus hiányosságait, illetve a benne rejlő veszélyeket. Az ő halálát követően kiderült, hogy nincsenek meg azok a mechanizmusok, amelyek rendkívüli körülmények között is biztosíthatták volna az Osztrák–Magyar Monarchia gyors és egységes, minden szempontból eredményes reagálását a nem várt helyzetekre.

A látszat egyenlőség dacára a dualizmus aszimmetrikus építménye csak békeidőben és egy akár egyéni, jól koordinált külügyi és hadügyi kormányzás mellett tudta fenntartani nem csupán az egység, hanem az egységes reagálás lehetőségének a látszatát, de csak az uralkodó haláláig. Ekkor, éppen a világháborús válságnak köszönhetően előtűntek ennek az aszimmetrikus rendszernek a gyengéi, mind összbirodalmi szinten, főleg külügyi és katonapolitikai vonatkozásban, mind a Monarchia „kisebbik láncszemének”, Magyarországnak a szintjén.

A dualizmus körülményei között álomba ringatott nemzeti büszkeség közepette nem sikerült kiépíteni intézményi és főleg nem személyzeti vonatkozásban sem a külügy, sem a hadügy vonatkozásában egy olyan rendszert, amely képes lett volna önállóan és megfelelő hatásokkal működni akár rendkívüli körülmények között is. Hiányoztak ennek a nem kevesek által szorgalmazott törvényi keretei is.

Sem a Monarchia egészének a szintjén, sem Magyarországon nem sikerült erőt venni rajtuk és kordában tartani azokat a háború végén fel- és elszabadult erőket, amelyek megkérdőjelezték a fennálló rendszer jogosultságát, fennmaradását.

A kialakult felemás, kettős hatalmi rendszer és ennek talaján a bizonytalan politikai helyzet vezetett el az ország hatalmi struktúráinak összeomlásához, amely döntően meghatározta a győztes szövetséges hatalmak diktálta trianoni békeszerződést.

Darai Lajos: Cui prodest? Miért szervetlen Erdély román állami fennhatóság alá erőszakolása?

A trianoni döntésnek megágyazó háborús és mozgalmi politika háttérében nemcsak nyerszkedő nemzetközi pénzügyi és népcsoporti gazdasági érdekek húzódtak meg, hanem a társadalomelmélet emberiségellenes jellegzetességei is. A „ha jó törvényt akarsz, égesd el a régieket és csinálj újakat” voltaire-i hamis racionalista, valójában esztelen elve lehetővé teszi egy embercsoport számára, hogy más csoportok kárára cselekedjen, őket „elégesse”. Ami második világháború fajtult hamarosan. Az ottani magyarság őshonos nemzeti közösségét azóta román állami elnyomás időnként népiirtással való üldözése gyötri, gyéríti, a szászokot már majdnem felszámolta. A társadalmi igazságtalanság mindenkit sújt, mégha megtévesztetten is. Ez a XIX. század utolsó harmadában indult kelet-közép-európai gazdasági–szellemi fellendülést megakasztotta, majd szovjet érdekerületté téve bebetonozta. Kiutat az EU tagság se hozott, a felzárkózásra nincs elég pénzakarát, helyette a románság a magyar nemzeti közösség elnyomásával kárpótolhatja magát, de inkább csak a román állami közélet szándékában, mert a nép tömegesen kivándorol. Megoldást egymás megbecsülése, a kölcsönösség, az együttműködés jelenthet, visszatérés a régió korábbi gyümölcsöző elveihez, amit a magyar történelmi alkotmányra alapoztak. De a megoldás előtt akadályok tornyosulnak, s ezek között nem a legkisebb, hogy történelmi építményünk elvi előnyei a magyar tudományos világban sincsenek egyértelműsítve. Ezért feladatunk a magyarsággal kapcsolatos történelmi igazságok tudatosítása, egyetemes tudományi érvényesítése, közvetítése az érintett kelet-közép-európai térség számára. Enyhítve az első világháború vége óta folyó magyarellenességek következtében az Erdély elszakításához hasonló, körkörös és kölcsönösen elszenvedett veszteségeket és elkezdve a helyreállítást. Ha a tudomány megfelelő fokára lépve kimondjuk egyetemes értékeink történelmi léptékű eredményeit, és hiteles képet nyújtunk az egész Kárpát-medence

műveltségi egységről, a világközvélemény támogatni fogja térségünk eszmei rendjének ismételt megvalósulását, sokszorozódó erejének bekapcsolódását az emberiség előtt álló feladatok megoldásába, azaz a volt Magyar Királyság népeinek több nemzetként való boldogulását. Előadásom keresi a magyarázatot a románok 1918. december 1-i gyulafehérvári gyűlése határozatai érvényesülésének szinte teljes hiányára a román államiság valóságos Erdélyre kiterjesztése során, azt annak észellenes elvi alapozásában és idegen, távoli érdekek kiszolgálásában találva. Utóbbinak dokumentumai feltárására biztat és javasolja a százéves kártevés és áldatlan állapotok leállítását, térségünk megbékélését és felvirágoztatását.

Vita (12,00-13,00)

Ebéd (13.00-14.00)

Délutáni előadások (14.00-16.00)

Elnök: Harai Dénes egyetemi tanár

Cziráki Zsuzsanna: A szász autonómia Erdélyben

Erdély történetében a XII. század második felétől tartjuk számon azokat a többségében németajkú telepéseket, akiket gyűjtőnéven „szászokként” ismer a hagyomány. A Magyar Királyság területére II. Géza király kezdeményezésére tervszerűen betelepített vendégek (hospek) Európa különböző, fejlett gazdasággal és jelentős népfölösleggel rendelkező vidékeiről származtak, jóllehet minden bizonnyal a német birodalmi területekről érkezők voltak közöttük többségben. Ez a sokszínű telepes közösség erdélyi területen forrott össze egy nemzetté, nem utolsósorban a magyar királyok – és később erdélyi fejedelmek – biztosította kiváltságoknak, így a középkori privilegizált státuszt az újkorban kiteljesítő autonómiájuknak köszönhetően. A Szász Univerzitás, tehát a szászok egyetemes közösségének tagjai a székelyek és magyarok mellett Erdély egyik rendi nációját alkották, és bátran nevezhetjük őket a tartomány szilárd pillérének. A régióban kimagasló gazdasági és kulturális tevékenységük háttérében fejlett érdekérvényesítő képességük sejthető, melynek alapja a mindenkori hatalmi centrummal kialakított, szolgáltatások és kötelezettségek érzékeny egyensúlyán alapuló közösségi autonómia volt. Sajátos jogállásuk Erdélyben belül egészen a XX. századig biztosította a háttérrel ahhoz, hogy a környező népektől nyelvében és szokásaiban jelentősen eltérő népcsoport kilenc évszázadon át megőrizhesse identitását. Előadásomban az erdélyi szász autonómia fejlődésének fordulópontjait veszem számba a középkortól a XX. századig.

Nyisztor Tinka: Moldvai magyarok a századok során

A történelem során Moldvában és Havasalföldén (Havaselvén) már a „román vajdaságok” megalakulása előtt – a XIV. század első felében is – éltek magyarok. Ám azok a magyar csoportok, amelyeket Havaselvére, az egykori Kunországba, Olténiába és Munténiába vetett különböző időben és szándékkal a történelem, azoknak híre, emléke Románia 1861. évi megalakulásakor már inkább csak a helynevekben, a gyérszámú krónikákban, oklevelekben élt. Ezekből rekonstruálhatják a történészek azt az állapotot, amikor – nevezetesen a X–XI. században – a Duna jelentette a magyar–bolgár határt. A téma legkiválóbb ismerője, Mikecs László *Csángók* című munkájában bemutatja azt a folyamatot, ahogy a honfoglaló magyarság a Kárpát-medence benépesítése után túlcsoportult a Kárpátok gerincén; ahogy megtöltötte né-

pességgel a korábban lakatlan gyepűket: Szörény földjét, valamint a Havasalfölde északkeleti csücskén lévő Săcueni megyét – a források Săcueni Micnek, Kis-Székelyföldnek is nevezik –, amit aztán 1845-ben felosztottak. A helynevek Buzău és Prahova megyében is tanúskodnak valamikori magyar lakosságáról. Mégpedig oly módon, hogy „*néhányuk teljes bizonyossággal a legrégebb magyar katonai szervezetre, a gyepűrendszerre utal, mint a Les, Kapus, Szemes, Vámos, amik (...) a magyar gyepűövezet legkarakterisztikusabb nevei.*” Mikecs tehát újrafogalmazta a Kárpát-gerincnek, mint az „ezeréves határnak” a történelmi szerepét. Megállapította, hogy „*már a régi magyarság ismeretében sem lett volna szabad megállnia a magyar gyepűk kutatójának a Kárpátoknál.*” Mert a hegygerinceknek, miként a váraknak is, csak a XIII. századi tatárjárástól lett szerepük az ellenség feltartóztatásában, korábban a síkságokon, a folyóvölgyekben védekeztek.

Moldva középkori magyarságának azonban nemcsak az emléke létezik, hanem jelentős hányaduk valóságosan is megtalálható lakóhelyükön. Őket nevezi a tudomány – egy kis nagyvonalúsággal valamennyit – csángóknak, akik a történelem során földrajzilag vagy közjogilag kiszakadtak a székelységből. Mikecs László meghatározása szerint: „*csángók azok a falvakban lakó magyarok, akik az összefüggő székely népsziget szomszédságában, vagy közelében, népünk legkeletibb szélein, határainkon belül és kívül, idegenek, szászok, de főleg románok között élnek.*”

1. A csángók (vagyis a Moldvában élő katolikus vallású magyarok) a középkorban a Magyar Birodalom oltalmában éltek, a csiksomlyói ferencesek lelki gondozását élvezték, hiszen Moldva a magyar király hűbérterülete volt, ami nemcsak azt jelentette, hogy adót fizettek, hanem védelemben is részesültek. Amikor a mohácsi vésszel összeomlott a középkori Magyar Királyság, ez a védelem megszűnt. Moldva magyarsága az ott élő románokkal együtt török fennhatóság alá került, ami alól csak az 1860-as években szabadult fel, de akkorra Magyarország már az Osztrák-Magyar Monarchiában élt, és nem tudott védelmet nyújtani az egyre erőteljesebben kibontakozó román nacionalizmusnak a csángókra nehezedő nyomása ellen. 1918-ig külpolitikáját alá kellett rendelnie az Osztrák-Magyar Monarchia birodalmi érdekeinek, a Monarchia összeomlása után pedig sem a trianoni békediktátummal megrendített Magyarország, sem a román fennhatóság alatt kisebbségbe került erdélyi magyarság nem talált lehetőséget moldvai magyar testvérei oltalmára. A moldvai magyaroknak pedig sajátos történelmük miatt nem volt saját értelmiségük, akik sorsukat irányíthatták volna, ezért kiszolgáltatottan sodródtak a történelemmel.

2. A XVIII. századtól a moldvai magyaroknak korántsem volt „konszolidált” helyzetük, legföljebb annyiban, hogy a madéfalvi székelymészárlás menekültjeivel lélegzetvételnyi lehetőséget kaptak a megmaradásra, mert a XVII. század végére a török háborúk (és a velejáró járványok, éhínség és más pusztítások) nyomán, utánpótlás híján gyakorlatilag elfogyott a moldvai katolikus magyarság. A XVIII. században érkezett bujdosókból új telepek jöttek létre, első és másodlagos migrációval feltöltődtek a már-már kipusztult lakosságú magyar települések. A háborúskodások alábbhagyásával pedig számbelileg növekedni kezdett Moldva magyarsága, de az iskoláztatás terjedésével felgyorsult az állami asszimiláció, amihez a jászvásári római katolikus püspökség és a szeminárium létesítését követően egyre erőteljesebben hozzájárult a romanizálódó katolikus klérus nemzetietlenítő hatása.

3. Nem „fogytak el” a moldvai csángók, hanem a román nemzeti érdekek szolgálatába álló moldvai római katolikus papság, híveit elárulva az asszimiláció szolgálatába szegődött, s felvállalta, hogy a római katolikus magyar híveket római katolikus románokká teszi, ami sajnos találkozik a Vatikán azon rögeszméjével, hogy ily módon közelebb kerülhetnek az ezer esztendeje kettészakadt katolikus egyház egyesítéséhez. A jászvásári klérus jó pénzért elhiteti velük, hogy az ortodox románság körében terjesztik a római katolikus vallást, holott csak magyar katolikusokból faragnak erővel – híveiknek nagy szenvedéseket okozva, égbekiáltó hazugságok közepette – román nyelvű katolikusokat. A csángók tehát nem fogytak el, csak át-

festették őket kék-sárga-piros színre. Megtagadva és csúfot űzve Jézus tanításából, aki azt bízta tanítványaira, hogy tanítsátok a vallást minden népnek – *a maga nyelvén*.

4. Pusztina példáján (1990–2018) teljes képet kaphatunk a moldvai Katolikus Egyház és a Szentszék által tanúsított ellenállásról a magyar nyelvvel szemben. A Szentszék érdeke, hogy Romániában román katolikusok legyenek, mert csak akkor lehet diplomáciai kapcsolatban Romániával. A cél: terjeszkedés az ortodoxián belül!

Miskő Péter: Teleki Mihály és az erdélyi románság

Buda elvesztése után (1541) a már több mint egy évszázada működő három nemzet uniója volt az a biztos alap, amelyre építve kialakíthatták az ország keleti felében azt az államalakulatot, amely idővel az Erdélyi Fejedelemség nevet kapta. A fejedelmek felemelkedtek, regnáltak, gyakran el is buktak, de a hatalmukkal és befolyásukkal ügyesen sáfárkodó uralkodók számára egy alaptétel mindig fennállt: a három kiváltságos nemzet jogait tiszteletben kell tartani.

Ez azt is jelentette, hogy a fejedelemség területén egyre népesebbé váló románság, amely a paraszti réteget gyarapította, illetve papi vezetők is, csupán fejedelmi kegyből (hiszen az ortodoxok eretneknek számítottak), rendi képviselő nélkül élhettek a két román vajdasághoz képest nyugodtabb és biztonságosabb életkörülményeket jelentő Erdélyben. Bár már a középkorban is éltek vlachok, oláhok ezen a területen, a török kor nagy háborúi és pusztításai következtében az elhurcolt vagy legyilkolt magyarok, székelyek és szászok helyét rövid idő alatt képesek voltak betölteni, itt letelepedni.

A korszakban még nem volt olyan meghatározó a nemzetiségi hovatartozás, hiszen ez későbbi korok „terméke” volt, ezért a fejedelmek, de a nemesek is jónak látták az alacsonyabb igényű, de ugyanúgy adózó és robotoló románsággal feltölteni uradalmaikat, falvaikat. A kora újkor a reformáció, sőt a konfesszionalizáció időszaka is, a protestáns fejedelmek több alkalommal is kísérletet tettek az ortodox hitű románok felekezeti megnyerésére, áttérésére. A vallási türelméről elhíresült Erdélyi Fejedelemség vezető politikusai is tisztában voltak azzal, hogy a románság megnyerése és támogatása saját érdekeiket is szolgálja. A partiumi birtokosként kezdő, majd jelentős erdélyi birtokokat megszerző Teleki Mihály kancellár saját tapasztalataira is támaszkodva jól ismerte a fejedelemségbeli románságot. Többször fordultak hozzá, mint az államapparátus egyik legfontosabb tisztségviselőjéhez, hogy segítse, támogassa őket, képviselje érdekeiket I. Apafi Mihály fejedelem (1661–1690) előtt.

Előadásomban a korszakkal foglalkozó szakirodalom, valamint a Teleki Mihály Gyűjteményben fellelhető iratok alapján a nagyhatalmú főúr és az erdélyi románság kapcsolatának megrajzolására törekszem.

Sancz Klára Lujza: Gróf Széchenyi István 1813-ban kinyilvánított véleménye a Habsburg Birodalom jövőjéről

Széchenyi István olyan magyar grófi családba született 1791. szeptember 21-én, amelynek több neves, a haza sorsát javító, tevékeny tagja volt. Édesapja, gróf Széchenyi Ferenc is gyermekeit Isten, a Király és a Haza iránti tiszteletre, szeretetre nevelte. Ez a hármas alapkövetelmény a család tagjai számára több generáció óta követendő hagyomány volt. Széchenyi István számára is elfogadott volt, megtartása, végrehajtása kötelező feladatként életfelfogásként ivódott szellemiségébe. E hármas alapkövetelmény – azok összegzéseként – kiegészült a családszeretettel, ami alapvetően meghatározta gondolkodásmódját. Ennek tanújelét adta 1809-ben, amikor ifjú fejjel, mindkét bátyjával együtt jelentkezett a Napóleon elleni háborúban való részvételre. A háborúban töltött idő és a szolgálat alatt ellátott feladatok, események,

felnőtté érlelték gróf Széchenyi István gondolkodásmódját. Az 1809-es békeszerződés megkötése után a főszállásmesteri törzsből a 7. Huszárezredhez helyezték át 1810. január 1-jén, ahol 1811. április végéig teljesített szolgálatot. Kérésére 1811. május 1-i hatállyal az I. ulánuszrezredhez helyezték át, amelynek tulajdonosa 1797 óta gróf Maximilian Merveldt altábornagy volt. Az ezred parancsnoka báró Ludwig Wilgenheim ezredes, helyettese gróf Zichy Ferdinánd alezredes, Széchenyi István sógora volt. Az ezredtörzs ekkor Csehországban, Pardubitzban állomásozott. 1811-től 1813-ig az ezredtörzs többször változtatta meg székhelyét. Az Udvari Haditanács Széchenyi Istvánt 1813. május 10-i rendeletével új beosztásba helyezte Schwarzenberg tábornagy mellé parancsörtszti feladattal. Széchenyi István 1813 júniusában foglalta el beosztását Prága mellett, Liebenben. A főhadiszállás parancsnoksága is többször változtatta meg székhelyét. Először, augusztus 20-án Komotauba, majd augusztus 22-én Zöbztzbe, onnan augusztus 23-án Mittelsaydába, augusztus 24-én Reichstadtba települt. Széchenyi István 1813 augusztusáig két nehéz futárszolgálatot látott el. Az augusztus 22–24 közötti útja, amelyen Wittgensteintől az orosz-porosz csapatok parancsnokához, Barclayig, s onnan gróf Pahlenhez lovagolva – három nap és három éjjel – ázva, éhezve teljesített, megfázással végződött. A főhadiszállás parancsnoksága ismét többször változtatta meg székhelyét. Augusztus 28-án Altenbergbe, 29-én Duxba, majd Teplitzbe települt át. Széchenyi István állapota egyre rosszabbra fordult, és ezért augusztus 29-én, Schwarzenberg tábornagy személyes parancsára, Teplitzből Prágába szállították gyógykezelésre. A kezeléseket hatására egészségi állapota gyorsan helyreállt, hamar meggyógyult. Lábadozó betegként betegtársaival meglátogattak egy-egy kávéházat. Egy ilyen, barátinak nevezhető, együttlét alkalmával tette meg azt a – politikai éleslátásáról tanúbizonyságot tevő – kijelentését, a többi résztvevő előtt, hogy a Habsburg Birodalom 100 év múlva részeire fog esni, amit egy rendőrségi ügynök jelentéséből tudunk. Amiből egyúttal az is kiderült, hogy Széchenyi Istvánt megfigyelés alatt tartották. Ez a kórházi kezelés elég hamar befejeződött, és Széchenyi gyógyultan, 1813. szeptember 8-án bevonult szolgálattételre a teplitzi főhadiszállásra.

J. Újváry Zsuzsanna: „Advent a Hargitán” – tragikus szerelmi dráma, vagy valami más?

Sütő András, a XX. század egyik legkiválóbb erdélyi drámaíró lírai, de mégis igen drámai hangvételű darabját elemzem történeti szempontból – ez utóbbi elemzést még senki nem vetette fel eddig. A Nagy Romlás és a Kis Romlás tövében élő kicsiny székely közösség karácsony napján, az adventi várakozásban jelenik meg előttünk; igen erős szétszórás közepette, sokan elvándoroltak az apró településről vagy már nem élnek. A főszereplő, Body Vencel is leányát várja vissza. Mégis, a legtragikusabb Zeteleki Gábor és Réka szerelmének története; Réka látszólag könnyelmű kiáltása, „bűne” miatt Gábort betemeti a hólavina, és örökre elveszíti. Mindez – szerintem – nagyon erősen szimbolikus értelmű; tegyük hozzá, hogy akkor 1920-at írunk, Trianont, amikor az anyaországtól elcsatolják Erdélyt. A darab második része 20 év múlva játszódik. 20 év vezeklés után, csodás körülmények között megtalálják, és életre kel Zeteleki Gábor; Erdély visszatér 1940-ben, de csupán rövid időre.

A körülmények ismét összefognak a két összetartozó szerelmes pár ellen; egy újabb hiba, bűn következtében végleg betemeti a hó mindkettőjüket, miként a múltat a jelen történelem. A Magyar Királyság és Erdély többé nem lehet egy ország, de van egy kiút, a szellemi és lelki kapcsolat, amely akkor, amikor Sütő a darabot írta még csupán távoli reménynek tűnt: „...hinni szeretném, hogy aki keresi, megtalálja a másikat, még ha befűjták is ösvényeit a Nagy Romlás porhavaival.” – Azóta azok a „másik” tagok legalább felvehetik a magyar állampolgárságot és magyar állampolgárok lehetnek.

Barkai Éva Mária: A befejezetlen béke. Woodrow Wilson 14 pontja, főleg az először követelt önrendelkezés, 100 év után még mindig beteljesülésre vár

Az önrendelkezés mint természetes jog.

Wilson 14 pontja és béketerve, és az ezzel ellentétes békediktátumok.

A Népszövetség kudarca.

A II. világháború után: az emberi jogok elsőbbsége és az önrendelkezés megtagadása Európa számára.

1966 nagy fordulata: a két ENSZ Egyezségokmány, a népek önrendelkezési joga írásos és kötelező (ius cogens) nemzetközi törvény, amely a világ minden népére érvényes.

(Megjegyzés: A magyar 1956-os forradalom, mint első önrendelkezési harc Európában a II. világháború után, nagy befolyással bírt.)

Vita (16.00-17.00)

Fogadás (17.00-18.00)

A konferencia második napja: 2018. december 2.

Délelőtti előadások (09.00-11.00)

Elnök: Darai Lajos professzor emeritus

Fodor István: Erdély népi összetétele a honfoglalástól az újkorig

Ma már nem lehet vitás, hogy a honszerző magyarok Erdélyt már a Kárpát-medence birtokbavételének első esztendejében, 895-ben megszállták. E területen főként szláv népcsoportokat találtak, akik a VI. század közepétől két nagy néphullámban vándoroltak északabbi őshazájukból a Balkánra. A IX. században – az avar birodalom felbomlását követően – Erdély déli része bolgár kézre került, és itt jelentős számú délszláv népesség telepedett meg. Valamivel korábban vándoroltak be Erdély északnyugati vidékeire keleti szláv csoportok. A szláv népesség a XIII–XIV. századig a magyar, szász és román közösségekbe olvadtak be.

A székelyek bizonyára már a honfoglalás idején is magyarul beszéltek, de ők akkor még nem itt telepedtek meg, hanem az ország nyugati határvidékén. Első nyomaik keleten, Biharban tűnnek fel, majd innen főként a későbbi Szászföldre húzódtak. A Székelyföldre azután kerültek, amikor II. András 1224-ban kijelölte a szászok települési területét.

Az oklevelek és helynevek egyértelműen igazolják, hogy a románok a magyarok és szászok után telepedtek be Erdélybe. Az őket említő első oklevelek a XIII. század elején jelennek meg, Fogaras és Szászváros vidékén. Ennek a költözésnek bizonyára fontos előzménye volt, hogy II. András 1223-ban a Barcaságban és a Kárpátoktól keletre berendezkedett Német Lovagrendet kiűzte az országból. A románok Görögország északi vidékeiről, Macedóniából, Albániából és Szerbia déli részeiről keltek útra észak felé, s a Dunán átkelve a magyar király fennhatósága alatt álló Szörénységben, Kunországban és Erdélyben ütték fel szállásaikat. Az őket említő oklevelek a tatárjárás (1241–42) után erősen megsaporodnak, ami a magyar és szász népesség jelentős vérvesztésével magyarázható. E korai időszakban azonban a pásztorkodó románok főként azokon a területeken telepedtek meg – a hegyi legelőkön –, amelyek addig zömmel lakatlanok voltak, a románság életmódjának viszont kiválóan megfeleltek.

A helyzet azonban egy évszázad múlva – a XIV. század közepétől – erősen megváltozott. Az egész Európát megtizedelő 1448–49-es pestisjárvány Magyarország népességét is jelentősen meggyérítette. A több hullámban érkező balkáni jövevények nagy számát közvetve a szerb oklevelek igazolják: ott egyre ritkábban emlegetik a románokat, nálunk pedig ennyivel gyakoribban fordulnak elő. (Az északi nyelvjárást beszélő balkáni románok ekkor végleg elhagyják korábbi hazájukat.) Most már nemcsak a hegyvidékeket és környéküket veszik birtokba, hanem a dombságokat, és az elnéptelenedett magyar és szász falvakat is. Rajtuk kívül a hegyi legelőkről is érkeznek ide románok, mivel ott jóval kevesebb áldozatot szedett a járvány. A földbirtokosok is velük pótolják a kiesett munkaerőt. Korábban a bevándorlás nem érintette az Erdélyi medence masszív magyar-szász tömbjét. A XIV–XV. században azonban ez a tömb a Székelyföldről nyugatra felszakadozik. Változik a románság társadalmi helyzete is. A közrendűek közül sokan jobbágyokká lesznek, a vajdák és kenézek pedig a magyar nemesség sorába emelkednek. (Jól példázza ezt a Hunyadi család története.) Módosul a román népesség gazdálkodása is. Egyre több helyen legelőket törnek fel, erdei irtásokat alakítanak ki. Ekkor jelennek meg az ikerfalvak is, amikor az ugyanabból a településből kialakult, más népességű falvak neve elé a Magyar-, Szász-, Oláh- előtag tapad.

Az Oszmán Birodalom balkáni térhódítása is újból kiváltja a román bevándorlás nagyobb lendületét, hiszen Erdély földje még mindig biztonságosabb, mint a Balkáné. De Erdély is hamarosan a török szomszédja lesz, egyre többször csapnak be portyázó csapataik. A háborúk idejének vérvesztése is a magyar és szász népességet sújtja jobban. Érzékletes példája ennek Doboka és Külső-Szolnok néhány településének ránk maradt népességi adata. Eszerint a XVI. század derekán errefelé kb. 17.500 magyar, 13.200 román és 2000 szász élt. 1606-ban viszont már csak 2500 magyar, 200 szász és 7200 román. A magyarok vesztesége 85 %, a szászoké 88 %, a románoké pedig 45 %. Ehhez persze nem csupán a román lakosság állandó bevándorló utánpótlása járult hozzá, hanem a románok másfajta demográfiai szokása (a nagyobb népszaporulat) is. Ekkor már természetesen nem arról volt szó, hogy a magyar-szász települési tömböt tovább szaggatták a románok lakta területek, hanem arról, hogy egész Erdélyben hatalmas román tömbök jöttek létre, ahol a magyar és szász lakosság szórványba került. A törökök által megszállt területeken elsősorban a magyar népességet sújtja az egész hódoltságra jellemző ún. kettős adóztatás, amikor a régi magyar birtokosok és az új urak, a törökök is szedik az adót. Természetesen ez a lakosság pusztulásához és meneküléséhez vezet. Ekkor jelennek meg Szatmárban az első román falvak, amelyek lakossága a bihari hegyekből költözik be az elhagyott magyar falvakba.

Az 1660 és 1700 közötti demográfiai állapot úgy becsülhető meg, hogy a magyarság részaránya 45-50% között mozoghatott, a szászoké 10-15%, a románoké pedig 30-40% lehetett. Egy 1712–13 tájáról származó kormányhatósági számítás szerint Erdély lakossága a 800-860 ezer fős népességből a románság részaránya 34% volt, a magyaroké 47%, a szászoké pedig 10%. Ez az arány azonban 1760 tájára jelentősen megváltozik, amikor is a románság részaránya eléri a 60%-ot. Ennek egyik oka a Moldvából és Havasalföldről történt bevándorlás,

amely 1711 és 1740 között viszonylag mérsékelt volt, ám a következő 20 évben jelentősen felerősödött. Emellett azonban figyelembe kell vennünk a hódoltság alatt és a felszabadító háborúk idején nagy mértékben elnéptelenedett Magyar Alföld keleti részébe irányuló magyar kivándorlást is. 1767-ben a magyarok és a szászok létszáma (az összlakosság 40%-a) 516 ezer fő lehetett.

A XVIII. század végétől azonban már nem csak becsült adataink vannak. 1786-ban először kerül sor a népállomány modern színvonalú felmérésére. Erdély lakossága ekkor (a határőrvidékkel együtt) 1 millió 560 ezer fő. Ez a népesség most már nagy be- és kivándorlási hullámok, pusztító járványok és háborúk nélkül fejlődik a XIX. század közepe tájára kétmillióra. De nem változik az 1760 körüli nemzetiségi arány sem. Nem hoz döntő változásokat a természetes asszimiláció, erőszakos asszimilációnak viszont nyoma sincsen.

Erdély történeti demográfiájával kapcsolatban általában nem szokás figyelembe venni, hogy a nagy tömegű román beáramlás mellett – igaz, sokkal szerényebb mértékben – volt egy ellenkező irányú kivándorlás is, főként Moldvába. Az ottani magyar lakosság nyomai a régészeti adatok alapján már a XIII. században kimutathatók. Különösen megnő itt a magyarság létszáma és jelentősége a XIV–XV. században. E régi csángó nyelvjárást őrizte még a XX. században is Lakatos Demeter költészete, amely azonban napjainkra láthatóan teljesen kihalt. Közismert a székelyek tömeges kivándorlása a madéfalvi veszedelem után Moldvába és Bukovinába. E keletre szakadt kivándorlókat csak a XIX. század közepe körül fedezi fel a magyar értelmiség. Sorsuk változásáért azonban a magyar kormányzat és az egyház a XX. századig szinte semmit nem tett.

Újházi Loránd: Az erdélyi katolikus egyházmegye a hatályos egyházjog tükrében

A trianoni békeszerződés következtében nemcsak a magyar állam, hanem a katolikus egyház igazgatása is átalakult. Különösen nehéz volt olyan területeken az egyházi struktúra kialakítása, ahol a keleti „ortodox” felekezet volt a domináns. Az 1983-ban kiadott, ma is hatályos Egyházi Törvénykönyv, a II. Vatikáni Zsinat alapján határozza meg a részegyházak kialakításának rendszerét, illetve a részegyházak és az egyetemes egyház viszonyát. Az erdélyi magyar egyházmegye azonban, hatályos jogi szempontból atipikus jegyeket mutatnak. Ugyancsak sajátos az Apostoli Szentszék és Románia kapcsolata, amennyiben figyelembe vesszük, hogy a katolikus hívek jelentős része ma sem román. Az előadásban az egyház strukturális fejlődését, a szervezet kialakításainak azokat a tényezőit járrom körül, amelyek magyarázatul szolgálnak a hatályos jogi preferenciától való eltérő struktúra kialakítására. Hasonló szempontból vizsgálom a Szentszék romániai politikájának fő irányait is.

Pandula Attila: A kolozsvári jezsuita, majd piarista templom (Szentháromság dicsőítése) kriptája

Az eredetileg Jezsuita, majd a későbbiekben Piarista Templom (Kolozsvárott), a 18. század legelejétől, annak 30-as éveig épült. Az 1770-es években már elkészült, a szentély alatt kialakított (nagyszabású) kriptá is. Ez (akár) 150 halott befogadására volt alkalmas. A Kriptában (egyszerű sírhelyeken) temetkeztek a Templomot fenntartó szerzetesrendek képviselői. Különösképpen ide temetkeztek a Templomot és rendeket is fenntartó főnemesi, nemesi családok képviselői is. Rövid időn belül az erdélyi katolikus elit központi temetkezési helyévé vált a kolozsvári Jezsuita (majd Piarista) templom Kriptája.

Így, különféle időszakokban ide temették az altorjai báró Apor, a losonczi gróf Bánffy, az ungarnschitz gróf Berchtold, a betleheni gróf Bethlen, a kászoni báró Bornemissza, a kereszteszeghi gróf Csáki, a galántai gróf Esterházy, a hallerkői gróf Haller, a báró Henter, a kövesdi

báró Huszár, a branyicskai báró Jósika, a hidvégi gróf Nemes, a lengyelfalvi báró Orbán, a királyhalmi gróf Petki, a báró Száva, a széki gróf Teleki családok különféle tagjait.

Az itt fellelhető legkülönlegesebb síremlékek közül meg kell említeni pl. özvegy branyicskai báró Jósika Jánosné keresztszeghi Csáki Rozália (1785-1830) síremlékét. Ugyancsak említendő hidvégi gróf Nemes Jánosné, ungarnschitzi, frattingi és pullitzi gróf Berchtold Mária Karolina Johann Nepomucena Júlia (1794-1870) sírköve.

E kriptá a magyar funerológia, társadalomtörténet, genealógia, falerisztika stb. legjelentősebb forráshelyeinek egyike.

A 'gyakorlatilag elérhetetlen' kriptát, 2016-ban (különleges engedéllyel) alkalmam volt kutatni.

Biró Bence: Magyar címer, dákoromán jelkép

Előadásom az Erdélyi Fejedelemség államigazgatásának felszámolásához és az erdélyi határörvidék kialakulásához kötődik (1690–1766); igazából heraldikai kérdés: 1876-ban hogyan kerül össze Beszterce és vidéke, illetve Naszód és vidéke egyesítésével létrejövő Beszterce-Naszód vármegye címerében Beszterce város Anjou-liliomos magyar királyi címeradómanya és a II. naszódi oláh határőrezred emblémája? Napjainkban hogyan kerül az oly sok helyen látható „Nagy-Magyarország vármegyéi” térképekre egy dákoromán jelkép? Naszód nemcsak katonai székhely, hanem az erdélyi románság egyik fontos oktatási és politikai központja is volt, és a határőrezred megalakulásával a területen teljesen végrehajtották a görög rítusú egyházi uniót. A határörvidék 1851-es polgárosításával különleges státusza és a román nyelv hivatalos használata is fennmaradt. A naszódi címer kérdése így jó alapot szolgáltat a román görög rítusú katolikus értelmiség gondolatrendszeréből és az ún. erdélyi iskola programjából a XIX. században megszülető dákoromán elmélet bemutatásához, illetve jelképrendszerének jövőjéhez is: a kérdéses címer mottója (Virtus Romana Rediviva) szerepel Fehér megye címerében is, illetve 1992-ben majdnem Románia állami jelszava lett.

Jávor Miklós: Gondolatok az ún. „európaiságról”

100 évvel a Trianon utáni világban a feltétel nélküli Európai Unió párti (főképpen nyugati) értelmiségiek, vezető politikusok sokat használják az „európaiság” kifejezést a hagyományosan velük politikai vagy szellemi vonalon szemben állók ellen. Szerintük oda sem kell figyelni arra, akinek szellemisége, mondanivalója ellentétes ezen európaiság normáival. Akit emiatt antihumánusnak, euroszeptikusnak mondanak és szélsőjobbboldalinak tartanak. Ugyanakkor a politikai és ideológiai viták végtelenbe nyúló szóáradatában még soha nem sikerült e fogalom tartalmát mélységi elemzésen nyugvó, érthető és elfogadható definícióba foglalni. Talán azért, mert valójában lehetetlen. Hiszen a létforma alapjellegét tekintve összehasonlíthatatlanul más szokások, normák és értékek uralkodnak mondjuk egy montenegrói halászfaluban, mint a manchesteri munkásnegyedben vagy egy svájci kisvárosban, mint a délszaki lüktetésű Nápolyban. Holott mindegyik példa esetén európai helyekről beszélünk. Jelen előadás gondolatébresztő közelítésekkel próbál válaszokat keresni arra, hogy az európai és a magyar történelem összefüggéseiben belül értelmezhető-e, és ha igen, miképpen az európaiság fogalma.

Harai Dénes: „Nincs több elpazarolni való magyarság”

Veres Pétertől idéztem az előadás címét, amely a nép, nemzetiség, nemzet fogalmakkal foglalkozik. A zavar már a fogalmak szintjén jelen van, mivel nagyon más hangoztatni, megérteni és más megélni ezeket a fogalmakat. Úgy vélhetjük azonban, hogy e fogalmakat – nép, nemzet – nem lehet leváltani, mivel egyéni (identity) és a nemzeti önmeghatározásunk (national identity) alapjai, valamint a kollektív emlékezet forrásai maradnak, annak ellenére, hogy e fogalmak belső szerkezetei, kölcsönhatásai, értékei változnak. Az előadás kísérlet arra, hogy jelezzük: az olyan fogalmakba, mint a nép, nemzet, haza, identitás, hogyan asszimilálódnak új jelenségek szellemi tartalmai, új értékeszmények (felvilágosodás, humanizmus), vagy hogyan képeznek gátat és nem asszimilálnak bizonyos tartalmakat. A nemzetfejlődés más a szerves és más a szervetlen fejlődésen keresztül ment népek, nemzetek esetében.

Nép, nemzetiség, nemzet: alapfogalomként kezelhetjük az illeszkedést, önátfedést melyre Maurice Merleau-Ponty filozófiai kérdése irányul, azaz „Hogyan terjedhet át életem legrejtettebb belseje a másik életébe?” – azaz hogyan történik a „lét beíródása” a kollektív tudatba? Elég-e az azonos nyelv egy nemzethez – a válaszuk az lehet, hogy nem, mert egymás megértésének csak egyik, kötelekszerű dimenziója a nyelv. Csak a nyelvet beszélő, még lehet idegen. Az elmúlt évszázadban a jelzett fogalmakról szóló diskurzusok (politikai, politiko-spiritualista stb.) már többször szétrobbantották saját kereteiket. Az értelem meghaladása mindig fanatizmushoz vezet, ezért a jelzett fogalmakat önmagukban értékeljük, és félretoljuk az olyan stigmákat, mint partikularizmus, provincializmus, regionalizmus, pejoratív értelmű nacionalizmus. A magyarság – közeledve Trianon centenáriumaához, újabb döntésre vár a két vezető nagyhatalom – az Amerikai Egyesült Államok és Oroszország – részéről.

Vita (11.00-12.00)

Zárszó: Csihák György ZMTE elnök

CSATOLT TANULMÁNYOK

Timaru-Kast Sándor:

A románok eredetéről, Magna Vlachiától Ungro-Vlachiáig. A Kárpát-régió magyar földrajza

A román nép eredetéről, a nemzeti önérzet és a politikacsinálók szándéka szerint – gondolatok a dáko-román kontinuitás hamis elméletéről.

Trianonban megtörtént a „Nagy Rablás”, a második világháború utáni párizsi „békében” ez megszentelést nyert. De ezek után már nem volt elég és politikailag sem korrekt, a fegyverek villogtatásával való hencseregés és holmi bevonulások Budapestre, a Rablást igazolni kellett politikai szempontokból is, sőt ezt egy elkerülhetetlen történelmi igazságtételnek kellett prezentálni, amit „tudományos” érvekkel, elméletekkel megerősíteni illett. Nem csak a románoknak. Minden szomszéd nép erre törekedett, és tele is kürtölte vele a világot. És a világ el is hitte, vagy ha még sem, hát szemet hunyt, és úgy tett, mintha elhinné és elfogadná. Miért is tett volna másképp, hiszen már Napoleon Bonaparte megmondta:

a. „A történelemírás az a hazugsággyűjtemény, amellyel többnyire mindenki egyetért”

Ha belepillantunk egy-egy szomszédos ország Történelem nevű eszement iskoláskönyvébe, szörnyülködve fedezzük fel, hogy Kárpátalja mindig is egy, már az ókor óta létező Ukrajna nevezetű államnak a része volt. Szerbia, illetve az „ősi” Szerb Császárság, mindig is Szegedig vagy még azon is túl terjedt. Még egy francia „tudományos” mozi szerint is, amely Nagy Zsigmond korát akarta bemutatni, és egy pár évvel ezelőtt futott az „Arte” nevű német-francia „művészi” tévé csatornán. Továbbá, a Felvidék meg hol ukrán(?), hol lengyel, hol meg egy bizonyos Morva Birodalom (sic!) szerves része volt, sőt ezen ősi „birodalmak” Debrecen is magukévá tették. Az utóbbiért azért már a románok is versenybe szálltak! Ezt megtetézve, az ősi „román” Burebista „király” országa, vagyis a Dák Birodalom (sic!) valaha Pozsonytól a Donig, és még azon is túl, illetve az Al-Dunáig és a Fekete-tengerik terjedt. Ez volt csak az egyik mazsolája az eszement dáko-román kontinuitás elméletének, egy politikai lufi, amely talán már Romániában is kezd kipukkadni.

b. A román nép eredetéről a régi krónikák írása szerint

Ha valaki arra vetemedik, hogy felkutassa a románok múltját, az nagy fába veri fejszéjét, mert majdnem minden hozzáférhető modernkori „forrásmunka” teljesen tudománytalan és csúsztatásokkal gazdagított, sovíniszta hazugságokkal ékesített irománytömeg – tisztelet a kivételnek. A még nem is olyan régen, például a második világháború előtti történelmi anyagokban, írásokban, térképeken stb. feltüntetett és tényként kezelt adatokat elnyelte időközben a hallgatás homálya: amiről nem beszélünk, az nincs is, jelszóval. És valahogyan, ez így is van. Elegendő elég sokáig valamit elhallgatni, félrebeszélni, elfedni, és rohanó világunk máris elfelejti. Aki az iskolai történelemoktatásból ismeri a múltat, az lehet akár magyar is, még azt sem tudja valójában, hogy ki volt Attila, vagy hogy mi közünk nekünk magyaroknak a szkí-

tákhöz. Szomorú, de miután a világot ügyesen elárasztották a román nacionalista propaganda-írások, a szegény külföldi tudós vagy a történelem iránt érdeklődő csak annyit tudhat meg, hogy volt egyszer egy Dácia, ami ma Románia és van egy Dácia nevű autó. Sajnos ebbe a tudás szintbe a maradék Magyarországon is belebotlottam, még nem is olyan régen. A fősodratú „tudományos” könyvekben meg Európa mai politikai térképe kíséretében történészkedünk. Ez is az igazság elfedésének egyik sikeres módszere.

Tisztelet minden tisztességes magyar és román történész előtt: csak ők – sajnos – alig jutnak szóhoz. Volt valamikor a még új és fiatalos lendületű Duna TV-nek egy próbálkozása a valódi magyar történelem bemutatására, ahol olyanok is szóhoz jutottak, akik a hivatalos irányzattal (mainstream) szemben „alternatív” véleményt vallanak. Na, aztán lett ebből hadd-elhadd. Csak úgy dörgött és villámlott az égbolt Budapesten. Zsenge csirája soha többé nem tudott már magához térni, hogy újra hajtson. Amúgy is, ez ma már kit érdekel. Egyébként is, időközben megváltozott a tévé „profilja”.

A románok eredete a történelemkutatás rendkívül vitatott kérdése. Így, a román múlt megismeréséért nagyon mélyre kell leásni, és ahogyan majdnem minden másik esetben is, az árral, a „mainstreamos” (fősodratú) történelemírással szemben kell úszni, mert így jutunk el a tiszta forrásig – ahogy egy közmondásunk mondja: „Csak döglött halak úsznak az árral.”

Ha tehát a román történetírás 275 és 1207 (1210) között Erdélyben és a Kárpát-régió területen semmiféle római vagy román emlékre nem tud hivatkozni, az nem azt jelenti, hogy ezen a vidéken senki sem lakott, ahogy egyesek szeretnek erre hivatkozni, hanem azt, hogy az ott lakó népek sem rómaiak, sem dákorománok, sem római telepések utódai, sem románok nem voltak. Sajnálatosan a román hivatalos történetírás egyáltalán nem foglalkozik a valódi román őshazával, és az ott elszórtan még megmaradt, ma is élő testvérekkel: thesaliai arumunok, makedóniai meglenorunok, boszniai és dalmáciai morlákok, horvátországi isztrovlachok vagy a szerbiai timokánok (Timok völgyi oláhok). Egy balkáni őshazáról kell beszélni, és abból kell a román történelmet elindítani. Hisz, már a XV–XVI. században élt Grigore Ureche, az első moldvai krónikás, akinek műve megmaradt, tisztán kimondta az igazat: *Rumânii, câți să află lăcuiitori la țara Ungurească și la Ardeal și la Maramorșu, de la un loc sunt cu moldovenii și toți de la Râm să trag.* – magyarul: Mindazok a rumánok, akik Magyarország és Erdély és Máramaros lakói, egy helyről vannak (erednek) a moldovaiakkal, és mindannyian Rúmból (Keletrómai Birodalomból) származnak¹. Induljunk hát mi is el ezen a kijelölt úton.

Mottó: *„Noi toți de la Râm ne tragem.”*

(Grigore Ureche, moldvai krónikás, 1591 – 1647).

Mi mindnyájan Rúmból (azaz „Kelet-Romából”, a Keletrómai Birodalomból, Rumániából, Bizáncból) *származunk* – írta Grigore Ureche. Hozzá hasonlóan vélekedett Miron Costin (1633 – 1691), moldvai krónikás, aki Ureche munkáját folytatta Aron vajdától errefelé, ahol Ureche krónikás ezt abbahagyta² egészen 1661-ig. Ő megírta Moldova és Havasalfölde országainak krónikáját is, lengyelül³ 1677-ben, a lengyel Marcusz Matczynski nagykövet megbízásából. E műben, Costin a dákokat egy tatárféle (értsd „szkíta”!) népnek tekinti, amelynek nyoma vész a római megszállást követően. Ugyanakkor megemlíti, hogy a románok, azaz a

¹ Grigore Ureche: *Letopisețul țării Moldovei, de când s-au descălecat țara și de cursul anilor și de viața domnilor carea scrie de la Dragoș vodă până la Aron vodă* – magyarul: *Moldvaország krónikája, amióta országot alapítottak*” (azaz szó szerint: „amióta a lóról, a nyeregből leszálltak”) és az elmúlt időkről meg az uralkodók életéről ahogyan írva vala Drágos vajdától Áron vajdáig: 86. bekezdés: „Pentru Țara Ungurească de jos și Ardealul de sus vom să arătăm, fiindu-ne vecini de aproape și cum au avut și ei crăie mare ca și lășii.” – magyarul: „Alsó-Magyarország és Felső-Erdély vidékéről (szólva), bemutatandó, mivel közeli szomszédink, hogyan voltak nekik is hatalmas királyaik, akárcsak a lengyeleknek.”

² *Letopisețul țării Moldovei de la Aron vodă încoace, de unde este parasit de Ureche vornicul, 1675.*

³ *Chronika ziem Moldawskich y Multanskich, 1677.*

moldvaiak, havasalföldiek és erdélyiek egyaránt a Balkánon alakultak ki, főleg a Macedóniában letelepített római légionárius veteránok utódaiból.

c. A Kárpát-régió magyar eredetű földrajza

Mivel a románok a Balkánról szivárgott fel az Al-Duna vidékére, nyilvánvaló, hogy az itt talált, többnyire magyar vagy elmagyarosodott földrajzi, hegy- és vízrajzi, valamint település neveket egyszerűen átvette, és elrománosította. Így használja manapság is. Kivételt képeznek azok a települések, amelyek politikai okokból új nevet kaptak. Ilyen a néhai Glogovác, Arad vármegyében, amelyet 1910 és 1918 között Öthalom néven jegyeztek, és végül manapság Tudor Vladimirescu, az 1821-es román forradalom vezérének nevét viseli. Ugyanilyen a Csernavoda városka neve Dobrudzsában, amely a török időkben még Boğazköy néven volt ismert. Ide tartozik még Ady Endre nevét viselő Erdmindszent, mai magyar nevén: Adyfalva, Bihar megyében, vagy a maroszséki Dózsa György falu (régén: Lukafalva) is.

A régi települések, illetve a vidékek neve általában egy magyar névre megy vissza. Sokszor döbbenetes etimológiák bontakoznak ki szemünk előtt, még akkor is, ha csak a román nyelvű forrásokat, ismeretterjesztőket olvasgatjuk. Úgy látszik manapság már nincs mit takargatniuk. Magyar eredetű nevekkkel találkozunk mind Havasalföldén, mind Moldvában, Erdélyről nem is beszélve. Van itt is néhány kivétel: pl. a Retyezát hegység Hátszeg fölött, vagy a Babele- és Omu-csúcs a Bucsecsben, vagy éppen a Szkerisora jégbarlang az Érchegeységben, Funtinel a Kelemen-havasokban stb. Számuk ellenben elenyésző, és statisztikailag nem mérvadó.

Ha végigutazunk Havasalföldén, elindulhatunk a Szörénységben, Méhed megye közigazgatási központjából, Szörénytoronyáról (Szörényvárból) és hamarosan Bánvárába (Cetatea Băniei) jutunk, mai nevén Krajovára (Királyvár). Az Olton áthaladva immár Argyas megyében járunk. Itt Argyasudvarhelyre, Hosszúmezőre és Kelemenre is ellátogathatunk, ahol nemcsak régi várromokat, kolostorokat csodálhatunk meg, hanem Kelemen (Manole) Mester mondáját is újra meghallgathatjuk, sőt innen már egyenes út vezet a Kendetornárhoz (Turnu Chindiei) Vásárhelyre, majd tovább Bodzára és Milkóvárra, illetve a moldvai Galacra.

Moldvában alig van település vagy egyéb földrajzi név, amely ne magyar eredetű lenne, a román források⁴ szerint is: Csalhótól Szucsaváig, Bányától Huszig, Bákótól, Jászvásáron és Kukutyinon át Kisjenőig, vagy akár a Szeret-menti Egyedhalmától Karácsonyköig.

Ez a dolgozat a román etnogenezis menetébe próbál bepillantani, valamint a románok a Kárpát-Duna régióban való megjelenésével foglalkozik. A tökéletesség igénye nélkül kívánja bemutatni azt, amit maguk a románok (régiek és maiak) mondanak magukról, és magyar örökségükről. Trianon útja rögzös, és tele van tűzdelve hazug forrásokkal és keserű vizű kuttakkal. Öntsünk már végre tiszta borvizet a pohárba.

⁴ Toponimia maghiara in Moldova (> [Wikipeda.org/wiki/Toponimia maghiara in Moldova](http://Wikipeda.org/wiki/Toponimia_maghiara_in_Moldova)).

Gáll H. Erwin:

Honfoglalás kori temetők Erdélyben

„Az evidencia körébe tartozik a 10. századdal foglalkozó szakemberek számára, hogy őseinknek jelentős része elsősorban nagyállattartó volt, tehát jelentős állatállománnyal rendelkeztek. Élettani okokból főként a kérődző állatok, leginkább a szarvasmarha és a juh igényli a sót, a kősóra az állati szervezetnek okvetlenül szüksége van. Minél inkább eltér az állatok takarmányozása és tartása a természet által előírt módtól, annál inkább szükség lesz a sóra mint kiegyenlítő szerre, és pedig mint tápszerre, fűszerre és mint gyógyszerre. A só lehetővé teszi nagyobb mennyiségű takarmány megemésztését, csökkenti vagy megszünteti az emésztésben beállt zavart. Só azonban a Kárpát-medencében kivételesen csak az Erdélyi-medencében található, amely az alsó-badeni geológiai korszakig vezethető vissza, vagyis ez előtt mintegy 20–22 millió évre. A medence sólelőhelyei elsősorban a medence északnyugati és középső részén találhatóak, és ahogyan középkori példák is mutatják, két útvonalon szállították nyugat felé: vízi úton a Maroson Szegedig és a Szalacsi sóúton Szolnokig. Ugyancsak fontos tény, hogy a sóbányák kezdettől királyi birtokok voltak, illetve az államhatalom központilag irányította ezeket... Az északnyugat-erdélyi, kolozsvári temetők Felső-Tisza-vidéki kapcsolatai alapján az sejthető, hogy a 10. század első felében e centrum központi hatalma foglalja el e területek csomópontjait, ez pedig egyértelműen kapcsolatban lehetett a sókitermeléssel, vagyis a medence nyugati területeinek meghódítását – ellentétben az Alfölddel – elsősorban a sószükséglet motiválta, és nem a letelepedés. Éppen ezért jelentős telepítésekkel ebben a korszakban nem számolhatunk.

Ha feltérképezzük a 10. századi erdélyi-medencei lelőhelyeket, akkor az a kép alakul ki, hogy a klasszikus honfoglalás kori temetők csak a terület nyugati részén koncentrálódnak, esetükben pedig két időrendi szakaszt tudunk elkülöníteni: 1. A 10. század első felében a klasszikus honfoglalás kori fegyveres réteg csak Észak-Erdélyben mutatható ki (Kolozsvár–Kalevala utca–Szántó utca–Zápolya utca). 2. Erdély középső és déli területein később jelennek meg az ilyen típusú temetők (Marosgombás, Gyulafehérvár-székesegyház–Császárrózsás–Brândușei utca, Maroskarna „B” és „C” lelőhely, Szászváros, Déva–Micro 15), tehát Dél-nyugat-Erdélyt (Gyulafehérvár központtal) valószínűleg később kezdik betelepíteni. Arra a kérdésre, hogy a medence keleti felét uralmuk alatt tartották-e vagy sem, a régészeti adatok alapján nemleges a válaszunk, hiszen tipikus lovas-fegyveres temetőt a Marostól és a Kis-Szamostól keletre egyáltalán nem ismerünk...

Az Észak-Erdélyhez tartozó Kolozsvár környéki temetők lelet anyagának erős Felső-Tisza-vidéki kapcsolatai arra utalnak, hogy a honfoglalók már a 10. század elején a régiót ellenőrző fontos katonai központot hoztak létre itt. Ugyanakkor a Kis-Szamos medencéjéhez tartozó mikro régióból ismertek a 7–9. századra keltezett települések, illetve hamvasztásos temetők (Ajtony, Doboka, Kályán, Kisbács, Kolozsvár, Nádasdarács, Nagyiklód, Nemeszúk, Szamosfalva), amelyek gyakorlatilag lefedik az egész medencét. Bóna Istvánhoz hasonlóan azonban a Kis-Szamos völgyében előkerült hamvasztásos temetők felső kronológiai határát nem a 9., hanem a 10. században tartjuk lezárhatónak. Ezt erősíti meg a nemzetközi szakirodalom is, hiszen más területeken a hamvasztásos rítus nemcsak a 9. században, hanem a 10., sőt a 11. századból is ismert. Vagyis a keltezéssel problémák vannak.

Tovább lépve, ha a 10. századi temetők elterjedésének térképét vizsgáljuk, azt észlelhetjük, hogy a Kis-Szamos völgyében teljesen hiányoznak és ismeretlenek a 10. századi szegényes mellékletű, nagy sírszámú honfoglaló magyar temetők, illetve sziget-szerűen jelennek meg a kolozsvári honfoglalás kori nagy százalékarányban fegyverükkel eltemetett népeség temetői. Mindez arra utal, hogy a hamvasztásos temetkezéseket gyakorló népességet a 10.

századi honfoglaló magyarok nem elpusztították, hanem integrálták a kor gazdasági-politikai-katonai struktúráiba, legyőzött népességként. A Kis-Szamos régiójától radikálisan különbözik a 10. századi közép- és dél-erdélyi leletanyag, amelynek dél-alföldi tipológiai kapcsolatai arra utalnak, hogy Észak- és Dél-Erdélyt különböző irányból érhatték hatások (betelepülés-betelepítés, kereskedelem). Halvány jelek arra utalnak, hogy a 10. század első felében a honfoglalók már Dél-Erdélyt is ellenőrzésük alá vonták. Észak-Erdély leletanyaga egyértelműen elsősorban Felső-Tisza-vidéki kapcsolatot tükröz, és az ottani anyagot biztosan tudjuk a 10. század első felére keltezni, míg a dél-erdélyi régészeti anyag alapján sajnos nem lehet megállapítani, hogy mikor jelenik meg a honfoglaló lovas-fegyveres rétegrévészeti hagyatéka (amelyet csakis hódítással magyarázhatunk). Úgy tűnik azonban, hogy jelentősebb népmozgásra csak a 10. század közepén-második felében kerülhetett sor, a leletanyag tipológiai kapcsolatai alapján egyértelműen nyugati irányból, az alföldi tájakról történhetett. Időben párhuzamosan a gyulafehérvári temetőkben azonban más eredetű népesség(ek) is temetkezett/temetkeztek; temetkezési szokásaik alapján avar, a 9. századi bolgár uralom során Erdélyben került bolgár-törökség és a hamvasztásos temetkezésekről a csontvázas temetkezésekre áttérő népességről beszélhetünk (ezt a tényt támaszthatja alá a Gyulafehérvár környékén jelentős mennyiségben előkerülő szláv helynévanyag is). Gyanítható, hogy a bolgár hódítás következményeként idekerülő népesség mellett az Erdélyi-medencében az avar uralom alatt lezajló betelepítések eredményeképpen jelentős avar, illetve szláv népességgel (is) számolhatunk. Következésképpen Dél-Erdélyben a 10. századi magyar katonai és politikai honfoglalás ezt a különböző eredetű népességet magába foglaló közösséget nem elpusztította, hanem integrálta a kor politikai struktúráiba, természetesen mint legyőzött népességet. Régészeti szempontból nehezen lehet kimutatni, hogy a meghódított területeken élő népesség milyen szinten és milyen gyorsan asszimilálódott a 10. század első két harmadában. Különálló temetőjüket a Gyulafehérvár-Brândeșei utcában tárták fel, a gyulafehérvári Mentőállandóság és Császár forrása temetőiben pedig a helyi vagy telepített népesség párhuzamosan temetkezhetett a honfoglaló magyarsággal. A dél-erdélyi leletanyag egyes elemei, mint például a Kárpát-medencéből hiányzó egytagú és csontból készült oldalpálcás zablák, valamint a hurkos fülű, trapézalakú kengyelek alapján ugyanakkor feltehető a kérdés, hogy a 10. században nem történhetett-e egy újabb keleti migráció. E közösségek esetében – például az alföldiekkel ellentétben – más gazdasági rendszer és más társadalmi konstrukció működhetett. A gyulafehérvári Mentőállandóság temetőjében fegyver nélkül eltemetettek csontváza esetében megfigyelt csigolyadeformálódások alapján a közösség tagjai esetében erős fizikai megterhelésre következtethetünk, ellentétben a kolozsvári Szántó utcai temető fegyveres sírjaival, amelyekben nem találni ilyen jellegű elváltozásokat. Tehát sejthető a 10. századi hódítók és a meghódítottak közötti munkamegosztás, amely természetesen mindig kapcsolatban állt az egyén társadalmi pozíciójával és eredetével is. Ha térképre vetítjük a 10. század különböző időszakaira keltezhető lovas-fegyveres temetőket, illetve a hibásan 7–9. századra datált hamvasztásos és birituális nekropoliszokat, akkor megállapíthatjuk, hogy ezek földrajzilag nagyon jól kiegészítik egymást. Az biztos, hogy tipikus honfoglaló magyar temetkezés a Marostól és a Kis-Szamostól keletre, a Maros felső völgyében vagy a Nagy-Szamos és a két Küküllő völgyében mind a mai napig ismeretlen, viszont ... a Közép-Kelet Erdélyből nagyszámú hamvasztásos, illetve birituális temető ismert, egyese pedig, mint a medgyesi vagy a mihályfalvi, biztosan 10. századi keltezésűek. E jelenséget akár egy 920 tájára keltezhető arab forrás is megerősítheti, miszerint a magyarok „állandóan legyőzik azokat a szlávokat, akik közel laknak hozzájuk. Súlyos élelmiszer-adókat vetnek ki rájuk, és úgy kezelik őket, mint foglyaikat”, magyarán ez is azt bizonyítja, pl. nyelvészeti adatok mellett, hogy az Erdélyi-medence keleti részein (is) szláv nyelvű népesség lakhatott.” (Részlet Gáll Erwin: „A periferikus 10. századi Erdélyi-medence. Néhány gondolat a 10. századi ’magyar hatalmi hálózat’ erdélyi hódításáról.” *Korunk* 2014/8. c. írásából 86-89. oldal.)

Balogh Miklósné:

Magyarok Kárpátalján

1. Földrajz

Kárpátalja. Egy országrész, egyhetednyi Magyarország, egy titokzatos fogalommal vált vidék, amelyről az utóbbi időben csak cenzúrázva illeti írni és beszélni. Mi is valójában Kárpátalja?

Az első világháborút követő trianoni békekötéssel szakították ki Magyarországot négy megyéjének részeiből. Ezek a megyék: Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros. Jelenleg Ukrajna egyik területe (a megye fogalmához közelebb álló földrajzi fogalom). A Kárpátok bércein a Lvivi (Lembergi) és a Frankivszki (Sztanyiszlavi) területtel szomszédos. Ezen kívül négy országgal is határos, északon Lengyelországgal, nyugaton Szlovákiával, délen pedig Magyarországgal és Romániával. Terület 12'800 km², aminek 4/5-ét a Kárpátok három vonulata foglalja el. A legalacsonyabb Víhorlát-Hutini hegylánc, ennél magasabb a Polonínák vonulata, míg az egykori országhatárt képező vízválasztó Beszkidek és a Máramarosi havasok a legmagasabbak. A vidék legkiemelkedőbb csúcsai a Hoverla (2061 m), a Pietrosz (2022 m) valamint a Pop Iván (1940 m) a Máramarosi havasokban találhatók.

A hegyvonulatokat az Alföld felé rohanó folyók szabdalják. A fő vízgyűjtő a Tisza, amelynek hossza a múlt századi szabályozása előtt 1440 km volt. Az egykoron legmagyarabb folyó mai 962,2 km-nyi hosszából Kárpátaljára 201 km jut. A Kárpátok nyugti oldalán eredő 9429 folyó, patak, ér, forrás vize egyesül a Tiszában. Jelentősebb mellékfolyói: Tarac (Terszva) 56 km, Talabor (Tereblja 91 km), Nagyság (Rika 92 km), Borzsa (106 km). A Latorca (144 km) és az Ung (107 km) nem ömlik közvetlenül a Tiszába, bár vízgyűjtőjéhez tartozik. A terület legjelentősebb tava a Szineveri-tó, ami 989 m magasan fekszik, vízfelülete 7 ha, mélysége pedig 16-20 m között ingadozik. A mesterséges vízgyűjtők közül említést érdemel a Talaboron, a szovjet időben létrehozott vízmű tározója (vízfelülete 20 km²). Kárpátalja alföldi részét a Víhorlát-Hutini hegylánc szeli ketté. Nagyszőlősig terjed a Beregi-síkság, míg Huszt alatt már a Máramarosi-síkság veszi kezdetét. Az alföldi rész tengerszint feletti magassága 100-150 m között változik. A Beregi-síkság hajdani lápja, a Szernye-mocsár (Fekete-mocsár) az őskori Pannon-tenger maradványa. Ezt a hatalmas, kb. 10'000 ha-nyi területű lápot századunk 20-as éveiben a birtokos Schönborn gróf vezetésével lecsapolták. Vízét több mint 100 mellékcsatornába összegyűjtve a főcsatornán keresztül az Eszény közelében lévő zsilipen át a Tiszába vezették.

2. Történelem

Kárpátalja történelme kincsesbánya. A területet érintő legkorábbi leletek az új kőkorból (neolit) kerültek elő, amelyek már ebből az időből emberi településre utalnak. A kőkort felváltó rézkorszakból kevesebb a régészeti lelet. Gazdagabb a bronzkorszak leletanyaga. A régészeti kutatások tanúsága szerint területünk a közép-európai bronzöntés központja volt. A peremvidéken találtak egy sor erősített települést, illetve földvárat, amelyek arra utalnak, hogy a Kárpátoknak ez a része már a korai vaskortól lakott volt. A nagy népvándorlás korában kárpok, jazigok, szlávok, avarok, bolgárok is megfordultak ezen a vidéken. Árpád honfoglalói a 9. század utolsó évtizedében keltek át a Vereckei-hágón és alapítottak hont a Kárpát-medencében. Őseink a Kárpátokon való átkelés fáradságait itt, Munkácsnál pihenték ki. A negyven napos pihenő után „Hung” földvéra felé vezetett útjuk, amit sikerült is bevenniük. Az

ungi győzelem tiszteletére nagy lakomát csaptak. Álmos itt adta át a fővezérséget Árpádnak. Anonymus szerint ezért nevezték el Árpádot hungvári vitéznek, katonáit hungárusoknak, s ennek köszönhetően nevezik Magyarországot Nyugaton Hungáriának. Több mint ezer éven át Kárpátalja elválaszthatatlan része volt Magyarországnak, tehát az egyetemes magyar történelmi folyamatok és események érintették e vidéket is. A megyerendszer kialakulásáról tanúskodnak az 1085-ből való okmányok is, amelyek Borsova és Ung megyét említik. Ugocsa királyi vadászterültként szerepel az írásos emlékekben. Máramaros pedig a sóbányái miatt volt nagyon fontos az uralkodóház számára. A középkorban az egész vidék háborítatlanul a Magyar Királyság területe volt. Határvidék lévén, a kelet felől betörő ellenség elsőként tiporta az itt élő embereket, dúlta és égette az itteni településeket. Így volt ez 1085-ben a besenyők betörésekor és 1241-ben is, amikor Batu kán rontott az országra.

A mohácsi vész évét, 1526-ot tekinthetjük a változás évének. A két, majd három részre szakadt ország főméltóságai az egymás elleni harcokban csatatérre változtatták a Kárpátok alját. Ezt még csak tetézték a tatár (1566, 1717), és a lengyel (1657) betörések. A kuruc szabadságharc idején a terület a történelmi események központjává vált. A „kuruc király”, Thököly Imre fogságba kerülése után katonái, a feleség, Zrínyi Ilona által birtokolt, Munkács várába menekültek. A császáriak ezért 1686-ban Caraffa tábornok, majd leváltása után Caprara tábornagy vezetésével ostrom alá vették a munkácsi várat. Zrínyi Ilona hőiesen védelmezte az erődítményt az osztrák túlerővel szemben, de végül is 1688-ban feladni kényszerült. Nem hosszú időre hátrált meg a kuruc mozgalom, mivel 1703-ban már újabb csatározásokra került sor. A Dolhánál vívott egyenlőtlen küzdelemben a kuruc csapat még alulmaradt, de júliusban a tiszai átkelőért folytatott összecsapásból már győztesen került ki. Ezzel megkezdődött a Rákóczi-szabadságharc dicső menetelése. A szabadságharc és II. Rákóczi Ferenc leghűségesebb támaszai a munkácsi, az ungvári, a huszti várak és az itt élő nép, beleértve a ruszinokat is, akiket a fejedelem a „gens fidelissimanak” (a leghűségesebb nemzetnek) nevezett.

A szabadságharc bukása után, 1711-ben a bécsi udvar különös figyelmet szentelt a rebellió tűzfőszékének. Kárpátalja kb. egyharmadát, 2000 km²-et a Schönborn család kapta. Az ezután következő korszakban a terület az ipari létesítmények telepítése, a folyó szabályozása ellenére is peremvidék elmaradottságára volt kárhozható. Némi változást a 19. és a 20. század fordulója hozott. A milleneumi rendezvények kapcsán előtérbe került a vidék. Az első világháborút követő történelmi változások Kárpátalján a Guinness könyvbe illők. A 20. században számos különféle államalakulatot, vagy államformát éltünk meg:

I. Magyar állami kötelékben

- a) 1918. november 16-ig Magyar Királyság
- b) 1918. november 16-1919. március 20 Magyar Köztársaság
- c) 1919. március 21-augusztus 1 Magyar Tanácsköztársaság
közben román megszállás 1919. április 10-1919. június 30
- d) 1919. augusztus 2-6 Magyar Népköztársaság
- e) 1919. augusztus 7-1920. június 4 Magyar Királyság; **közben:**
 - f) Körösmezői Hucul Köztársaság 1918. november 8-1919. március 21
 - g) Ruszka Krajna 1918. december 21-1919. március 21
 - h) csehszlovák megszállás 1919. január 12-1920. június 4

II. Csehszlovák Köztársaság 1920. június 4-1938. október 7-ig, illetve 1939. március 15-ig, mert **közben**

Ruszin Köztársaság 1939. március 15-én néhány óráig.

III. Visszacsatolva a Magyar Királysághoz 1938. október 7, illetve 1939. március 15-től 1946. január 21-ig. **Közben:**

- a) német megszállás 1944. március 19-1944. október 23

- b) csehszlovák megszállás 1944. október 24-1944. november 25
- c) szovjet megszállás 1944. november 26-1946. január 21
- IV. bekebelezve a Szovjetunióba 1946. január 21-1991. augusztus 23
- V. Ukrajna része 1991. augusztus 23-tól napjainkig.

3. *Mai életünk*

Kárpátalja évtizedek óta nemzetiségi életmódra kárhoztatott magyarságának életéről és további sorsának alakulásáról avatott módon csak akkor szólhatunk, ha behatóan ismerjük az osztályrészéről jutott szociális és társadalom-politikai körülményeket.

A hányattatásban megélt, nem is olyan távoli közelmúltat, alapvetően négy szakaszra osztjuk:

- *az első szakaszhoz* soroljuk az 1919. március 21 – augusztus 1 közötti időt – a Magyar Tanácsköztársaság hatalomgyakorlásának korát;
- *a második szakasz* 1919. január 12 és 1938. november 26 közé tehető, amikor is a tartóssá vált megszállás alapján Kárpátalja a Csehszlovák Köztársaság része az első bécsi döntésig;
- *a harmadik szakasz* 1938. november 2-től 1939. március 15-ig terjed, amikor a vidék három városa: Ungvár, Munkács illetve Beregszász és a vonzáskörzetükbe tartozó rész visszakerült Magyarországhoz, viszont a nagyobb terület Csehszlovákia kötelékében maradt Huszton székelő központtal;
- *a negyedik szakasz* 1939. március 15-én kezdődött, amikor a magyar honvédek visszafoglalták az egész területet, így Kárpátalja ismét a Magyar Királysághoz került, igaz csak 1944 októbere végéig érvényesített felségjoggal.

Ezen időszakok mindegyikének megvannak a cáfolhatatlan tények által alátámasztott, bizonyított érzelmi, szellemi, értelmi átélései, egyén- és gondolkodásformáló sajátosságai. Ezekről kell – alapozva a gyakorlat során szerzett tapasztalatokra, de nem törekedve a kimerítő teljességre – a valóságnak megfelelően beszélni.

Vidékünk – az Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegye által meghatározott tájegység – még de facto a történelmi Magyarországhoz tartozott, amikor jövőjéről már vitatkoztak Európa nagyhatalmai. A vita eredménye közismert történelmünkéből: az itt élő lakosság megkérdezése nélkül született Párizsban a „Trianoninak” nevezett döntés arról, hogy az önkényesen létrehozott tájegységet Podkarpatszka Rusz néven Csehszlovákiához csatolják. Ma már nyilvánvaló: így elhárult az a veszély, hogy a vidék Szovjet-Ukrajnához kerüljön. Az aktus más célt is szolgált: történetesen azt, hogy a bolsevizmus ne jusson be a Kárpát-medencébe. A döntés meghozatalában jelentős szerepet játszott a Magyar-Oroszok Amerikai Néptanácsa is, aminek képviselői szintén támogatták a vidék Csehszlovákiához való csatolását. Így 1919 januárjában – úgyszólván egy puska lövés nélkül, alig tíz nap alatt – a csehszlovák hadsereg megszállta, elfoglalt a vidék Uzsok-Ungvár-Csap-Bátyu-Munkács által határolt nyugati részét.

A bekövetkezett hatalomváltás után jelentősen csökkent az itt nyilvántartott magyarok száma, különösen Ung, Bereg és Ugocsa vármegye területén. Hiszen a magyar ajkúak jelentős hányada és elsősorban azok, akik, az egyre terebélyesedő ukrán, ruszin, rutén falvak között maradtak, illetve a kevert etnikumú részekben élők, az úgyszólván természetes folyamatként jelentkező spontán asszimiláció vonzásába kerültek. A hivatali-beosztásbeli előmenetel, a magasabb életszínvonal elérésnek ígértes lehetősége ezrével csábította a magyarokat a megszállók táborába. Ez meglátszott a népszámlálási adatokon is: míg 1910-ben Ungvár lakosságának 80,32 %-a volt magyar, 1921-ben már csak 38,89 %-uk vallotta magát magyarnak. A lakosságnak 1930-ban pedig már csak 17,78 %-a nyilvánult magyar nemzetiségűnek. Ez nagy érvágás volt a vidék magyarságán, hiszen a folyamatos hasonulás következtében elvesztették

korábban élvezett nyelvi jogaikat, mivel részarányuk 20 % alá csökkent. Ennek egyszerű a magyarázata: Ungvárra rengeteg alkalmazott és tisztviselő érkezett Csehszlovákiából, egyidejűleg előzőnlőtték a várost a hegyvidékről betelepülő ruszinok. Jellemző, hogy a csehszlovák hatóság egyáltalán nem fékezte ezt a folyamatot, sőt hathatósan segédkezett a nemzetiségek vegyítésében.

Az 1938. november 2-án hozott bécsi döntés alapján Ungvár, Munkács és Beregszász, ahol többségben magyarok éltek, ismét Magyarországhoz került. 1939. március 15-én pedig egész Kárpátalja újra magyar lett. Az itt élő magyarság annak reményében, hogy végre talán gyökeresen megváltozott nemzetpolitikai hovatartozásuk, újra mert magyar lenni! Bizonyosság erre az 1941-ben megejtett népszámlálás, amelynek adatai szerint Ungvárott a magyarok részaránya ismét elérte a 80 %-ot.

Jelentős változást hozott a magyarság életében, az 1941-es év. Még alig tudott magához térni a csehszlovák megszállás alól, amikor közbejött egy sorsdöntő esemény. A Szovjetunió elleni magyar hadba lépés háborús felvonulási színtérré változtatta területünket. A korábbi gazdasági nehézségeket még ki sem heverve az embereket újabb teherterhelés elé állították. Az anyaországi kormány hiába igyekezett enyhíteni a felmerülő bajokon – a kialakult háborús körülmények között ez képtelenségnek bizonyult. Így nem véletlen, hogy a nincstelenség elől menekülve, a hamis-hazug szovjet propagandának hitelt adva, vidékünkön több mint húszszázan szöktek a Szovjetunióba, köztük nemcsak ukránok, hanem ruszinok, magyarok és zsidók is.

Ilyen körülmények közepette jött el számunkra 1944 késő őszen a „felszabadítás”, amely a vidék, egy megpróbáltatásokkal, félelemmel teli sötét korszakának kezdetét jelentette. Moszkvában 1945. június 29-én a Szovjetunió és Csehszlovákia kormánya szerződést kötött, amelynek értelmében a nemzetközi jogilag még a Magyar Királysághoz tartozó Kárpátalja kivált Csehszlovákia kötelékéből és „örök időre” a Szovjetunió elidegeníthetetlen részévé vált.

Az új, szovjet rend kiépítése a vidék magyar férfitlakosságának elhurcolásával kezdődött. A sztálini antihumánus diktatúra fizikai értelemben is megtizedelte az itt élő lakosságot. A magyar ajkú férfiak tízezreinek deportálásával az volt a cél, hogy ne akadályozhassák meg a bűvészmutatványt: Kárpátaljának a „szülő anyjával” – Szovjet-Ukrajnával történő „újraegyesítését”. Ez a szégyenteljes aktus máig kihat a vidék magyar ajkú lakosságára, hiszen alig akad olyan kárpátaljai család, amelyet ne érintett volna ez a vész.

Jelentős veszélyt jelentett vidékünk magyar nemzetiségére a nemzettudat vesztesége – az évtizedeken át folytatott céltudatos ideológiai agymosás. Ennek velejárója lett a történelmi folytonosság-tudat gyengülése. A kiváltó okok között kell megemlíteni a magyar nép története tanításának hiányát. A folytonos kommunista eszmei befolyás következtében az itt élő magyarokban kialakult a nemzetiségi kisebbségtudat érzete. Felerősödött az eloroszosítás Ukrajna-szerte. Teljesen magyarlakta falvak iskoláiban orosz tannyelvű osztályokat nyitottak, bár a padokban magyar nemzetiségű tanulók ültek. Emellett, a megélhetésért vívott folytonos küzdelem kihatásaként, egyre csökkent a kultúra iránti igény, ami teret adott a szellemi-kulturális hanyatlásnak. Mivel a kiutazás leküzdhetetlennek tűnő bürokratikus akadályokba ütközött, a magyarság számára lehetetlen volt a bölcsőföld elhagyása, az pedig a rokoni kapcsolatok elsorvadásához vezetett.

Említésre méltó változást hozott vidékünk magyarjainak életében a hruscsovi ’enyhülés’, de a későbbi, a Gorbacsov fellelépését megelőző évek, számos esetben kompromittálták Kárpátalja nemzetiségeinek jelentősebb személyiségeit. A Gorbacsov hatalomra jutása utáni liberalizálódási folyamat főként a szociális-gazdasági felemelkedést tűzte ki célul, ám a „birodalomban” beindult bomlási folyamat feltartóztathatatlannak bizonyult. Bár az egyeduralkodó kommunista párt veterán harcosai példátlan előjogai megtartása, hatalmuk konzerválása céljából államcsíny végrehajtásához folyamodtak, próbálkozásuk kudarcba fulladt.

A sikertelen puccsot követően az ukrán parlament, az össznépi akarat hatására, kikiáltotta Ukrajna függetlenségét. Az ország egész lakossága, köztük a magyar nemzetiség egy európai mintájú, demokratikus állam felépítésének reményében - örömmel fogadta ezt aényt. A vidék magyarsága nagy reményeket fűzött az alapokat megrendítő változásokhoz, amelyek hatására felpozsdult a társadalom politikai és szellemi élete. Megalakult 1989-ben a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, amely vállalta a magyarság érdekvédelmét. A szervezet tevékenységének eredményeképpen lehetővé vált a magyar állami jelképek szabad használata, a nevezetes magyar történelmi események ünneplése, a magyar Himnusz éneklése stb.

Ám az utóbbi években egyre szűkítik az alkotmány által biztosított jogokat. A gombmódra elszaporodott politikai pártok és közösségi szervezetek az utóbbi időben nem vállalják a nemzetiségi etnikumok sérelmeinek orvoslását. Az 1996 júliusában elfogadott alaptörvény kizárja az etnikai autonómia gondolatát is. A nacionalizmus felé hajló bulvárlapok szintjére süllyedt sajtótermékekben éles magyarellenes írárok jelennek meg. Egyre több a kiadásra kerülő könyvekben a magyar múltat meghamisító, súlyosan torzító írás, különösen a trianoni békediktátumot illetően. Teszik ezt azok, az ukrán álhazafik, akik nem is olyan régen saját, nemzeti állami mivoltuk védelméért szálltak síkra.

Ilyen körülmények között tehát nem véletlen, hogy a helybéli magyarság körében beindult egy áldatlan folyamat – az áttelepülés Magyarországra. Egyre több szakképzett ember: orvos, tanár, mérnök mond végleges búcsút bölcsőföldjének. Sőt, az ideiglenesen Magyarországon tanuló és dolgozó fiatalok közül is egyre kevesebben térnek haza! Okként a kilátástalan gazdasági helyzet, a minden elképzelhető mértéken aluli életszínvonal, az érvényesülési lehetőség hiányát neveik. Emellett nem hagyható figyelmen kívül az egyre fokozódó magyarellenes közhangulat, a nemzetiségek közötti viszony provokatív kiélezése a sajtóban, a rádióban és a tévében. Az a sajnálatos tény, hogy amíg a félelmetes szovjetrendszerben a magyar emléktáblák, szobrok sértetlenek voltak, most, a független, szabad Ukrajnában nem riadnak vissza nemzeti értékeink lerombolásától (pl.: zászló és címer letévése a Magyar Köztársaság Ungvári Konzuli Képviselete épületének faláról, szobrok, utca névtáblák megrongálása stb.).

A kivándorlás mellett az itteni magyarság számára a legnagyobb veszélyforrást az etnikai felhígulás képezi. Egységesen magyarulakta területekről csak Beregszász és környéke esetében beszélhetünk. Csappan a magyarság száma azáltal is, hogy a kitelepültek házait nem magyar-nemzetiségűek vásárolják.

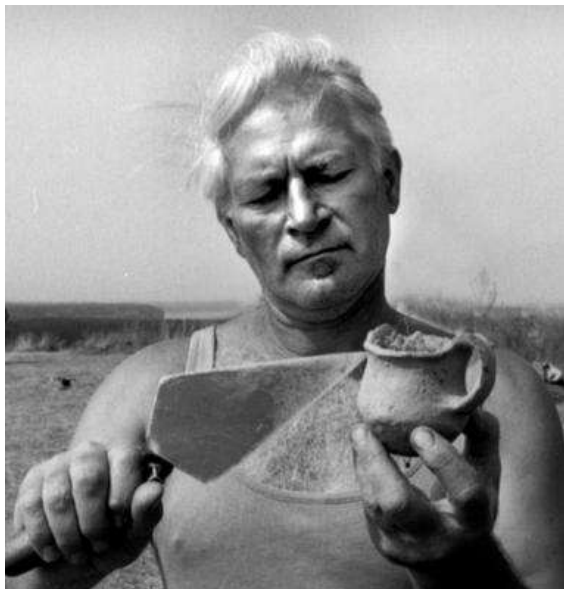
Mi, a keleti-Kárpátok lábánál élő magyarok, az eltelt nyolcvan év alatt sok mindent megértünk, de minden viszontagság ellenére meg tudtuk őrizni nemzeti öntudatunkat, s ebben csak egy felemelő érzés volt segítségünkre – a magyar Himnusz felcsendülésekor mindannyiunk szívét betöltő magasztos érzet. Fenn fog maradni a magyar a jövő századokban is, ha minden magyar – határon belül vagy túl - felfogja nemzeti imánk üzenetét.

Beregszász, 1996.

Szekeres László:

A délvidéki magyarok nemzettudatáról

Talán elhamarkodott ígéretemnek teszek eleget, amikor arról kísérek számat adni, hogy milyen a délvidéki magyarság nemzettudata a 21. század küszöbén, hiszen az egyrészt nagyon bizalmas jellegű, egyéni, érzelmi ügy, ugyanakkor életbevágóan fontos, közösségi kérdés. Néhány mondatban meg is lehetne adni rá a választ, de megfogalmazásával hivatott ideológusok, társadalomtudósok, politológusok foglalkoznak, s időnként szenvedélyesen. A téma mögött hatalmas szakirodalom áll. Mégis, mindezek ellenére, szinte minden embernek eltérő véleménye van róla, mégha az eltérések csak árnyalatokban fejezhetők is ki. Itt találok azt a hasadékot, amelyen keresztül lehetősége nyílik a látszólag kívülállónak is állást foglalnia az ügyben.

Nem vagyok sem szociológus, sem politológus, sem profi politikus, csak régész. Másrészt gyakori kisebbségi vagyok, aki az újkori gyepűnek abban az övezetében született és élte le eddig élete javát, amely a történelmi Magyarország egykori határai és a Trianonban megrajzolt határok között húzódik. Kisebbségi magyarnak születtem, iskola éveim javát, illetve egyetemi éveimet abban a rendszerben töltöttem, amit titói kommunizmusként ismerünk. Abban a politikai légkörben léptem bele a társadalmi élet forgatagába, amikor egyrészt a tiltás, másrészt a hittétel kényszere uralkodott. Tilos volt a nemzeti érzés bármilyen módon való kifejezése, tilos volt mindenféle – a hatóság által ellenőrizhetetlen – szervezkedés, miközben büntetés terhe mellett kötelező volt (ma már világos, hogy miért) valamilyen misztifikált „testvériség-egység” mellett hitet tenni. Tehát tipikus délvidéki, vajdasági magyar vagyok, aki eddigi élettapasztalata alapján próbálja összefoglalni saját és sorstársai pillanatnyi helyzetét.

Úgy érzem, hogy mondanivalóm csonka lenne, ha nagy vonalakban nem ismertetném azokat a délvidékre jellemző történelmi eseményeket, amelyek visszanyúlnak hozzánk a múltból és fontos szerepet kapnak mostani identitástudatunk alakításában. Melyek azok a történelmi sajátosságok, amelyek csak erre a térségre jellemzőek? Például a 10-11. századi köznépi temetőket errefelé nem kísérik az északabban fekvő vidékekre jellemző gazdag nemzeti temetők. Lehetséges, hogy a további kutatások a kései avarok irányába fogják a problémát terelni. A fennálló problémák és kétségek ellenére, az elenyésző számú kivételtől eltekintve, a középkori helynévanyag és a megőrzött személynévanyag is minden kétséget kizáróan azt bizonyítja, hogy az említett temetők zömmel magyar őseink porait takarják. Új elemeket a korai időkben csak a kunok (13. század), illetve a rigómezei csatát követő időszakban (14. század) beáramló szerbek jelentették. A török hódoltság idején az őslakosság pusztulása és elvándorlása következtében, habár a szerbek délről történő bevándorlása ebben az időben sem szűnt meg, óriási méretű volt az elnéptelenedés, következésképpen a korábbi, a középkorban kialakult egyensúly teljesen felbomlott. Ez méreteit tekintve a felszabadító háborúk alatt öltött veszélyes méretet, amikor szerbek újabb tömegei szervezeten érkeztek a mai Ko-

szovó környékéről és amikor, ugyancsak szervezeten, Hercegovinából vidékünkre telepedtek a horvát nemzetiségű bunyevácok számottevő csoportjai.

A 13. század folyamán a visszatelepülő, illetve szervezeten visszatelepített magyarság mellett intenzíven folyt a németek, a szlovákok és a ruszinok betelepítése is a déli végekre. Az érkező magyarok itt nem kaptak semmilyen privilégiumot, sőt a szerbekhez viszonyítva, akiket az ortodox klérus vezetett, alárendelt szerepet játszottak. De a német közösségekkel szemben sem tudtak helytállni sem gazdasági, sem politikai téren, mert a betelepítések során nem érkeztek velük olyan elemek, akik a meglehetősen elszigetelten, sok helyen zsellérsorban élő magyarság vezetőrétegét jelenthették volna. Ilymódon a magyarság saját országában idegennek érezte magát. És ami már akkor jellemző volt népünkre: életképes ideológia hiányában bele nyugodott sorsába, nem háborgott, nem követelőzött, int a mellette élő nemzetiségek. Ez a magatartás egyik nagyon terhes öröksége a mai délvidéki magyarságnak. Másik nagy kerékkötője az egységes fellépésnek az volt és bizony probléma ma is, hogy a magyarság nem elhanyagolható része ott a Vajdaságban szórványban élt és él ma is. Bécs tudatos és a nagybirtokosok rövidlátó és önző politikája így csinált a Délvidékből soknemzetiségű területet, ami, ha a társadalmi fejlődés nem rekedt volna meg egy kezdetleges szinten, talán nem hordozott volna magában veszélyeket, de a történelem más irányban haladt. A kamarilla politikai bábuként egymás ellen használta fel a nemzetiségeket, aminek ismét csak a magyarság itta meg a levét.

Leginkább megmutatkozott ez 1848-1849-ben. A forradalom elfojtása után a szerbeknek még autonómiát is adtak, megalakították a Vajdaságot, a mai tartomány elődjét. Nemcsak történelmi tények ezek, hanem olyan hullámvölgyek, amelyeknek, tapasztalatból mondhatom, a magyarság helyzetére vonatkozó kisugárzása hosszú időn át érezhető.

Következett az első világháború minden következményével. A békeszerződés után a délvidéki magyarság (kb. 570 ezer ember) karizmatikus politikai vezető nélkül magára maradt, miközben a földreform ürügyén a szerb hatóságok egy sor telepes falut létesítettek az addig még tömbben élő magyarság életterén, azzal tetézve legálisnak nem mondható lépésüket, hogy a földnélküli magyarok agrárföldet nem kaphattak. Jó jel volt viszont, hogy a magyarság elkezdett szervezkedni, kezdte az új feltételek között megtalálni identitását. Csak az volt a nagy baj, hogy a nemzeti irányú polgári ideológia a súlyos szociális problémák miatt nem volt képes mozgósítani az összes társadalmi réteget, a proletáriátus a baloldali internacionalista pártok felé hajlott. Hogy a nemzeti érdeket védő Magyar Párt erőfeszítése milyen eredménnyel járt, ahhoz elég néhány fejezetcímet idézni Csuka János „A délvidéki magyarság története 1918-194” című művéből. Íme: „A Magyar Párt munkája és küzdelme, a magyar Iskoláért, A szerb sajtó vádjai, Megindul a kivándorlás, Az ígéretek ideje, Roham a Magyar Párt ellen.”

Akárhogyan ítéli is meg a nemzetközi, a szerb, vagy akár a hazai történettudomány Délvidék visszacsatolását, a baranyai és bácskai magyarság azt felejthetetlen felszabadulásként élte meg. Még úgy is, ha később a lelkesedést bizonyos kiábrándulás követte. Máig is érezhető szellemi és érzelmi feltöltődés ment végbe a rövid három és fél év leforgása alatt. A torontáli magyarok számára ilyen felszabadulási élmény csak távoli kívánság maradt. Nem kétséges, ez a hiány az általunk bánságiaknak nevezett magyar lakosság közérzetében mind a mai napig űrt jelent. Ők például, akik a kombinált német–szerb adminisztráció alatt éltek, 1944 őszén bizakodva várták az orosz csapatokat, míg a Tisza innenső felén élőkben balsejtelmek éltek. Az utóbbiaknak félelme nem volt alaptalan, amit a hatalmat átvevő partizán egységek „tisztító hadművelete” fájdalmasan bizonyított. Ennek a hadműveletnek szerény becslések szerint kb. 20 ezer ember esett áldozatául.

Mérhetetlenül mély nyomokat hagyott ez a megfélemlítő tisztogatás a magyarok hangulatában. Sokakban még ma sem oldódott fel a rettegés, ami elsősorban abban nyilvánul meg, hogy nem mernek nyilvánosan a politikai élet színterén szerepelni. Azzal érvelnek, hogy ők

már egyszer megégették magukat. Igaz, hogy 1990 előtt azok sem mertek az áldozatokról hangosan beszélni, akiket a bátrabbak, a magyarközpontú politika kezdeményezői közé sorolhatunk.

A háború utáni időszaknak volt még egy nagy horderejű eseménye. Kilakoltatták a népi németeket, akiknek a vagyonát, falvait újabb délről, elsősorban Bosznia-Hercegovinából és a Krajnából érkező szerb nemzetiségű telepéseknek adták oda. Minden eddigi egyensúly megváltozott, a nemzetiségi, a politikai és a gazdasági is, mert ezeknek a tagjai elfoglalták a vezető pozíciókat, ami – mint mostanában kitűnt – az akkori látszathoz sokkal jelentősebb mozzanat volt, mert miután a szerepekbe bedolgozták magukat, az elmúlt néhány évben végbement változások során magukhoz ragadták a társadalmi vagyon jelentős részét. A magyarok sajnos ennél a szereposztásnál is kimaradtak.

Mindezzel azonban a megpróbáltatásoknak nem lett vége. Elkezdődött a jugoszláviai „örökösödési háború”, amelyben a szerb rész jogilag nem vett részt, de amely miatt az egész szerb társadalmat érzékeny veszteségek érték. Nem hivatalos adatok szerint kb. 200 ezer személy, elsősorban fiatal, zömmel magasabb szakképesítéssel rendelkező, hagyta el az országot legális, vagy illegális úton. Ezek között vannak azok a magyarok is, akik a mozgósítások miatt vagy gazdasági okokból távoztak el közülünk. Ezek száma 25-30 ezerre tehető. Nem kell mondanom, hogy a 370 ezer lélekszám alá süllyedt magyarság ezen a nagyszabású vállalkozáson, amelynek a célja tervezőik szerint a Nagy-Szerbia megteremtése volt, aránytalanul többet veszített, mint az érdekelt szerb fél.

A háború befejező szakaszában, amikor mindenki abban reménykedett, hogy a szörnyűségeknek vége szakad és a gazdasági problémákat leszámítva fel lehet majd lélegezni, még egy súlyos, megoldhatatlannak tűnő csapás ért bennünket. Amikor ugyanis a háború már a veszteséghez közeledett, megindult a szerb menekülők áradata (hivatalosan 370 ezer személy), akiknek a nagyobb részét a Vajdaság területére irányították. Csupán Szabadkán pillanatnyilag több mint 13 ezren vannak elszállásolva. Ez a szám a város korábbi lélekszámának több mint 10 %-a.

Nagyjából ezekkel a terhekkal a hátán kell a vajdasági magyarságnak megtalálnia a megmaradás felé vezető utat. Ilyen és hasonló háttéreseeményekkel, problémákkal a fejünk fölött kell a magyarság politikai tényezőinek megtalálni a biztatás, a bátorítás szavait és meggyőzni az embereket, hogy nem kell feladni a küzdelmet, nem kell kishitűnek lenni. Maradni kell ősi tűzhelyünkön. Semmiképpen sem könnyű feladat. Mert a parasztság a legarcátlanabb kizsákmányolásnak van kitéve, a tanulóifjúságot munkanélküliség várja, a dolgozókat pedig, akik halódó gyáraikban hónapok múlva kapnak fizetésnek nevezett segélyt, a nyomor. Lassan mindenhez hozzá lehet szokni, a helyzetnek egyszer úgyis jobbra kell fordulnia, ezzel vigasztalják az emberek magukat. És azt remélik, hogy helyzetükre egyszer figyelemmel lesz a nemzetközi közvélemény, de elsősorban a magyar állami vezetés. Szerencsére sokan vannak, akik igyekeznek megóvni a nemzettudat lángját. Írók, újságírók, értelmiségiek, egyszerű kétékezi munkások, akik részt vesznek a különböző megmozdulásokon, akciókon. Szerencsés körülmény, hogy a legutóbbi választásokon Észak-Bácska területén hét községben olyan önkormányzatot sikerült kiharcolni, amelyekben magyar politikusok vannak többségben. Ezek azok a szervezetek, amelyek némileg egyensúlyozhatják a központi hatalom által gyakorolt nyomást. Igaz, nem nagy lehetőséggel rendelkeznek, mert az ipar dolgaiba egyáltalán nem szólhatnak bele, az iskola ügyeibe is csak kis mértékben, a kulturális intézmények nagyobb része is hatalmukon kívül áll. Mindezeket a területeket a minisztériumok tartják hatalmuk alatt. Ennek ellenére az önkormányzatok olyan kezdeményezéseket karolhatnak fel, amelyek segítik megtartani kulturális örökségünket, önbizalmunkat. Emlékünnepeket, megemlékezéseket, fesztiválokat rendezhetünk, ifjúsági honismereti táborokat szervezhetünk, kiadványokat adhatunk ki, szobrokat, emléktáblákat avathatunk; a hatósági szervezetekben – ha nem is minden

szinten, de – megtarthatjuk a magyar nyelv használatát. Ezeket a tényezőket fontos eredménynek tartjuk.

A közösségi tudat megőrzése más fontos területeken is folyik. Ilyen a sajtó területe. Nagy küzdelem árán, de eddig sikerült életben tartani egyetlen napilapunkat, a Magyar Szót, amely a hatalom minden ármánykodása ellenére ki is meri mondani azt, ami sért bennünket, hangoztatni meri követeléseinket, például az autonómia elérésére vonatkozó törekvéseinket, az önálló magyar iskolahálózat kiépítésére tett javaslatainkat. Benne megtárgyalhatjuk azokat a kérdéseket, amelyekben nem értünk egyet, reagálhatunk az országban történő dolgokra, eseményekre. A lap körül az elvándorlás ellenére számos kitűnő tollforgató tevékenykedik.

Három országos hetilapunk jelenik meg: a Szabad Hét Nap, a Családi Kör és a Napló. Az első kettő a családi lapok kategóriájába tartozik, a Napló egy erősen angazsált, szabadelvű politikai kiadvány. Talán jelzésértékű, hogy ez fut a legkisebb példányszámban. Az elmúlt évek csontig ható politizálása és az a sajnálatos vita, amely a két részre szakadt magyar érdekvédelmi szervezet eredeti szárnyának jóvoltából kirobbant, túltelítette az itteni magyarság politikai befogadóképességét, türelmét. Létezik még egy kéthetenként megjelenő rezsimhű lap is, amely azonban teljesen marginális szerepet tölt be. Két folyóirat áll az írók és az irodalomkedvelők rendelkezésére, az újvidéki Híd, amely rövid megszakításokkal immár hatvan éve van jelen nemcsak a vajdasági, hanem az összmagyar szintén, és a Szabadkán szerkesztett Üzenet. A szintén Újvidéken időnként megjelenő Létünk az egyetlen társadalomtudományoknak szentelt folyóirat a Délvidéken. Eredetileg vonalhű, marxista irányzatú volt, ma a legégetőbb problémákkal foglalkozik.

A napilap, a hetilapok és a folyóiratok is állandóan anyagi problémákkal küzdenek, de ugyanez érvényes majdnem minden kulturális jellegű létesítményünkre, vállalkozásunkra, amelynek jelentős részét hathatós anyaországi támogatás nélkül lehetetlen lenne megtartani, működtetni. Köszönet illeti érte az illetékeseket.

A legszélesebb, elsősorban fiatalokat megmozgató szervezetek a művelődési és kultúr-egyesületek. Szinte minden magyarlakta városban és településen működik egy-egy ilyen szervezet. Sajnos pénz- és káderhiánnyal küzdenek, aminek következtében tevékenységük színvonala a legtöbb helyen kívánnivalót hagy maga után. Jelenlétük különösen az olyan helyeken fontos, ahol az iskolai szervezet hiányosságai, vagy a szülők félreértelmezett gondossága miatt („*hogy a gyerek könnyebben érvényesüljön*” szerb tagozatba íratják) nincs magyar nyelvű oktatás. A szülők egy részének identitásvesztésre, megalkuvásra hajló készsége abból is látszik, hogy gyerekeiknek képesek a hagyományoktól eltérő, a magyar fülnek végtelenül furcsán hangzó neveket adni. Egyetlen egy rövid lajstromból válogattam ki az alábbi példákat: Daniella, Barbara, Leila, Teodóra, Anett, Arabella...

Amikor a közösségi öntudatról, a segítőkészségről van szó, meg kell említeni azt a már egész hálózattá fejlődött vállalkozást, amely a szegény sorsú, jól tanuló diákok segélyezésén ügyködik: hat városban működik magyar diáksegélyező egyesület. Odalent mindenki tisztában van vele, hogy jövőnk elsősorban a fiatal nemzedékben, a megújulásban van.

Ha most fejtegetésem befejezem, talán azt fogják mondani, hogy a nehézségek ecsetelése és a pozitív eredmények között nincs meg az összhang, az egyensúly. Sajnos, akármennyire is szeretném, egyelőre nem lehet összhangot teremteni. Egyelőre nem. Nem tudjuk mit hoz a jövő, hiszen még országunkban nincs minden tisztázva. Igyekszünk, igyekezni fogunk.

Herényi István:

A Burgenland – vagy magyarul Várvidék, Vártartomány

A Burgenland – vagy magyarul Várvidék, Vártartomány fogalma csak az 1920-as években született Ausztriában. Ekkor már a német osztrákok igényt tartottak Nyugat-Magyarország nyugati részére. Elképzelésük szerint Burgenland nyugati határa a Lajta, Lapnics, Kucsenitza, keleti határa a következő német városokkal: Pressburg (Pozsony), Wieselburg (Moson), Ödenburg (Sopron), Eisenburg (Vasvár), Raab (Győr) és Sankt Gotthard (Szentgotthard) lett volna. Eredetileg ezt a területet nevezték az osztrákok Vierburgenlandnak (négy vár vidéke). A négy most felsorolt vár (Burg) után. Miután azonban a várak közül egyik sem került hozzájuk, maradt a Burgenland fogalom. Ez egyesek szerint a jelenlegi burgenlandi terület váraira utal: Frakno, Kabold, Léka, Borostyán, Németujvár, Dobra stb. Végül is Moson, Sopron és Vas vármegyékből leválasztottan elcsatolt területek német megnevezése: Wieselburg,

Ödenburg, és Eisenburg mind „Burg” végződésű közigazgatási egységből, azaz a három „Burg” elnevezésű vármegyéből alakult Ausztria új tartománya, Burgenland.

Már az elején is le kell szögeznünk, hogy az úgynevezett Burgenland korábban sehol se létezett, soha nem tartozott közjogilag az osztrák birodalomhoz.

Ezt a földterületet először hosszabb időre az avarok szállták meg. Az első népvándorlási hullám és a Frank Birodalom uralma is csak évtizedekig tartott. A frank települések Árpád népének honfoglalása után eltűntek, kutatása eredménytelen maradt. Ezt Fritz Zimmermann megkísérelte a [Burgenländische Heimatblätter](#) hasábjain, de lesújtó kritikában részesült.

A mai Burgenland területe az avar korban határsáv volt. Az avarok nyugati határsávja, majd Árpád népének honfoglalása után a magyar gyepű és gyepűelve. A nyugat-magyarországi nemzetiségek őrszállásai voltak e területen, majd Augsburg után a határőrök foglalták el az Ennstől keletre eső területeket, hogy azután fokozatosan hátrább tolják szállásaikat, 976 táján a Fischbach–Melk vonalig, Szent István korában nagyjából oda, ahol Pannónia nyugati határa lehetett, amit később történelmi magyar határként ismertünk. A határsávot a magyarokhoz csatlakozott törökös népek (besenyők, székelyek stb.) őrizték a gyepűn létesült gátakkal, vízelzáró szerkezetekkel. Oda nyugatról senki be nem tehetette a lábát. Az őrszolgálat a XII. századig kitűnően működött, azt követően azonban királyaink a határsávba külföldi lovagokat, köztük johannitákat telepítettek, a tatárjárást közvetlenül megelőzően pedig királyi várakat építettek. A külföldi lovagok mellett azonban magyar főurak is kaptak itt birtokokat. A Héderek és a Hermányok mellett az Osl nemzetség tagjai, így különösen az e nemből származó Kanizsaiak tettek szert nagy latifundiumokra, majd a Lévai Csehek és a Batthyányak. Közben a határvédelem az őrszolgálatról áttevődött a királyi és a magánvárakra, valamint azok birtokosaira. A királyi őrség akkor kapta az első nagy csapást, amikor IV. László (1272–1290) a lövőket megfosztotta előjogaiktól, majd a XIII. században az örök a király és a Héderek közötti harcokban elvéreztek. Károly király (1301/1308-1342) 1327-ben a még megmaradt öröket Felsőőri Miklós őrnaggyal összeszedette és letelepítette Felsőőr, Alsóőr,

Jobbágyi és Őrsziget településekre. Az Újvár és Borostyán közötti rész, valamint a Rábától délre eső Őrség a XVI. században a Batthyány család birtokába került. Míg a négy felsőőrségi falu megtartotta függetlenségét, az Őrség lakossága jobbágyságra jutott, bár hajdani szabadságukért harcoltak, ami a család és az örök közötti évszázadokon át tartó ádáz ellenségeskedést vonta maga után.

Az őrelemek megfogyásával és a nagybirtokok elszaporodásával, a nagybirtokosok hatalmának megnövekedésével kezdődött a német elemek betelepítése az oligarchák részéről. A német eredetű jobbágyok a földesuraktól kiváltságokat kaptak. Az „izgága” magyar öröket felváltotta a jól szituált német eredetű földművelő és kézműves lakosság. A kisbirtokos nemesség létszáma e területen elenyészővé vált.

A Hédereket és a Hermányokat a XV. századtól kezdve a kettős birtokosok követték, akik mind a magyar királynak, mind az osztrák hercegnek szolgáltak. Ennek volt köszönhető, hogy a kettős birtokosok tulajdon- és zálogjoga alapján, például az Alsó-ausztriai Kamara többször is megkísérelte e területet hatalma alá hajtani, de sikertelenül. Ezek az osztrák próbálkozások 1647-től kezdve megszűntek.

A mohácsi vész előtti és utáni időkben ezt a térképet színezte a horvát menekültek betelepülése. Ők is a jobbágyok sorába kerültek, számuk nem volt nagy. A XVII. és a XVIII. században a német elemek számát szaporította az osztrák evangélikus menekültek beözönlése is. Ausztriában jóval kedvezőtlenebb volt a protestánsok helyzete, mint a Szent Korona területén. Az úgynevezett burgenlandi evangélikus gyülekezetek nyelve a német, alig akad egy-egy magyar gyülekezet.

Az 1848-as jobbágyszabadságmozgalom termékenyítőleg hatott az itteni lakosságra. A polgárosodás folytán a német eredetű tömegek túlsúlyba jutottak, számuk megsokszorozódott, ezzel szemben a magyar elem egyre jobban fogyott. Jegyezzük meg, hogy „Burgenland” német nyelvű lakossága 1848–1849-ben egy emberként, lelkesen harcolt a magyarok mellett.

Az első világháborút követő Trianon és a társult békediktátum a magyarság szempontjából tragikus volt. Ebben az időben támasztott igényt Ausztria a nyugat-magyarországi határsávra, hangoztatva a frank kontinuitást, aminek történeti alapja nincs. Hangsúlyozni kell, hogy ez a kezdeményezés nem „Burgenlandból”, hanem Ausztriából indult ki.

Az 1919–1922 időszakban, Burgenlandban három tiszta magyar település volt: Alsóőr, Felsőőr és Őrsziget. Burgenland lakossága többségét tekintve már német anyanyelvű, de magyar érzelmű volt, a horvátok is. Ennek legfőbb bizonyítéka a soproni népszavazás. Az ugyancsak a trianoni szerződés által érintett Krajnában az osztrákok ragaszkodtak – a wilsoni önrendelkezési elv alapján – a népszavazáshoz. Amikor a magyar kormány felvetette a népszavazás szükségességét a nyugat-magyarországi terület ügyében, ezt Ausztria oly hevesen ellenezte, hogy utóbb csak Sopron és környéke szavazhatott. Egyébként ez volt az egyetlen magyar vonatkozású népszavazás Trianon után határ ügyben. A békecsinálók ennyire vették komolyan saját elveket.

Senki ne gondoljon valami tisztességes dologra az úgynevezett Trianoni Béke kapcsán. Nem játszott ott szerepet népesség, statisztika, természeti vagy etnikai vonal, csak a sokféle érdek csapott össze.

Az egyetlen, valóban népszavazás eredményét, a sopronit, máig csalásnak hirdetik ellenségeink. Ausztriában még a történelemkönyvek is ezt írják. Ennyire becsülik a népakarat megnyilvánulását, ugyanis, el sem tudják képelni, hogy németül beszélő ember magyar lehet. Máig sem értik a „Szent Korona népe” – a „Corpus Sacrae Coronae” – fogalmát. A szakirodalomban rendelkezésre álló névsorok alapján megállapítható, hogy a Nyugat-Magyarorszáért folyt fegyveres harcban, a magyar oldalon küzdő helybeliek nagy többsége német nevű volt.

Még álltak 1921-től 1938-ig a magyar nyelvű felekezeti iskolák, a hitleri Anschluss után a „Wir sprechen nur deutsch” (Csak németül beszélünk) hangoztatásával a magyar nyelvű

tanítás megszűnt. Ennek köszönhető, hogy az 1938 utáni iskolakötelesek csak német nyelven tanulhattak. Csupán a családi magyar nyelvet tartották meg.

Ezt a tragédiát még tetézte a kommunista uralom Magyarországon. Aki az akkori Ausztriában (bárhol) magyarul beszélt, az kommunista-gyanús volt. A határok hermetikus lezárása kb. 1970-ig tartott. Ezután Magyarországon minden három évben lehetett Ausztriába útlevelet és vízumot kapni. Ez azonban a burgenlandi és a magyarországi családok közötti együttműködést nem tette lehetővé. Az osztrák állam törvényben biztosította ugyan az anyanyelv tanítását, de ez a gyakorlatban nem érvényesült. Egyrészt, heti két órában nyelvet megtartani, tökéletesíteni nem lehet, másrészt pedig az 1938 óta felnőtt magyar társadalom elveszítette nemzeti tudatát és gyermekei magyar nyelvű taníttatása helyett többnyire a németet választotta, ezzel kívánta gyermekei jövőjét megalapozni. Ugyanakkor, a gazdasági helyzet hatására, többségük Ausztria belsejébe, a nagyvárosokba költözött.

A helyzet 1989 óta némileg változott. Az eddig is élen járó lelkészek igyekeznek most is. Az alsóőri plébános, a felsőőri református lekipásztor, a szigeti evangélikus lelkész és többen a civil társadalomból is, felkarolják a magyarság ügyét. Létrejött Felsőőrött a horvát-magyar gimnázium, ami két-két nyelvű: német–horvát és német–magyar – az igazgatója horvát. Néhol kezdik bevezetni a kétnyelvű oktatást. Persze a mai unokák már nagyon töredékesen beszélnek magyarul, és nincs magyarságtudatuk. Ha szép székely nevük van, akkor azt hiszik, hogy az cigány, tehát szégyellni való. Náluk az alapoktól kell az oktatást kezdeni. Az „Édes Anyanyelvünk” 1998. decemberi számában ezt olvashatjuk: „Sötétnek látom anyanyelvünk helyzetét és jövőjét, de akadnak azért biztató jelenségek is. Ilyen például a kétnyelvűségre való törekvés. Öröndetes az is, hogy Magyarország is kezd törődni a határon túliakkal.”

Van Burgenlandnak magyar kulturális egyesülete, amely állami pénzzel működik. Felavatták Burgenland első magyar kultúrházát Alsóőrött 1998 szeptemberében. A magyarul beszélő ősi burgenlandiak nagy többsége magát osztráknak tartja, nem magyarnak. Némi túlzással állíthatjuk, hogy a „valódi osztrákok” – a mai divatnak megfelelően (ebben mára már a magyarországi magyarok is felzárkóztak a Nyugathoz!) – minden idegent lenéznek, így a magyarokat is. De félnek is a magyaroktól. Úgy vélik, ha a magyarok bekerülnek az EU-ba, akkor hamar „lekörözik” őket. Burgenland vezetői azt panaszolják, hogy a központi pénzekből Burgenland összességében is és arányaiban is Ausztriában a legkevesebbet kap.

Az minden esetre tény, hogy az 1919-ben még létező közúti és vasúti összeköttetést máig nem állították vissza Magyarországgal. Burgenland üzleteiben nem kapni magyar bort, zöldséget, gyümölcsöt, de van olasz, holland, francia stb. Nemcsak az EU csatlakozás óta.

Így állunk ma.

Velem, 1996.

Juba Ferenc:

Fiume

A mind szabadabbá váló hazai és külföldi kutatások eredményének megfelelően ma már elmondhatjuk, hogy a hunok, az avarok és a magyarok vonala lényegében, formákban, sőt nyelvben is egy természetes ütemben fejlődő folyamatosság. Tudvalévő, hogy 395-ben már mindkét Pannónia és Dalmácia is a hunok uralma alatt állott és Mauricius császár idejében az avarok már megszállták Dalmáciát. Később az avarok telepedtek meg Dalmáciában, akikről a Bíborbanszületett császár azt írja, hogy nagy részük avar volt. Az Árpád fejedelem vezette honvisszafoglalás idején, amelynek most ünnepeljük 1100. évét, a millicentenáriumot, árpádi parancsra Lehel, Bulcsú és Botond nyomban Horvátországon át az Adria partjára ment és elfoglalta Spalatót (ma Split). Kadocsa népével elfoglalta Rasciát (ma Szerbia) és Durazzót (ma az albániai Dures), valamint a köztük lévő területet. Így, már a honvisszafoglaláskor megalapították a magyar tenger-
melléket. Ez lényegében a 896. évi honvisszafoglalásunk legtávolabbi területe. Alig múlt el száz esztendő, keresztény típusú királyságunk megalapítója, Szent István király, leánytestvérét feleségül adta Orseolo Ottó velencei dózsához. Ez a házasság bizonyítja az Árpád-ház nagy tekintélyét, királyságunk nemzetközi értékelését, de egyben azt is, hogy első keresztény királyunk határozottan tekintgetett visszafoglalt tenger-
mellékünk, az Adria felé. Nemzetünk az elkövetkező több mint ezer évben számos nyomot hagyott az Adria partján és tengervízkén, értve ez alatt a tengerpartot, a tenger-
melléket és a szárazföldi háttérét. Ezekről a nyomokról, amelyek az európai történelmet óriási mértékben alakították, mai honfitársaink a nemzetet és hazánkat hosszú ideig megszállva tartó ellenségeinknek a magyar valóságos és igaz történelmét elhallgató iskolapolitikája eredményeképpen jóformán semmit sem tudnak. Ezért ennek a félelmetes ténynek a felismerése folytán felettébb fontosnak tartjuk, hogy most, honvisszafoglalásunk 1100-adik évében, nemzetünk fiai megismerjék több mint ezeréves adriai múltunk történetét. Még akkor is, ha erre irigykedő szomszédok mondvacsinált és nagy részben tőlünk ellopott úgynevezett történelmük féltésében megsértődnek. Megsértődni egyedül a mi jogunk! Még mindig jobb, ha a szomszédaink megsértődnek, mintha mi azt a bizonyos kulcsot, ami jövőnk záloga – elveszítjük. Kövessük tehát, az Adriánál visszahagyott nyoma-
inkat:

Zvonimir horvát király meghalt. Özvegye, szent László királyunk leánytestvére és a horvát urak a horvát királyságot, ami akkor „patrimonium regium” azaz örökölhető királyság volt, 1091-ben Szent Lászlóra hagyták. Könyves Kálmán királyunk alatt került hazánkhoz Dalmácia és Szlavónia, 1096-ban. Ekkor már élénk magyar élet alakult ki Zarában (ma Zadar), Ossero szigetén és a szomszédos részeken. Zara Vecchia ekkor kapta magyar nevét, a Tengerfehérvárt. A Katapán nemzetségből származó Mercurius gróf innen vitte I. Roger normann király leányát, Kálmán király menyasszonyát ötezer lovas kíséretében Budára.

Ebben a korban, hajóhada révén Velence volt az Adrián a legnagyobb hatalom. A fent leírt dalmáciai „vesztéséget” nem bírta lenyelni. Háborúskodások sorozatával visszavette Trau

(ma Trogir), Spalato (ma Split) és Zára (ma Zadar) várost. Spalato ebbe nem nyugodott bele és II. Béla királyunkhoz fordult, aki 1136-ban az északi szélesség 42. fok 30. perc, valamint a keleti hosszúság 45. fok 30. perc, valamint a keleti hosszúság 14. fok 30. perc és 19. fok közötti területet boszniai bánsággá, tengerpart örfidékévé alapította, amit Dalmáciával és Horvátországgal együtt a tengerpart természetes tartozékának tekintett. A magyar álláspont mindig is ezt a nézetet képviselte.

A horvát időben modrusi zsupánság néven ismert területet a király Modrus vármegyévé alakította. Addig végzett jó szolgálataik fejében a király a római Aniciusok családjából származó Frangepánokat – akiket a horvátok szlávosan előszeretettel Francopanének neveznek – kinevezte a vármegye örökös grófjaivá. Frangepánok IV. Béla királynak is számos szívességet tettek, különösen a tatárjárás idején, 1241-ben, amikor a király országa déli területeibe menekült. Hálából a király nekik adta Zengg (ma Senj, a régi nevén Szén) városát és kikötőjét, amely 1235-től 1275-ig a templomos lovagrend hűbérében állott. A kikötő a 15. és a 16. században hazánk legfontosabb külkereskedelmi kikötőjeként működött, mint hazánkhoz a legközelebbi adriai kikötő.

Adriai történetünk fontos eseményét jelentette, hogy a kis városköztársaságot, Raguzát (ma Dubrovnik) Nagy Lajos királyunk, a város kérelmére 1358-ban Magyarországra kebelezte és azt szabad királyi város rangjára emelte. Cattaro is kérte 1370-be a Magyar Birodalomba kebelezését, amit a nagy király kegyesen teljesített is.

Az adriai uralom legnagyobb szerencsétlenségét annak török megszállása jelentette. *Tengerpartunk egy részének visszaszerzésére végül is 1689-ben, a török kiűzése után került sor. Az 1797. évi campoformioi békében I. Ferenc a magyar király jogán kapta vissza Dalmáciát, azonban esküszegő módon nem hazánkhoz, hanem az osztrák tartományaihoz kebelezte be.*

Mohácsi legyőzetésünk 1526-ban belügvileg is jelentkezett. II. Ferdinánd 1630. évi október 5-én kelt utasításával Fiumétól Temesvárig lehasított egy „Császári és Királyi Határörfideknek” nevezett sávot. Ezt az arcátlan jogtalanságot szinte első Trianonnak tekinthetjük. Ebből a sávból a magyarokat kitétték és német nyelvű közigazgatás után teletömték sváb és délszláv megszállókkal. Ennek, még a mai életünkre is kiható súlyos következménye lett, hogy Trianonban ezeket a megszállókat minden jog ellenére kisebbségnek tekintették és Dél-Magyarországot a délszlávoknak adták.

Az Adriához visszajutásunk első szerény jelét III. Károly királyunk egy 1725. november 19-én kiadott kiváltságlevele jelentette, amellyel Fiumét (és Triesztet is) szabadkikötővé tette. Leánya, Mária Terézia királyunk figyelme is mind erőteljesebben fordult az Adria felé. Kiadta 1774-ben az „Editto politico di navigazione mercantile” nevű törvényt. Ez a tengerészet minden köz- és magánjogi kérdését rendezte. Kiválóságára jellemző, hogy sok része, mint szokásjog, közel 180 éven át volt érvényben, és a Magyar Tengerészeti Hivatal joggyakorlatában még 1945 után is alkalmazta.

Mária Terézia 1776. augusztus 9-ikén a fiumei kikötőt értékes szabadalmakkal látta el és azt kerületével együtt kormányzósággá alakította. Első kormányzójául Majláth Józsefet nevezte ki. II. József, a „kalapos király” 1786-ban a vinodoli-, a hreljeni és a buccarai kerületet „Littorale Hungaricum” azaz „Magyar Tengerpart” néven a fiumei kormányzóságba kebelezte. Döntő jogi változást jelentett, hogy *Mária Terézia 1779. évi április 23-án Fiumét kerületével együtt Megszentelt Koronánkhoz csatolt külön testté nyilvánította.*

A következő szomorú évtizedek alatt folyó meddő viták az osztrák kamarilla által támogatott horvátok részéről a kérdés végleges megoldását ugyan gátolták, de megakadályozni nem tudták. Ez alatt a prepotens parvenü és mai szóval agresszornak nevezhető háborús bűnös Napoleon csapatai 1807-1809-ben megszállották Fiumét és a tengere mellékét, amelyet csak 1813-ban hagytak el. Végül I. Ferenc kénytelen volt az 1827. évi XIII. tc.-vel a visszakebelezést szentesíteni. Ezáltal Fiume és kerülete – úgy vélték – véglegesen visszakerült Magyarországhoz.

Miután vázlatosan áttekintettük egykori tengerünknek és tenger mellékünknek a történetét a múlt század közepéig, vegyük ezek után sorra a nyomokat, amelyeket a magyar uralom a sok évszázad alatt ezen a területen maga után hagyott. Ilyenek bőségesen találhatók, hiszen a gyakorlatilag több mint ezer éves uralma alatt a magyarság a terület anyagi, gazdasági, szellemi, kulturális, pénzügyi, védelmi és civilizációs felvirágoztatásáért rendkívül sokat tett. Ezzel szemben, az ott élő más nyelvű népeket annyira nem nyomta el, hogy azok túlszaporodva az ottani magyarságot semmisítették meg.

Szent László a „kegyes” és „lovagkirály” Szent István tiszteletére létesítette a zágrábi egyházmegyét, amit gazdag privilégiumokkal látott el. Ő emeltette fel Szent István holttestét és az akkor változatlan állapotban megtalált jobb kéznek, a „Szent Jobbnak” az őrzésére alapította 1083-ban a szentjobb apátságot.

Kálmán király nagyvonalú ajándékaként épült Zára városában a Szűz Mária tiszteletére emelt harang tornya. Kálmán neve azon még ma is olvasható. Ugyancsak ő alapította az ehhez a templomhoz tartozó Benedek rendi apácák konventjét.

A tengerpart katonai védelmének a jelentőségére utal Farkas nádorispánnak már 1181-ben kezdődő tevékenysége, aki a tengerpart összes várát megerősített. Ekkor lett Zára – a korabeli utazók megállapítása szerint – a világnak nemcsak leggazdagabb, de legszebb városa is. Amidőn a tatárjáráskor IV. Béla király déli országrészébe volt kénytelen menekülni, felettébb előrelátóan kincseinek javarészét már előre odaküldötte. A középkor értelmezésében a szentek ereklyéi jelentették a legnagyobb kincset. Már csak azért is, mert az aranyművességnek drágakövekkel díszített legszebb alkotásai szolgálták azok tartóiként. Ezért akarta a király biztonságban tudni Szent István koponyatetőjét, állkapcsát és jobb kezét, Szent László alszár és alkarcsonjtait. Szent István jobbkeze ugyan a török uralom alatt Boszniába került, de ott keresztény kereskedők magukhoz váltották és megőrzés céljából a raguzai domonkosokhoz viték. Onnan Mária Terézia hozatta Budára. A többi felsorolt ereklyék ma is Raguzában láthatók, de olyan megdöbbentően szörnyű állapotban, ami csak a délszlávok illetőleg horvátok ellenünk irányuló gyűlöletével magyarázható.

IV. Béla két leánya, Katalin és Margit Clissa városában halt meg. A két szerencsétlen királykisasszonyt a spalato-i dóm főkapuja feletti fülkében helyezték örök nyugalomra. A dóm harangtornyát magyarországi Mária (V. István királyunk leánya), II. Károly nápolyi és szicíliai király felesége, majd folytatólagosan Róbert királyunk felesége, Erzsébet építtette. A tengerpart védelmének a céljából Guthkeled nádor 1244-ben megépítette Jablanac várát a várossal együtt. Ezeket arbei (ma Rab) tengerészekkel építette. Itt megjegyezzük, hogy a 19. század elején az ottani lakosság jobb élelmezési ellátottságának a biztosítása céljából a magyar királyi tengerészeti hatóság, Garády Viktor javaslatára, osztriga telepet létesített. Fő uraink közül Frangepán Kristóf alapított Cirkvenicán (ma Crikvenica) egy kolostort. Ezt több közbeeső tulajdonos után József magyar királyi herceg vette meg és felajánlotta beteg gyermekek üdültetési és gyógyítási céljaira.

Fiume hegyén 1453-ban, a Tersatton (ma Trsat) Frangepán Miklós építtetett kápolnát. Azon a hegyen, ahol a legenda szerint az angyalok megpihentek, midőn Szűz Mária názáreti házat Lorettóba repítették. A ház Lorettóban ma is látható. Ezt a kápolnát azután Frangepán Miklós a ferences barátoknak adományozta. A tersattóiak a ház elvesztését rendkívül sajnálták. Vigasztalásukra II. Orbán pápa egy Mária képet küldött nekik ajándékba, amit a hagyomány szerint maga szent Lukács evangélista festett. Ennek a képnek a hajlékául építtették a Frangepánok a mai templomot, amelyet a pápa 1709-ben a Szűzanya és a kis Jézus részére egy-egy arany koronával ajándékozott meg. A templom kapujában több Frangepán alussza örök álmát, többek között Zrínyi Péterrel együtt, az 1671. április 30.-án Bécsújhelyen, a német császári hatalom által jogtalanul kivégzett Frangepán Ferencsel is, aki a család utolsó tagja. A kegytemplom – de a régi kápolna is – a Tengerek Nagyasszonya tiszteletére épült. Ők, ha életveszélyből menekültek, fogadalmi képekkel fejezték ki hálájukat a Gondviselés

felé. Még ma is láthatók ott végveszélyből menekült magyar hajók képei. Ilyen a „Szent László”, a „Rákóczi” gőzös, az „Olga” vitorlás képe stb. A Tersatto alatt van az ú.n. „Magyar Kapu”, amelyet a bennünket gyűlölő horvátok „Jellasics kapuvá” kereszteltek. Ide torkollik a városba vezető Károlyváros-Fiumei „Lujza-út”, amelyet I. Ferenc királyunk feleségéről neveztek el. A két Kiss mérnök által tervezett út 1809-től 1873-ig a magyar kivített szolgált.

Térjünk azonban vissza a „tengeradta király”, Nagy Lajos idejébe. Általa, a nápolyi Anjou-rokonság révén, egész tengeri politikánk megváltozott. A IV. Béla által Trauban (ma Trogir) megkezdett flottaszervezési programnak egyenes folytatásaként, hatalmi eszközül kiépítette a magyar királyi hajóhadat. A hosszú velencei háború végén a legyőzött Serenissima és Nagy Lajos között 1358. február 18-án kötött úgynevezett zárai szerződésben Velence örök időre lemondott az Adria keleti partjáról Quarnerotól Durazzóig. *A szerződés kimondta a középkori tengerjog leghaladottabb tengerjogi alkotását, a tengerek szabadságát.* A király ezután meghallgatta a kis városköztársaság Ragusa kérését és a várost 1358-ban a Magyar Birodalomba kebelezte. Ezután kiadott szabadságlevelében Raguzát tette meg hajóhadának hadikikötőjévé. Ezután mind a város, mind környéke egy nem remélt gazdasági fellendülés és virágzás korszakába lépett. A hajóraj élén egy tengernagy állott. Állásának fontosságát mutatja, hogy évente 26'000 aranykorona jövedelmet élvezett. Összehasonlításként említjük meg, hogy az osztrák-magyar hajóhad parancsnokának az illetménye 1914-ben csupán 20'000 aranykoronát tett ki! A hajóhad részére hajóépítő műhelyek, hajójavítók és tengerszertárak működtek, amelyek a lakosság gazdasági helyzetére rendkívül jótékonyan hatottak.

A horvát báni méltóságot Subich Pál és rokonai, majd a Babonichok, később Felsőlendvai Miklós és a Peleskei Ördögh család őse, Ákos nembeli Micsk látta el. A király személye által létrejött hasznos összeköttetések révén felvirágzott az irodalom, a tudomány, a művészet. A salerno egyetem kapcsolatai gazdagították az orvostudományt. Hajórajunk egészségügyi állapota az európai orvostudomány elismerését váltotta ki. A hajók élelmiszereinek minőségére külön felvigyázók örködtek. *A tengerészek egészségére - már akkor! - a világon elsőül, 1362-ben hajóorvosok vigyáztak.* Az akkor még igen körülményesen tárolható ivóvíz kérdését a flottában makváziai bornak az étrendbe iktatásával oldották meg. A gyógyszereket szakavatott gyógyszerészek készítették az 1317-ben alapított gyógyszerertárban, *amely Európa legöregebb gyógyszerertáránál, a Pozsonyban, 1312-ben alapított „Vörös Rák” gyógyszerertárnál csupán öt évvel volt fiatalabb.* Raguzában született 1377-ben a világ első vesztegzárintézete. Ennek a ténynek a jelentőségét az mutatja, hogy a vesztegzár még ma is a fertőzőbetegségek elleni küzdelemnek az egyik leghathatósabb eszköze. A városnak a fentiekben vázolt gazdagodása tette lehetővé, hogy kiépítették a csatorna- és városi vízvezetékrendszerét, amely akkor, a 14. században a legnagyobb ritkaság számba ment. Egy leprosoriumot is berendeztek, amely a lepra leküzdésében, mind a védelmet, mind a gyógyítás szolgált.

Zsigmond tíz évig tartó magyar királysága után lett választott német-római császár. Uralkodása alatt épült a raguzai rektori palota. Oldalfalán, óriási márványlapokon volt olvasható a város története, amelyben Zsigmond neve is bőven szerepelt. Ezeket azonban a Nyugat barátai, a délszlávok a „kultúra jegyében” a szövegekből kivésték, mint mindent, ami a magyarságra emlékeztetett. A palota oldalától nem messze áll – még ma is - a tenger szabad kereskedelmét hirdető és szimbolizáló hatalmas, az 1418-1423 években felállított Roland szobor.

Ragusa a magyar időben olyan mértékben szaporodott, hogy több, a tengervízi, azaz a közeli szárazföld belsejében fekvő községet meg tudott szerezni, Curzola, Braza és Lesina (ma Korcula, Brac, Hvar) sziget tulajdona mellett. Ezekkel szemben azonban, hatalma tudatában a város oly dölyfösen kezdett viselkedni, hogy a szigetek panasszal fordultak Zsigmond királyhoz, aki akkor éppen Calais kikötőjében tartózkodott és azt tervezte, hogy hű vitézét Kasulyi Jakcsi Lászlót Raguzába küldi rendet csinálni. A szigetek panasza kapóra jött és a király ezeket a szigeteket odaajándékozta Jakcsinak, aki később erdélyi vajda is lett. Ez az

ajándékozás is egy jele annak az értékes összefonódásnak, amely az ország közepe és a tengermellék lakossága között mind erőteljesebben kibontakozott.

A tengermelléken mindéig kimagasló kultúrtörténeti jelentőségű a híres milánói ötvös, Francesco da Mediollo által készített 323 kg súlyú ezüstkoporsó, amelyet a királyné Kotromatics Erzsébet ajándékozott Zára városának. A zárai dóm főoltára felett elhelyezett bámulatra méltó műemlék ma is turisztikai látványosság, amelynek eredetét a délszláv propaganda szemérmesen elhallgatni igyekszik, annak ellenére, hogy a királyné a bosnyák király leánya volt. A történelmileg fontos eseményeket, a királyi hajókat és a tengerészeket, Nagy Lajos címerét ábrázoló domborművekkel díszített koporsót a város védszentjének, Szent Simon hamvainak a megőrzésére ereklyetartóként ajándékozta a kegyes királyné. Az Arbe sziget (ma (Rab) dóm oltárán látható Szent Kristóf ezüsből készült, domborművekkel készített ereklyetartója, szintén a nagylelkű magyar királyné ajándéka volt. Az özvegyi sorba jutott királynét 1387 januárjában a Horváthiak lázadása során megfojtották. Holttestét a záraiak drága pénzen kiváltották és a zárai San Grisogono templomban helyezték örök nyugalomba.

Tengerparti kapcsolataink azonban nemcsak magyar-dalmát, hanem fordított viszonyban is jelentősek és a történelmi kép hű ábrázolásai. Dalmata volt Martinuzzi Fráter György bíboros esztergomi érsek, Brodarics István püspök, Verancsics Antal történész, esztergomi érsek, Verancsics Fausztusz csanádi püspök, sőt, még a Szegeden 1740-ben született költő Dugonics András is, egy elmagyarosodott dalmát családból származott. Emlékeznünk kell még Giovanni di Dalmatára, aki 1481-ben Mátyás király udvarában dolgozott, továbbá Giacomo Staticora, aki az újvári és a váci püspöki palotát, valamint Báthory Miklós püspök megbízásából a váci székesegyházat építette. Giovanni di Trau Mátyás király és Beatrix királyné híres bécsi mellszobrát alkotta. Dalmata származású volt Statilo János veszprémi kanonok és később (Mohács után) erdélyi püspök, diplomata, aki 1528 októberében, az I. Ferenc francia királlyal kötött szerződés megteremtője volt.

A magyar kultúrkörhöz és államisághoz Ragusa oly ragaszkodással tapadt, hogy pl. Mátyás király halálakor európai hírű gyászünnepeket rendezett és Elveo Cerveo költő nemcsak a nagy király emlékeztetét, hanem még a Hunyadiak történetét is megírta.

Tengerpartunk török megszállása és Mohács után adriai kapcsolataink sajnálatosan megszakadtak, bár Velence ezt is jól kihasználva, Szent Márk lobogója alatt szállította az „Egyház leányának”, Franciaországnak a török haderő részére küldött ágyúit és instruktoraikat, aminek a segítségével a törökök lőttek bennünket, akik a keresztény gondolatot védtük!

Fiumének és kerületének 1779. évi visszakebelezése után ezek a kapcsolatok lassan újjáéledtek. Emiatt ott is, eddig el sem képzelhető fejlődés következett be. Lükettő élet indult meg először csak inkább tapogatódzva, majd mind gyorsuló irammal. Az ország szíve és a tengerpart közötti kapcsolat a vasút megjelenéséig az útszomszéd kiépítésének köszönheti fejlődését. A „Károly út” építése 1727-ben kezdődött és csak 1771-ben fejeződött be. A „József út” Zenggig 1774-ben, a ’Lujza út’ 1820-ban lett kész.

Rövidre szabott dolgozatunkban csak a legszűkebb körvonalakban vázolhatjuk tengerpartunknak, de különösen Fiuménknek, becenevén a „Megszentelt Korona Gyöngyének” a fejlődését. Ez így alakult:

A városban 1793-tól 1915-ig 16 gyár épült: cukor-, bőr-, kötél-, hajó-, sör-, vitorlavászon-, dohány-, konzerv-, torpedó-, csokoládé-, és tengeralattjáró-gyár.

Az oktatás célját a bencés apácák iskoláján kívül 1774 és 1896 között hét tanintézet alapítása szolgálta: a hadi-tengerészeti és a kereskedelmi tengerészeti akadémia, felső leányiskola és főgimnázium. 1885-ben már 50 tanintézet működött a városban.

A szorosan vett kultúrintézmények közül 1790-ben a Gerlóczy, 1805-ben az Adamich és 1893-ban a Helmer és a Fellner építész által emelt városi színházat említjük. Ebben az évben épül meg az izraelita imaház is. Az egészségügyi intézmények közül különösen a tengeri forgalom szempontjából jelentős volt az 1833-ban üzembe helyezett – akkor hipermodern –

martinaschizzai vesztegintézet, az 1895-ben épített városi vízvezeték és az 1894-ben kapuit megnyitó Ilona-fürdő. Már 1830-ban elkészült az I. Ferencről elnevezett kikötő kórház. Ennek megnyitása alkalmából, Zaitz katonazenekar a világ zeneirodalmának egyetlen „Kórházavató valcerért” írta meg, amelyet Ürményi, a magyar királyi kormányzónak ajánlott.

A világ legszebb épületei közé tartozik – még ma is – a Hauszmann Alajos tervei szerint 1893-ban épített magyar királyi kormányzósági palota, amelyről – és ennek remekbe faragott bútorzatáról a délszlávok – sovinizmusának megfelelően – levéstek mindent, ami a magyarokra emlékeztet engedett. A nemes fa bútorokról legyalult magyar címerek helyén most vak mezőket tartó angyalokat bámulhat a látogató. A kikötő és a rakpart látképét uralja az „Adria” Magyar Királyi Tengerhajózási Rt. palotája, amely ma a „Jardan” hajózási Rt. vezérigazgatói épülete. Fentebb, a hegyoldalon épült József magyar királyi herceg palotája. Ennek parkjában a herceg áldozatkészségének és tudománytiszteletének a bizonyítékeként európai hírű növény-tani kísérleti telep működött.

A lüktető gazdasági és társadalmi élet az irodalomnak és a művészet minden ágának természetesen kedvezett. A városban gombamódra szaporodott a hírlapok száma, gazdagodtak a könyvtárak. Dudits Andor „Mária Terézia a Megszentelt Korona külön testévé nyilvánította Fiumét” című monumentális olajfestménye a városházára került. Az „Adria” Magyar Királyi Tengerhajózási Rt. budapesti vezérigazgatósági palotájának lépcsőházi mennyezetén Lotz Károly: „A tenger apotheozisa” c. óriási freskója ékeskedik még ma is, amelyet csupán az orosz megszállás alatti beázás csúfít. Basch Árpád illusztrálta Herczeg Ferenc rendkívüli sikert aratott könyvét a „Szelek szárnyán”-t, amelyben adriai vitorlázó emlékeit írta meg. Szinnyi Oszkár: „Magyar lobogó alatt az Adrián” c. könyvének a képeit Györök Leo, első, igazi tengerfestőnk alkotta. A későbbi holland királyi festővé kinevezett Mendlik Oskárt a Műcsarnokban tüntették ki a magyar-dalmát tengerparton alkotott csodálatos tengerfestményeiért.

Hajóépítő iparunkat 1867-ben csupán 13 hajóépítő telep képviselte. 1893-ban kezdte meg működését, az akkor már európai hírű, kiel Howaldt gyár, valamint a fiumei „Dokk-vállalat”. 1905-ben indult a Ganz-Danubius európai hírű hajóépítő üzeme. Ennek, nagy csatahajók építésére alkalmas sólyáját lángeszű hajóépítő mérnökeink, Scharbert Gyula és Ferdinánd Lajos tervezte és építette. Ez tette lehetővé, hogy azon 1911-ben vízrebocsáthatták az osztrák-magyar haditengerészet legmodernebb, 1918-ban tragikus véget ért csatahajóját, a „Szent Istvánt”. Megjegyezzük, hogy még évtizedünkben is, szakfolyóiratok hátoldalán elhelyezett, öndicsérő és hazug, nagyképu hangon írott reklámokkal úgy hengegtek a dél-szlávok, hogy „...mi már 75 éve építünk nagy csatahajókat!” 1915-ben kezdte meg az „Első Magyar Tengeralttjáró Gyár”, aminek készítményeit még a dán királyi haditengerészet is vásárolta.

Tengerhajózási vállalatunk is napról-napra szaporodtak. I. Ferenc ugyan már 1800-ban kiadta szabadalmi levelét, de a gyakorlatban mégis csak 1843-ban kezdte meg érdemi működését az „Első Magyar Tengerhajózási Társaság”. 1847-ben megkezdődtek a kikötő nagymérvű építési munkálatai. Csúspontjukat 1872-től érték el. Haynal Antal mérnöki tervei alapján és vezetése alatt a természettől rossz kikötőként teremtett kis halászkikötőből világkikötőt épített az áldozatot nem sajnáló magyar nemzet és annak alkotó génusza.

Ezzel a magasba szökkenő fejlődéssel párhuzamosan fejlődött tengerhajózásunk is. Egy-másután születtek tengerhajózási vállalatunk. 1881-ben az „Adria” Rt, 1884-ben a „Schwarz Lipót és Tsa”, a „Sverljuga és Tsa”, 1888-ban a „Krajacz és Tsa”, 1897-ben a „Magyar Keleti Tengerhajózási Rt.”, 1891-ben a „Magyar-Horvát Tengerhajózási Rt.”, a Copaitich és Tsa”, továbbá az „Indeficienter” hajózási vállalat, a Magyar-Horvát Szabadhajózási Rt.” és 1907-ben az „Atlantica Rt”. Ezek bőséges munkaalkalmat nyújtottak az olasz és a horvát nyelvű, valamint a mind nagyobb számban jelentkező tengerészpályát választó magyaroknak.

Erőteljesen fejlődő tengerhajózásunk természetesen odavonta a biztosító társaságokat is. Ezekkel karöltve alakult meg az angol Lloyd-hoz hasonló feladatkörben és kivitelezésben

dolgozó Osztrák-Magyar Veritas intézete, amely a maga nemében az első volt a Földközi-tengeren.

Röviden nem lehetséges a fiumei kikötő építésének a történetét még csak halvány körvonalakban sem ábrázolni. Úgy érzem azonban, hogy egypár jellemző adatot mégis meg kell említenem.

A kikötő hullámgátjai a magyar nemzetnek 25'000 kg színezüstjébe, az összes kikötői létesítmények 90'000'000 koronába, azaz kereken 30 tonna színaranyba kerültek.

Feltöltésre felhasználtak 22 és félmillió tonna anyagot, 25'000 köbméter cement-betont, a partfalakra 200'000 köbméter mesterséges zömöt, és beépítettek 79'000 köbméter terméskő falazatot. Készítettek 98'000 négyzetméter kövezetet. Elvégeztek 350'000 kotrást. Beépítettek 1'500 cölöpöt és 200 tonna vasanyagot. A kikötő szabad tároló helyén 8'400 vasúti vagon tárolhatott, a raktárházakban pedig 1'000 vagon árut lehetett elhelyezni. A kikötőben egyszerre 170 hajó kiköthetett és műveletezhetett. A kikötői vágányhálózaton 5'600 vagon közlekedhetett egyszerre!

A kikötő fejlődését és jelentőségét mutatja, hogy míg 1871-ben 165'000 tonna áruforgalmat tudtak kimutatni, ez a mennyiség 1913-ban már 2'100'000 tonnára rúgott, ami – szinte hihetetlen! – 1070 %-nak felelt meg!

Tengerhajózásunk fejlődésére jellemző, hogy míg 1871-ben 1 gőzös szerepelt a nyilván-tartásban, 1891-ben már 38 és 1917-ben már 801 hajót mutatott ki a Magyar Királyi Tengeri Hatóság évkönyve. Ezek ellátták el az áruforgalmat a Földközi-, a Fekete- és az Északi-tenger területén, valamint a dél-amerikai forgalmat. Ezen felül 1914-ben megindult az ausztráliai forgalom is. Hajóink látták el a postaszolgálatot Nyugat-Európába és Dél-Amerikába. Személyhajózásunk látta el az Adria egész keleti partjának a személyforgalmát, sőt még Olaszország felé is tartottak fenn járatokat.

Az első világháború végén a győztesek elvették egész tengerpartunkat az összes, általunk beépített létesítményekkel, összes kereskedelmi és hadihajónkat, az azokhoz tartozó összes létesítménnyel. Csupán elvett hajóink értéke 1'000'000 kg. színaranyat, azaz kereken 100 vagonnyit tett ki. Mindezt 'kárpótlásként' kellett adnunk a győzőknek az osztrák-magyar haditengerészet által nekik okozott „károk fejében”. Igen ám, de! Mivel flottaállományunknak csupán 20 %-a volt magyar, ezért nekünk csupán 200'000 kg. aranyat kellett volna 'károkozásunk' fejében fizetni. Flottánk 48 %-a szláv és 14 %-a olasz volt. Így nekik, a 'fő' károkozónak kellett volna 62 %-ot, azaz 620'000 kg-ot fizetni. Csakhogy, ezt nekik nem kellett kifizetni, sőt, ezt tőlünk kapták meg! *Az egész ügy jellemzően mutatja, hogy a Nyugat milyen eszközöket használt a magyarság megsemmisítésére.*

Rajongva szeretett tengerünkről még sok-sok mindent elmondhatnánk. A 'Nadajade' hajóval tartott két tengerkutató expedíciónk dr. Leidenforst Gyula vezetése alatt még új állatfajt is felfedezett az Adria mélyén. Meg kell jegyezzük, hogy ezt a teljesítményünket is elhallgatta a Magyar Tudományos Akadémia a nemzetközi felmérés elől. Így eredményeinkkel a horvátok, a csehszlovákok és az osztrákok dicsekedhettek. Tengerészeti-, vám-, pénzügyi-, és igazságügyi hatóságaink részére épített korszerű, minden tekintetben időtálló épületeink még ma is fennállnak és működőképeseek.

Egykori tengerünket és annak partjait a mai, nagymérvű vendégforgalom keretében számos honfitársunk látogatja. Rendkívül fontos lenne, hogy ők, szülők és gyermekeik meghatva gondoljanak apáikra és nagyapáikra, akiknek áldozatkészsége minden ott található értéket teremtett.

Emlékezésünket az Adriáról és a tengervidékről ezzel befejeztük. Egy mai Nestor-kronika nem fogja tudni rólunk – mint az egykori avarokról – elmondani, hogy nyomtalanul eltűntünk. Nyomaink, kulturhatásunk, anyagi és szellemi értékeink ottmaradva a partokon és mélybe süllyedt hajóink halott tengerészeink őrizetében – minden elhallgató szláv igyekezet ellenére – örök emléket állítanak nekünk. Tudjuk, hogy csak az hal meg, akit elfelejtenek.

Senki nem veheti tehát rossznéven tőlünk, ha emlékezünk Leidenforst Gyula „legkeserűbb tengerére”, mint ahogy senkinek sincs joga szidalmazni a fájdalomtól vonagló testet, ha lecsonkolt tagja visszasírja... A magyar tengerészet szerény krónikásának nem marad más hátra, minthogy Reményik Sándor „Mohács után” című versének utolsó soraival búcsúzzék:

„S ki éjjben születik majd, mit csináljon?
Dolgozzék, imádkozzék, tűrjön, várjon,
S a sírba is reménysugárral szálljon,
ha könnyel sózott kenyerét megette.

Mert változnak a csillagok felette.”

Megjegyzés: Adriai történetünknek több mint ezer emléktárgyát mutatja be a Komáromi Klapka György Múzeum „Juba Ferenc Magyar Tengerészeti Gyűjteménye” azoknak, akik nemzetünk igaz történelme iránt érdeklődést mutatnak. Szerkesztő: A teljes gyűjteményt Juba Ferenc adta szülővárosának, ahol költségére felállíttatta a magyar tengerész emlékművét.

DOKUMENTUM

A gyulafehérvári határozatok

(értékelt változat)

Nevezetes nappá vált 1918. december 1-je a románok számára: Gyulafehérváron, a „vármezőn” tartott hivatalos nagygyűlésen – Gheorghe Pop de Băsești elnökle mellett – 1228 küldött kimondta Erdély egyesülését a Román Királysággal. (Mindez román katonai biztosítás mellett történt!)

A gyulafehérvári határozatok I. pontja így fogalmaz: „Erdély, a Bánát és Magyarország összes románjainak meghatalmazott képviselői 1918. november 18. (december 1-jén) nemzetgyűlésbe gyűlve Gyulafehérvárra, kimondják a románoknak s az általuk lakott területeknek egyesülését Romániával. A nemzetgyűlés külön is kijelenti a román nemzet elidegeníthetetlen jogát a Maros, Tisza és Duna között elterülő egész Bánátra.”

II. pont az unió kimondását kiegészíti a következő megállapítással: „A nemzetgyűlés az általános választói jog alapján választandó alkotmányozó gyűlés összeüléskéig, ideiglenes autonómiát tart fenn e területek lakosai számára.”

A III. pont az új államstruktúra alapelveit 6 pontban részletezi.

Az 1. pont szerint: „Teljes nemzeti szabadság az együtt lakó népek számára. Mindenik népnek joga van a maga neveléséhez és kormányzásához saját anyanyelvén, saját közigazgatással, saját kebeléből választott egyének által. A törvényhozó testületekben és az ország kormányzásában való részvételre minden nép népességének számarányában nyer jogot.”

A 2. pont az egyházakról és felekezetekről szól: „Egyenlő jog és teljes felekezeti autonóm szabadság” illeti meg valamennyit.

A 3. pont szerint általános, közvetlen, egyenlő, titkos, „községenkénti, proporcionális [arányos] választói jog” illeti meg a 21. életévet elért honpolgárokat, a községi, megyei és törvényhozási képviselő-választásoknál.

A 4. pont demokratikus elvi fogalmazású: „Korlátlan sajtó, gyülekezési és egyesülési jog: minden emberi gondolat szabad terjesztésére.”

Az 5. pont radikális agrárreformot helyezett kilátásba. Első lépésként birtokösszeírást tartott szükségesnek, majd kilátásba helyezte a hitbizományok megszüntetését és a latifundiумok „szükség mértékében” történő csökkentését. A földműveseknek lehetővé kell tenni, hogy „maguknak legalábbis olyan nagyságú birtokot (szántót, legelőt, erdőt) szerezhessenek, amelyet családtagjaikkal együtt megművelhessenek”. Az agrárpolitika vezérfonala „egyfelől a szociális kiegyenlítés előmozdítása, másfelől a termelés fokozása”.

A 6. pont az ipari munkásság részére ugyanazokat a jogokat kívánta biztosítani, mint amelyeket „a legelőrehaladottabb nyugati ipari államokban” már törvénybe iktattak.

A határozatok IV. szakasza leszögezte: „A nemzetgyűlés kifejezi azt az óháját, hogy a békekongresszus meg fogja valósítani a népek közösségét oly formán, hogy jogosság és szabadság legyen biztosítva nagy és kis nemzetek számára egyaránt, s jövőre ki legyen zárva a háború, mint a nemzetközi viszonyok rendezését szolgáló eszköz.”

A V. szakaszban a jelen nemzetgyűlés románjai „üdvözlik bukovinai testvéreiket, akik felszabadultak az Osztrák–Magyar Monarchia járma alól, s egyesültek a román anyaországgal”.

A határozat VI. szakaszában a nemzetgyűlés „szeretettel és lelkesedéssel üdvözli” a monarchia leigázott nemzeteit; név szerint említi a cseh–szlovákokat, a jugoszlávokat, a lengyeleket és ruténeket.

A VII. szakaszban a nemzetgyűlés „alázattal hajlik meg azoknak a hős románoknak az emléke előtt, akik a háborúban vérüket ontották eszményünk megvalósításáért, halált halván a nemzet szabadságáért és egységéért”.

A VIII. szakaszban a nemzetgyűlés hálája még „csodálattal” is társul a szövetségesek iránt, „amelyek egy évtizedek óta háborúra készülő ellenség ellen folytatott nagyszerű és macacs küzdelmek árán, megmentették a civilizációt a barbarizmus körmei közül”.

Végül a gyulafehérvári határozatok IX. szakaszában a nemzetgyűlés kimondja egy román „nagy nemzeti tanács” megalakítását.⁵

A gyulafehérvári nagygyűlés résztvevői a határozatok megvalósítására egy Nagy Nemzeti Tanácsot (Marele Sfat Național) választottak, amely 1918. december 2-án átruházta jogait egy 15 tagból álló bizottságra. A terület igazgatását a Kormányzótanácsra (Consiliul Dirigent) bízta, mely Nagyszeben székhellyel, Iuliu Maniu elnökletével kezdte meg működését.

A Kormányzótanács hódoló táviratot, majd küldöttséget menesztett Bukarestbe: I. Ferdinánd király ünnepélyes keretek között fogadta a delegációt, és vette át 1918. december 10-én az egyesülést kimondó gyulafehérvári határozatokat. A román ortodox politikai szempontoknak megfelelően az uralkodó a gyulafehérvári határozatok teljes szövegének törvénybe iktatását viszont nem kezdeményezte. Helyette I. Ferdinánd törvényerejű rendelet kibocsátását rendelte el, amelybe kizárólag az került bele, hogy „az 1918. december 1-jén tartott gyulafehérvári gyűlés határozatába foglalt területek egyszer s mindenkorra egyesülnek a Román Királysággal”.

E rendeletet a román kormány minisztertanácsa hivatalos jegyzőkönyvben rögzítette, amelyet Ion Brătianu kormányfő látott el kézjegyével. A törvényhozás ezt változtatás nélkül becikkelyezte: 1918. december 13-án, a román hivatalos közlönyben a 3631. számon jelent meg.

A román parlament ezzel egyidejűleg egy másik törvényt is elfogadott (3632. számú), melynek 1. §-a kimondta: a közigazgatási hivatalok vezetésére Erdélyben és a Partiumban egyedül a Kormányzótanács jogosult. Kivette viszont a tanács hatásköréből a nemzetbiztonságilag fontos területeket, így a külügyi, hadügyi, közlekedésügyi (vasút, posta, távírdák, távbeszélő állomások), az állambiztonsági szervek és az állami kölcsönök folyósításával foglalkozó hitelintézeteket. Ezek irányítása a központi kormány kezébe ment át. A kisebbségi oktatást továbbra is az egyházi iskolák keretében biztosították. Ez a közjogi állapot 1920. április 4-ig állt fenn.

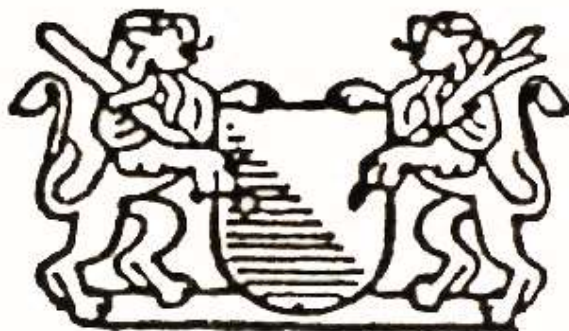
A magyar Károlyi-kormánytól nem volt idegen a realitásoktól való elrugaszkodás sem. Az Országos Propaganda Bizottság címet viselő kormányhivatal 1918. december 17-én azt jelentette, hogy az 1918. december 1-i gyulafehérvári román nemzetgyűlés Erdély elcsatolását kimondó határozataival szemben ellenvélemény is létezik. Nevezetesen az akkor Szolnok-Doboka vármegyéhez tartozó (ma Szilágy megyei) Nagyilonda községben sokan a határozatokkal nem értenek egyet. (1910-ben a falu 1167 lakosából 661 román és 445 magyar volt.) A propagandajelentés szerint ennek oka, hogy a községben „fölső számmal vannak olyanok”, akik „közvetlenül ismerik a bojár uralmat, amelyet lényegesen rosszabbnak tartanak a magyar oligarchák elnyomásánál is”. A jelentés szerint a kiküldött „román agitátorok a nép előtt csak Nagyromániáról beszélnek, de a földosztásról hallgatnak. A nép azonban tudja, hogy a ma-

⁵ A gyulafehérvári egyesülési határozatok szövegét közli Mikó Imre: *Huszonkét év*. Studium, Budapest, 1941, 265–271. o.

gyar kormány földhöz fogja juttatni a magyar parasztot, s így gyakorta felveti a román agitátorok előtt a földkérdést”.⁶ Elszigetelt véleményről tanúskodtak e sorok!

Kétségtelen, hogy a gyulafehérvári határozatok egyértelműen ellentmondanak a Jászi Oszkár-féle, a románoknak államszövetséget ajánló, svájci kantonszerű koncepcionális megoldásnak. Az Erdélyi Nemzeti Tanács is kitérte kapuit, és 1918. december 17-én egyesült a konzervatív nemzeti színezetű Székely Nemzeti Tanáccsal, s ettől kezdve Erdélyi Magyar–Székely Nemzeti Tanácsnak is nevezte magát. Az egyik legjelentősebb politikai akciójukra 1918. december 22-én Kolozsváron került sor, amikor nagygyűlés keretében tiltakoztak a december 1-jei gyulafehérvári gyűlés határozatai ellen.

A nemzetközi politika azonban áthúzta a magyar szándékokat, jórészt szertefoszlott minden Kárpát-medencei történeti-területi örökség. A magyar béke delegáció gr. Apponyi Albert vezetésével 1920 januárjában utazott ki Párizsba. A békeszerződés tervezete 14 részből állt, lényegében az 1. világháború alatti titkos szerződésekben kialakult feltételek szellemében, melyeket az 1919 tavaszára kialakult demarkációs vonalak némi módosításával véglegesítettek. A szerződés aláírására magyar részről 1920. június 4-én, a versailles-i királyi palotát övező park melléképületének számító Nagy Trianon nevű kastélyban került sor. A békeszerződés ratifikálása Magyarországon 1920. november 13-án, életbeléptetése 1921. július 26-án kezdődött meg az 1921. évi XXXIII. tc. rendelkezéseinek megfelelően.

⁶ Az Országos Propaganda Bizottság 1918. december 17. jelentése. MNL, M. N. K 40. 1918. IX. 1027.

AZ ELŐADÓKRÓL, SZERZŐKRŐL

Balogh Miklósné történelem tanár, Beregszász. A ZMTE dísztagja.

Barki Éva Mária dr. bécsi nemzetközi jogász, magyar jogvédő ügyvéd. A Nemzetközi Erdély Bizottság elnöke, az Emberi Jogok Ligája Jogi Tanácsának elnöke. Részt vett például a nyolcvanas évek legnagyobb tüntetését előkészítő szervezőmunkában – az erdélyi falurombolás elleni, 1988-ban, Szent László napján a budapesti Hősök terén tartott hatalmas felvonulás előkészítésében. Ezért megkapta a megmozdulást támogató keresztény elkötelezettségű ellenzéki pártok által alapított Márton Áron-díjat. 1990 márciusi magyarellenes, véres marosvásárhelyi pogrom ellenállóit, visszaütőit a román bíróságok súlyos évekre megbüntették, ami többüknek az életébe került, és akikért Barki Éva Mária nemzetközi szinten fellépett, a székelyföldi fiatalok ügyét a strasbourgi Emberjogi Bizottság előtt is képviselte. Azóta is folyamatosan képviseli a külhoni magyarság érdekeit, fellép jogsérelmei ellen. 2017-ben megkapta a Bethlen Gábor-díjat.

B. Garda Dezső CSc tanár, szociográfus, történész, politikus, Gyergyószentmiklós. Teljes neve Becsek Garda Dezső. Felsőfokú tanulmányokat a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen folytatott, 1973-ban szerzett történelem szakos középiskolai tanári diplomát. Gyergyóremetén tanított 1973–78 közt, ott alapította és szerkesztette a Remetei Híradót, 1978-tól a gyergyószentmiklósi 6-os iskola és a Salamon Ernő Líceum tanára. A líceumban diákjaival szerkesztette a Líceum c. évkönyvet (1978-80). Honismereti szakkört is vezetett, diákjai jól szerepeltek az évente megrendezett *Korunk délelőttökön* Kolozsvárt. Az EME újra alapításának tagja (1990). Számos tudományos szociográfiai és történelmi dolgozat szerzője, első írásait a *Korunk* adta közre. 1995-ben C.Sc. Bukarestben. 1996-ban megválasztották a Hargita megyei RMDSZ parlamenti képviselőjének, újraválasztások révén 2008-ig töltötte be ezt a tisztséget, ekkor függetlenként indult, s elvesztette mandátumát. Újra a tudományos munkálkodáshoz tért vissza, a székelység és az erdélyi örmények múltját és történelmét kutatja.

Biró Bence történész, doktorandusz, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Budapest.

Cziráki Zsuzsanna PhD történész, egyetemi adjunktus, Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Szeged. Kutatási területe a kora újkori Erdély története, az erdélyi századok története, erdélyi szász várostörténet, valamint a Habsburg-oszmán kapcsolattörténet a 17. században, konstantinápolyi követjelentések. Összes tudományos és felsőoktatási közleményének száma 37, 2 monográfia vagy szakkönyv fejezet, összes tudományos közleményének független idézettségi száma 48.

Csihák György közgazdász, egyetemi doktor, történész, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület (ZMTE) elnöke, Zürich. 1934-ben született Budapesten. Megélte az 1941-45-ös világháborút és egyetemistaként 1956-ot. Sikeres közgazdászként állami főhivatalokban dolgozott, de 1971-ben külföldre kellett menekülnie. Svájcban telepedett le, és dolgozott Németországban, Amerikában is. Szakmájában további sikereket ért el, egyetemi előadónak hívták és kormányzati tervezetekben kérték véleményét. Ugyanakkor hű maradt a magyar történelemhez, amivel egyre többet foglalkozott. 1985-óta a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület alapító elnöke, amelynek célja a magyart történelem elfogulatlan kuta-

tása. Az egyesület a legégetőbb kérdések terén évente Magyar Őstörténeti Találkozót tartott, összesen húszat, a nyugaton élő történelem-kutatók függetlenségét kihasználva, majd a hazaiakat is bekapcsolva. Később ez kiegészült tizenhárom Magyar Történelmi Iskolával és a kilenc Övezeti Történész Találkozóval, körbejárva a Kárpát-medencét. A közös rendezvények előadásai nyomtatott kötetben megjelentek, ma már a világhálón elérhetők az újabb tematikus konferenciák anyagai is, összesen 113 kötet. A ZMTE hatalmas vállalkozása a Kodolányi János Főiskolával együtt a kétéves, miniszteri engedéllyel bíró magyar történelem-tanár továbbképzés, amelynek tananyagát a ZMTE kutatási eredményei adják, és három szomszédos ország hat városába jutottak el vele, két átfogó oktatási segédkönyvet, tanulmánykötetet írva hozzá. A továbbképzés sikeres elvégzői számára kiadtak 173 latin és magyar nyelvű okiratot. Ő maga leginkább a Történelmi Magyar Alkotmányt kutatva a magyar Megszentelt Korona jogfolytonosságát és a magyarországi közjogi rendezés szükségességét hirdeti. Munkássága még igen sok érdekességet tartalmaz, minden fontos kérdéshez hozzászól, az egyesületi élettel pedig – az egyetemes magyarság számára egyedülálló teljesítménnyel – biztosítja az elméleti eligazítást égető nemzeti és történelmi kérdéseinkben. Megjelent több mint száz szakdolgozata négy nyelven. Szakcikk írója a Kanadából szervezett, négy kötetes Encyklopaedia Hungarica, egyetlen magyar történelmi lexikonnak, amit 844-en írtak az egész világról közel tíz évig. A lexikon tulajdonosa a ZMTE.

Darai Lajos filozófiatudományi kandidátus, professor emeritus Kodolányi János Egyetem. Az ELTE BTK-n filozófia–magyar szakon szerzett diplomát 1979-ben. 1983-ban egyetemi doktor, ELTE BTK. 1979-től 1995-ig a Budapesti Műszaki Egyetem Filozófia Tanszékén tanársegéd, majd adjunktus, mellette más egyetemeken óraadó tanár. 1986-1995: ELTE Eötvös Collégium filozófia szakvezető tanára. 1995–96-ban a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Művelődéstörténeti és Filozófia Tanszékén habilitált egyetemi docens, csoportvezető. 1996-tól nyugdíjazásáig a Kodolányi János Főiskola főiskolai tanára és 2000–2005 között kutatóprofesszora, 1997–2000-ig oktatási főigazgató-helyettese volt. 2008-tól a ZMTE díszelnökségének tagja, a ZMTE Tudományos Tanács titkára, a KJE–ZMTE történelemtanár-továbbképzések felelős szervezője, a ZMTE [Acta Historica Hungarica Turicensia](#) című online periodika főszerkesztője, a *Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata* szerkesztője. Kutatási területe tudományfilozófia, ismeretelmélet, egyetemes filozófiatörténet, magyar filozófiatörténet, XX. századi filozófia, kultúrtörténet, filozófiai ökológia, vallásfilozófia, történetfilozófia, etikátörténet és etikai érvelésmódok, Európa őstörténete. Tudományos ösztöndíjas volt Bécsben, Grazban, Wolfenbüttelben. Szerzője, ill. társszerzője 23 könyvnek, 180 könyvrészletnek, folyóiratcikknek és online tanulmánynak, szerkesztett és lektorált 45 könyvet, írt 26 egyetemi jegyzetet, online tananyagot.

Fodor István DSc a Magyar Nemzeti Múzeum címzetes főigazgatója, Budapest. Tatarisztán Tudományos Akadémiájának (Kazány) külső tagja, egyetemi díszdoktor 1962-67: tanulmányok a moszkvai Lomonoszov Egyetem Történettudományi Karán és a Keleti Nyelvek Intézetében (turkológia). 1967-től a Nemzeti Múzeum munkatársa, 1986-93: főigazgató. 1994-2001: a háború alatt elhurcolt műkincseink restitúciós miniszteri biztos. 1974-2008: régészetet tanít a Szegedi Egyetemen, 1997-2008: a régészeti tanszék vezetője. Előadások és kurzusok külföldi egyetemeken (Göttingen, Lódz, Lublin, Tomszk, Perm, Ufa.) 1974-93: előadások az ELTE finnugor, régészeti, középkori történeti tanszékén (ez utóbbin 2013-ig). Közel 700 tudományos dolgozata és 20 könyve jelent meg (18 országban 12 nyelven.) Két szakmai folyóirat főszerkesztője, több hazai és külföldi szerkesztőség tagja. Számos régészeti feltárást végzett itthon, Oroszországban és Ukrajnában.

Gáll H. Erwin PhD régész, Bukarest. Gyergyószentmiklóson született, egyetemi tanulmányait a Bukaresti Tudományegyetem Történelem Karán végezte. Szakdolgozata az Erdélyi-medence honfoglalás kori temetőinek elemzését tartalmazza. Doktori tanulmányait az ELTE Régészettudományi Intézetének doktori iskolájában folytatta 2001-től, *A honfoglalás- és kora Árpád-kori temetők és szórványtelepek elemzése az Erdélyi-medencében, a Partiumban és a Bánságban* c. disszertációját 2008-ban védte meg. A pályázó az évek során 38 tanulmányt, több szakírást közölt, valamint több konferencián adott elő. 2006-tól a Román Tudományos Akadémia Régészeti Intézetének munkatársa.

Harai Dénes a hadtudomány kandidátusa, nyugállományú ezredes, az MTA IX. osztály Hadtudományi Bizottság tagja, egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, a ZMTE örökös dísztagja és a Tudományos Tanács titkára.

Herényi István (1918-2013) jogász, a történettudomány kandidátusa, Velem. Jogászi munkája mellett, fokról fokra vált a Nyugat-Dunántúl korai magyar történetének ismert kutatójává. Hely-, család- és helytörténeti adatgyűjteményei fontos forrásmunkák. Történeti megállapításait elsősorban a helynevek vizsgálatára alapozta. Árpád-kori tanulmányainak fő témaköréi: Bulcsú horka szállásterületeire, a határvédelem és a nyugati gyepű kérdése, valamint a Herény nemzetség és a Herényi család története. Több ezer kötetből álló könyvtárát a vasvári múzeumnak adományozta, ahol az értékes anyag elhelyezésére kutatószobát alakítottak ki. A ZMTE örökös dísztagja és díszelnökségének tagja.

J. Újváry Zsuzsanna PhD történész, egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara Történelemtudományi Intézete, Újkori Történeti Tanszék, Budapest. Mestertanár. A PPKE BTK Doktori Iskola Társadalom- és Életmód-történeti program alapítója Zimányi Verával közösen, 2005-től vezetője. E tekintetben tudományos iskola alapítója; több végzett és jelenlegi PhD hallgatója van. A ZMTE örökös dísztagja és a Tudományos Tanács titkára, a KJF-ZMTE történelemtanár-továbbképzések előadója. A tudományos utánpótlás nevelésében 1999–2007-ig az OTDT Humán Szekciójának országos alelnöke, 1999-től a kari TDK-munka elnöke, több OTDK emléklapot, 2005-ben Mestertanár Aranyérmet, 2010-ben rektori Jubileumi Pázmány Emlékérmet, 2011-ben, 2014-ben és 2015-ben Jubileumi Ezüstérmet kapott. Kutatási területe a XVI–XVII. századi magyar társadalom, polgárság és főnemesség társadalmi tagozódása, anyagi kultúrája, mindennapi élete. Foglalkozik a jobbság demográfiai változásaival, a török ellenes harcokkal a XVII. században. Összes tudományos és népszerűsítő közleményének száma 130, ebből három monográfia, több szerkesztett kötet, külföldön megjelent 13 tudományos közleménye, összes tudományos közleményének és alkotásainak független idézettségi száma 219.

Jávor Miklós történész, doktorandusz, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara. Történeti munkáját a Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány alkalmazásában kezdte. 2012-2017 között MTA–PPKE „Lendület” Egyháztörténeti Kutatócsoport tagja volt. Közreműködött a 2011-ben a Pápai Történettudományi Bizottságból kiinduló a II. vatikáni zsinaton részt vevő zsinati atyákra vonatkozó források feltérképezésére indított nemzetközi műhelymunkában. projektben. Több konferencián tartott előadást. A ZMTE tagja, Mosonmagyaróvár.

Juba Ferencz (1915-2006) ddr (med. univ. és dr. jur.) tengerészkapitány, hajóorvos és jogász, Bécs. A magyar Duna-tengerhajózási Rt. *Duna* nevű gőzhaján kezdte a tengerész életet. A hamarosan kitört második világháború éveiben végig a magyar Duna-tengerjáró

hajókon szolgált, számtalan alkalommal élve át szovjet tengeralattjáró-, vagy repülőgép-támadásokat a Fekete-tengeren. 1941-ben tengerész hadnagy, majd III., később II. tiszt lett, 1942-ben tengerészkapitányi vizsgát tett. Még a háború alatt jogi diplomát szerzett, és 1946-ben orvosi diplomát. Ekkor már részt vett a Tengerész Kézikönyv elkészítésében. A háború után a *Budapest* Duna-tengerjáró hajó II. tisztje lett, később a Tengerészeti Hivatálnál a tengerész utánpótlás képzésében vett részt és számos hiánypótló tankönyvet írt a magyar tengerészet számára. 1955-ben a Duna-tengerhajózási Rt. megbízott igazgatója, számtalan nemzetközi tengerészeti konferencián képviselte Magyarországot. A személyét ért támadások miatt 1962-ben Ausztriába emigrált, s innen is tengerjáró hajókra ment dolgozni. Az Atlanti-óceánon hajózó *Homeric* óriás utasszállító elsőszámú hajóorvosa lett, majd az akkori legmodernebb német halászati kutatóhajó, a *Walther Herwig* Északi-sarki vizekre induló kutatóútjának tagja. 1966-tól kórházi főorvos Sankt Pöltenben, majd nyugdíjas éveiben számos nyelven jelentetett meg hiánypótló írásokat hajóegészségtan, majd a magyar kereskedelmi tengerészet témaköreiben, valamint számos történeti vonatkozású remek írást. Haláláig a Nemzetközi Orvostörténeti és a Nemzetközi Hajózástörténeti Társaság tagja, mindkét Komárom díszpolgára, a nevét viselő komáromi Magyar Tengerészeti Gyűjtemény létrehozója, a Templomos és a Szent Lázár Lovagrend tagja. A ZMTE ausztriai alelnöke, örökös dísztagja, tagja a ZMTE díszelnökségének és Tudományos Tanácsának.

Kovács Vilmos ezredes, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatója, Budapest. Diplomáit a Kossuth Lajos Katonai Főiskola Rakéta- és Tüzér szakán, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián Tüzér Szakon, illetve az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán, Új- és Legújabbkori Történeti muzeológus szakon szerezte. Katonai pályafutását a Kossuth Lajos Katonai Főiskola Rakéta- és Tüzér szak elvégzése után 1983-ban kezdte meg a Várpalotai Tüzér Kiképző Központ Első Kiképző Üteg, Sorozatvető Szakaszparancsnokaként. 1995-től a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum főmuzeológusa, majd 2000-től a Tárgyi Gyűjtemény Osztály vezetője. 2010-ben, mint ezredes az intézmény főigazgató helyettese lett, egy évvel később pedig a parancsnoka. A doktori iskolát 1992 és 1994 között a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián végezte. Főbb kutatási területe a XIX–XX. századi magyar és egyetemes tüzérség története, illetve a hadiipar, lőfegyver és lőszer történet. Több írásában is foglalkozott 1956 fegyverzettörténetével. A témával kapcsolatban Horváth Miklóssal közösen írt könyve 2011-ben jelent meg *Hadserg és fegyverek 1956* címmel. Legutóbbi, 2016-ban megjelent könyvét szintén Horváth Miklóssal közösen írta *Magyarország az atomháború árnyékában* címmel. Az 1956-os Emlékbizottság történész munkacsoportjának tagja. 2013-tól a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum parancsnokaként vesz részt az Első Világháborús Centenárium Emlékbizottság munkájában.

Miski Péter történész, doktorandusz, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Budapest.

Nyisztor Tinka PhD néprajztudomány, a Bákó város közelében fekvő pusztinai Szent István Gyermekei Egyesület vezetője, az MCsMSz vallási felelőse, az első doktori címet szerző moldvai magyar, Puszтина. A számos magyarságmentő társadalmi feladatot is vállaló néprajzkutató az általános iskolai tanulmányait szülőfalujában, a gimnáziumot pedig Mánfalván (románul: Moinesti) végezte. Fiatal korában otthagyta szülőfaluját és Erdélyben kezdett dolgozni. A háromszéki Sepsiszentgyörgyön 1979-től több mint egy évtizedig élt és dolgozott előbb darukezelőként, majd adminisztratív munkakörben. Kenyérkereső munkája mellett néprajzot tanult Kósa-Szánthó Vilmának, a csíkszeredai Csíki Székely Múzeum

muzeológusának irányítása mellett. Majd a rendszerváltás után Magyarországra ment tanulni. Budapestre 1990-ben érkezett és egy esztendőn át magyar állami ösztöndíjjal tanult a Nemzetközi Előkészítő Intézetben. Az ELTE néprajz szakát 1991–1996 között végezte, majd több tudományos társaság mellett tagja lett a Magyar Néprajzi Társaságnak és a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak. Az ELTE-n doktorált néprajzból 2008-ban, szakterülete a moldvai magyarok táplálkozási szokásai. Hétköznapi és ünnepnapok – a moldvai magyarok táplálkozásának etnográfiaja című disszertációban többek között szól a moldvai, s elsősorban az úgynevezett „székelyes” csángók keresztelő ünnepi, lakodalmas és halotti toros étrendjéről, annak kialakulásáról és a hozzájuk fűződő szokásokról. A *Csángó galuska* című szakácskönyvben, melynek társszerzője, szintén ezt a témát járja körül. Szégyen, de képességeinek és tudásának megfelelő diplomás munkát máig nem kapott. Ennek ellenére beindította szülőföldjén a falusi turizmust, és több mint 20 éve küzd a moldvai püspökségnél a magyar misékért – magyar papért – saját templomukba, egy olyan településen, ahol szinte mindenki beszéli, érti a magyart. Kérelmével a római pápához is elment, mindhiába. Néprajzkutatói tevékenysége mellett 2001-ben Pusztinában az Erdélyi Magyar Kulturális Egyesület (EMKE) égisze alatt megalakította a Szent István Egyesületet, amelynek ma is ő az elnöke. A római katolikus egyház papjai által is folytatott elrománosítás feltartóztatására Pusztinában tető alá hozta a Magyar Házat. Szervezi a magyar nyelvű miséket és rózsafüzér imádságokat, azaz szinte mindennap meg kell vívnia küzdelmét az egyháziakkal. Éli a csángók mindennapi életét és tovább folytathatja a sokszor szélmalomharcnak tűnő küzdelmét a moldvai magyarság anyanyelvének és nemzettudatának megőrzéséért a jászvásári püspökkel, a Bukarestben akkreditált pápai nunciussal és a falubeli kollaboránsokkal. Azt mondja, „mi itt nem rendelésre mosolygunk, hanem azt mutatjuk, ami van”.

Padányi József DSc mk. dandártábornok, stratégiai és intézményfejlesztési rektorhelyettes, megbízott tudományos rektorhelyettes, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Budapest. 1981–1988 között a Magyar Honvédség 301. Műszakimentő Ezredénél Szakasz- és századparancsnok. 1991–1994 között a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia tudományos ösztöndíjasa. 1994–1995 között a Magyar Honvédség 301. Műszakimentő Ezred törzsfőnöke. 1995–1997-ben a Honvéd Vezérkar Szárazföldi Főcsoportfőnökség Műszaki Főnöksége hadműveleti főtisztje. 1997–1998-ban a SFOR Magyar Műszaki Kontingens parancsnokhelyettese, törzsfőnöke. 1999-ben SFOR műszaki főnök, NATO HQ, Camp Butmir Szarajevó. 1998–2002 között a budapesti Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem tudományos főmunkatársa, 2002-ben intézményfejlesztési programvezetője. 2004–2005-ben a szentesi 37. II. Rákóczi Ferenc Műszaki Dandár dandár-parancsnokhelyettes. 2002–2007-ben a ZMNE Doktori és Habilitációs Központ igazgatója. 2008–2012-ben a ZMNE stratégiai és intézményfejlesztési rektorhelyettese, 2009-ben mb. tudományos rektorhelyettese. 2010.09.–2011.02.-ig a ZMNE Bolyai János Katonai Műszaki Kar mb. dékánja. 2011.03.–2011.12.-ig ZMNE nb. rektora. 2012–2014-ig a Nemzeti Közszerológiai Egyetem stratégiai és intézményfejlesztési rektorhelyettese, 2015-től tudományos rektorhelyettese. 1996-ban elvégezte az ISOOC nemzetközi törzstiszti tanfolyamát a delfti Holland Katonai Akadémián. 1993–1998 között a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia oktatója. 1998–2012 között a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem oktatója alap- és doktori képzésben, valamint felsőfokú vezetőképző tanfolyamon. 2012-től az NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Hadászati és Hadelméleti Tanszék egyetemi tanára. Kitüntetései: 1983: Haza Szolgálatáért Érdemérem Bronz fokozat, 1989: Haza Szolgálatáért Érdemérem Ezüst fokozat, 1991: Pro Scientia Aranyérem, OTDK Szekció 1. helyezés és különdíj, a Magyar Hadtudományi Társaság Elnökének OTDK különdíja, 1996: I. osztályú Szolgálati Jel, 1997: NATO Békefenntartói Érdemérem, 1998: NATO Békefenntartói Érdemérem,

Magyary Zoltán Posztdoktori Ösztöndíj, 1999: Békefenntartásért Szolgálati Jel, 2000: Széchenyi István Ösztöndíj, 2002: Bolyai János Ösztöndíj, 2003: Szolgálati érdemjel Arany fokozat, 2006: MTA Bolyai Plakett, 2006: Árvízvédelemért Szolgálati Jel, 2007: Magyar Hadtudományi Társaság Tanárkírdíja, 2007: Szolgálati érdemjel Arany fokozat, 2008: Szigetvár Önkormányzata Zrínyi Miklós Díja, 2010: Árvízvédelemért Szolgálati Jel, 2011: Magyar Köztársaság Érdemrend Lovagkereszt Katonai Tagozat, 2013: Mester-tanár.

Pandula Attila DSc történész, habilitált egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Történeti Segédtudomány Tanszék, ELTE Történelemtudományi Doktori Iskola témavezető, Budapest. A ZMTE Magyar Történelmi Iskoláinak szervezője, a Tudományos Tanács titkára, a KJF-ZMTE történelemtanár-továbbképzések előadója. A Szent István Tudományos Akadémia (Budapest) rendes tagja, Társadalomtudományi és Jogi Szakosztályának osztálytitkára. A Magyar Heraldikai és Genealógiai társaság elnöke. A Miniszterelnökség alárendeltségében működő Nemzeti Címer Bizottság (Budapest) állandó (tudományos) tagja. Esztergom–Budapest Főegyházmegye Egyháztörténeti Bizottságának (Budapest–Esztergom) tagja. A Magyar Numizmatikai Társaság (Budapest) és választmányának tagja. A Szent Rókus Plébánia világi elnöke és a Szent Rókus Alapítvány elnöke. Kutatási területe a Habsburg Birodalom (O.M.M.) és a Horthy-kor falerisztikája, társadalomtörténete. Általános falerisztikai kérdések, forrástan. A falerisztika- és a heraldika kapcsolódási pontjai. Magyar vexillológia. Összes tudományos és felsőoktatási közleményének száma 305, közte négy monográfia, összes tudományos közleményének és alkotásainak független idézettségi száma 84.

Sancz Klára Lujza ny. muzeológus, Budapest. A ZMTE dísztagja.

Szekeres László (1931–1997) vajdasági régész, főmuzeológus, a Szerb Régész Egyesület első elnöke. Vajdaság, azon belül Szabadka helytörténeti kutatója, a VMDK egyik alapítója. Szabadkán végezte az általános iskolát és a gimnáziumot, majd a szabadkai Városi Múzeum első igazgatója, Schulmann Imre tette lehetővé, hogy a szlovén fővárosban tanulhasson tovább. Egyetemi oklevelét Srećko Brodar professzor tanítványaként a ljubljana-i Bölcsészettudományi Kar Régészeti Tanszékén szerezte 1958-ban. Visszatérve szülővárosába néhány évig tiszteletdíjasként dolgozott a múzeumban. 1960-ban választották meg a szabadkai Városi Múzeum vezetőjének. A régészetten kívül a néprajz, a természettudomány, a kultúrtörténet, a numizmatika és a művészettörténet is érdekelte, mindezek múltja, jelene és jövője. Egyik alapítója és szervezője a Palicson indult szabadkai Képzőművészeti Találkozónak. Kapcsolatot teremtett a szegedi Móra Ferenc Múzeummal. Elérte, hogy a Vajdaság területén a washingtoni Smithsonian Intézet több ásatáshoz biztosított pénzügyi forrásokat. 1960-as évek második felében elfogadott a kultúr-rendezési terv (Kultúrotthon-terv) elleni tiltakozásként lemondott igazgatói posztjáról. Ezután idejét a régészetnek és a helyismereti kutatásnak szentelte. A hetvenes évek gazdag észak-bácskai régészeti feltárásainak egyik vezetője, de dolgozott külföldön is, többek között Németországban és Magyarországon is. Szaktanulmányokat, népszerű tudományos és ismeretterjesztő írásokat adott közre. Gyakran publikált a Bácsország vajdasági honismereti szemlébe, melynek egyben egyik kezdeményezője és szerkesztője volt. Az 1962-ben megjelent *Seoba naroda* kötet társszerzője. Alapítója volt a VMDK-nak, majd az abból kivált VMSZ-nek. Az 1960-as években és 1995-ben rövid időre a szabadkai önkormányzat tisztviselője volt. A ZMTE dísztagja.

Timaru-Kast Sándor orvos (dr. med.) a kelta nyelv és történelem magánkutatója, Ingelheim-am-Rhein. A ZMTE alelnöke és dísztagja, a KJF-ZMTE történelemtanár-továbbképzések előadója. Több könyve és tanulmánya jelent meg a kelta nyelvről, a kelta–magyar nyelvi és műveltségi kapcsolatokról, valamint a kelták európai életéről, szerepéről és mai maradványairól.

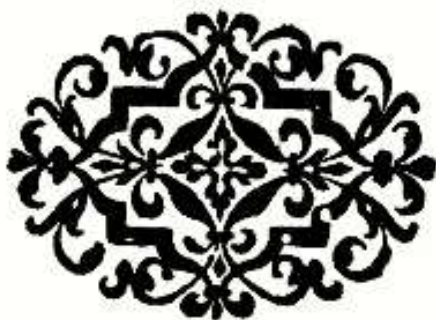
Tüdös S. Kinga PhD történész, művészettörténész, Sepsiszentgyörgy. Középiskolai tanulmányait Sepsiszentgyörgyön végezte. Budapesten az ELTE-n szerzett pszichológiai és művészettörténeti diplomát 1976-ban. 1976–80 között a Magyar Nemzeti Galériában dolgozott művészettörténészként, 1980-ban a bukaresti Nicolae Iorga Történettudományi Intézet Nemzetiségtörténeti Osztályának tudományos munkatársa lett. Szakterülete a XV–XVIII. századi Erdély története. Doktori értekezésében az 1635. évi székelyföldi katonai összeírásokat dolgozta fel (könyv alakban *Erdélyi hétköznapiak* címmel. Budapest, 2001). Forráskutatásai során a XV–XVIII. századi Erdély hétköznapijairól szóló okiratokat tárt fel. Tanulmányozta a XV–XVIII. századi erdélyi védőrendszereket, templomerődöket és műemlék templomokat. Első monográfiáját a nagyajtai templomerőről írta (1992). Részt vett a *Székely Oklevéltár* új sorozata kiadásának munkálataiban (az 1994-ben megjelent III. és a 2006-ban megjelent VIII. kötet társszerkesztőjeként). Érdeklődési területe a levéltárakban fennmaradt erdélyi végrendeletek kutatása (ebből *Erdélyi testamentumok* címmel sorozatot is indított, megjelent kötete az *Erdélyi nemesek és főemberek végrendeletei*. Marosvásárhely, 2005, előkészületben az erdélyi fejedelmek végrendeleteit tartalmazó kötet). Társszerkesztője volt a *Scripta manent* c. Demény Lajos 75. születésnapja alkalmából kiadott emlékkönyvnek (Bukarest, 2001), szerkesztője P. Benedek Fidél: *Esztelnek műemlékei* (Kézdivásárhely, 2005) c. könyvének. Tagja a Studii și Materiale de Istorie c. akadémiai folyóirat szerkesztőbizottságának. Tanulmányai, dolgozatai hazai és külföldi szakkiadványokban jelennek meg. A Duna Televízióban sorozatban mutatja be Erdély műemlék templomait. Nyugdíjba menetelég a bukaresti Román Tudományos Akadémia Nicolae Iorga Intézetében dolgozott, melynek tiszteletbeli tagja. Több rendben volt vendégprofesszora a budapesti Károli Gáspár Református Egyetemnek és előadó más kutatói fórumokon is.

Ujházi Loránd PhD hittudományok és hadtudományok, a Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Honvédelmi Jogi és Igazgatási Tanszék tudományos főmunkatársa, a Hadtudományi Doktori Iskola témavezetője, a NKE Doktori és Habilitációs Tanács tagja, a Kánonjogi Társaság tagja, Justitia et Pax Tanács tagja, Budapest. Kutatási területe a kánonjog, a jog és a hadtudomány, ezen belül jogelmélet, vallási szélsőségek vallás-fenomenológiája, a keresztények biztonsági helyzete, a Közel-Kelet vallási konfliktusai, nemzetbiztonsági szolgálatok működése, struktúrája, demokratikus ellenőrző rendszere. 2004-ben szentelték pappá Esztergomban. 2004–2006-ig tanulmányokat folytatott a római Santa Croce Egyetemen a Pápai Magyar Intézet növendékeként, ahol doktori fokozatot szerzett hittudományból. Káplán 2006–2009-ig Budapest-Kelenföld Szent Gelért plébánián, 2009–2014-ig Budapest-Rákoskeresztúron a Szent Kereszt Felmagasztalása plébánián. Plébániai kormányzó ugyanitt 2014. augusztus 1-től. 2007–2009-ben az Esztergom-Budapest Prímási Bíróság bírója, 2009–2010-ben helyettes vezetője, 2010-től bírója. 2008–2010-ben a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola tanársegéde, 2010–2012-ben adjunktusa. A hadtudományi PhD fokozatot a Nemzeti Közszerződési Egyetemen szerezte meg 2010–2013-ban. 2015-től a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Jogbölcseleti Tanszék meghívott előadója. 2015–2017-ben a Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Katonai Vezetéstudományi és Közismereti Tanszék tudományos főmunkatársa. 2015-től a Hadtudományi Szemle rovatvezetője. 2015-től a Szélsősé-

gek, vallási szélsőségek kutatószakcsoport vezetője. 2015-től, Katolikus Karitás – Caritas Hungarica nemzetközi főtanácsadója. 2015–2017-ig a Katonai Vezetéstudományi és Szakmai Kutatóműhely tudományos titkára. 2014-től a Magyar Tudományos Akadémia Köztestülete IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya Hadtudományi Bizottság köztestületi tagja. 2012-től a Magyar Hadtudományi Társaság Nemzetbiztonsági Szekció tagja. 2012–2014-ben a *Hit és tudás* c. rádióműsor szerkesztője. 2011–2013-ban a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Doktori és Habilitációs Tanács tagja. 2006–2011-ben a Pápai Iustitia et Pax Bizottság magyarországi képviselőjének tagja. 2006–2008-ban a Kánonjogi Társaság titkára. 2006–2011-ben szakértői tevékenység az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium és a Iustitia et Pax – Igazságosságért és Békéért – Pápai Bizottság felkérésére.

Váralljai Csocsán Jenő a theologia doktora (PhD), az MTA demográfia kandidátusa, művészettörténész, nyugalmazott egyetemi tanár, görögkatolikus pap, Piliscsaba. 1973–1974-ben az Oxford University Strategic Study Group elnöke; 1969 és 1994 között demográfiát adott elő az oxfordi egyetemen. 1975. november 30-ától az Árpád Akadémia rendes tagja. 1976. április 26-án gr. Wass Albert meghívta az Erdélyi Világszövetség elnöki tanácsába. A Jeruzsálemi Szent Lázár Lovagend nemesi jogi keresztje: rangidős káplán, jogi lovag 1988. július 29, bailiff 2004. május 18, egyházi nagykereszt 2004. szeptember 5; spirituális nagyperjel 2004. november 22. A Vitézi Rend jubileumi érdemkeresztje 1990. szeptember 9. Megszervezte 1994 és 1997 között a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar szociológia tanszékét (társadalomtudományi intézetét) Piliscsaba–Klotildligeten. A ZMTE alapító örökös dísztagja és díszelnökségének tagja.

Vekov Károly PhD történész, művelődéstörténész, egyetemi docens, Tiszafüred. Középiskoláit Aradon végezte (1966), a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen szerzett oklevelet (1971), a doktori fokozatot 1999-ben szerezte meg a bukaresti Nicolae Iorga Történettudományi Intézetben. Pályája első szakaszában (1971–1990) a Nicolae Iorga Történettudományi Intézet nemzetiségtörténeti osztályán dolgozott tudományos kutatóként. A Limes Kör tagja, részt vett 1985-ben Bukarestben és több alkalommal vidéken rendezett vitáin. 1990–1995-ig Kolozsváron az RMDSZ országos elnökségének ügyvezető titkára, referense, majd a kolozsvári Brassai Sámuel Líceum, a Római Katolikus Líceum tanára, utóbbinak igazgatója (1995–2000), 2000–2004 között Kolozsvár municípiumi tanácsának tagja (ebben a minőségében a főtéri Márton Áron-szobor kezdeményezője), a Kolozs megyei tanács tagja, parlamenti képviselő. Meghívottként Bizánc történetét adta elő a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen, ahol 2000-től egyetemi docens, magiszteri kurzusok előadója. Bizánc és a magyar középkor történetét, magyarságtörténetet, magyar művelődéstörténetet, írásbeliség- és intézménytörténetet, latin és magyar paleográfiát, pecsétant ad elő. 2012-től Magyarországon él.

FÜGGELÉK

Kiadványaink jegyzéke

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
I.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia I. évfolyam 1. szám. Első (Benidorm 1986) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Zürich, 1991. ISBN 963 02 8926 1 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06366/06366.pdf	1
II.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia II. évfolyam 1. szám. A Második (Zürich 1987) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Zürich, 1993. ISBN 963 02 8926 2 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06400/06487/06487.pdf	2
III.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia III. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (London 1988) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1999 ISBN 963 85684 5 3 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05930/05930.pdf	25
IV.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia IV. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Negyedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Felsőőr/ Oberwart 1989) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 10 0 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05927/05927.pdf	46
V.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia V. évfolyam 1. szám. Csihák György: A magyar parlamentarizmus ezer éve. Budapest, 1990. ISBN 963 02 8925 3 és ISSN 2297-7511	6
V.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia V. évfolyam 2. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Ötödik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Altenberg 1990) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 09 7 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06833/06833.pdf	49
VI.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia VI. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hatodik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Szent Gallen 1991) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 08 9 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05946/05946.pdf	47
VII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia VII. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hetedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Szentendre 1992) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9204 48 X és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06844/06844.pdf	51
VII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia VII. évfolyam 2. szám. Magyarok Őstörténete. Zürich-Budapest, 1992. ISBN 963 02 8925 3; második kiadás 1996. ISBN 963 85274 6 3; harmadik bővített kiadás 2007. ISBN 963 9204 37 4 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06375/06375.pdf	3
VII.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia VII. évfolyam 3. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Szeged 1992) Magyar Történelmi Iskolájának Előadásai és Iratai. Zürich, 1993. ISBN 963 8465 00 X és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06400/06488/06488.pdf	4
VIII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia VIII. évfolyam 1. szám. Magyar Történelmi Tanulmányok 1. Zürich, 1993. ISSN 1217 4629 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06400/06486/06486.pdf	5
VIII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia VIII. évfolyam 2. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Tab 1993) Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4413 5 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06381/06381.pdf	9
VIII.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia VIII. évfolyam 3. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Nyolcadik (Kaposvár 1993) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 2 9 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06500/06527/06527.pdf	23
IX.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kilencedik (Tapolca 1994) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 1 2 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06700/06769/06769.pdf	15
IX.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 2. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (Tapolca 1994) Magyar Történelmi Iskolája Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85274 12 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06365/06365.pdf	11
IX.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 3. szám. Die Frühgeschichte der Ungarn. Zürich-Budapest, 1994. ISBN 963 85 274 4 7. Zweite erweiterte Ausgabe 2007. ISBN 963 9204 30 7 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06362/06362.pdf	10
IX.	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 4. szám. Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet. I. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4112 8 és ISSN 2297-7511	7
IX.	5	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 5. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Székelyudvarhely 1994) Övezeti Történetstálkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85274 2 0 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06364/06364.pdf	12

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
IX.	6	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 6. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Komárom 1994) Övezeti Történésztalálkozó Előadásai és Iratai. Komárom-Komárno-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 3 9 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06370/06370.pdf	14
IX.	7	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 7. szám. Képeslapok magyar történelmi motívumokkal. 8 különféle, szimpla és dupla, színes ISSN 2297-7511	8
X.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia X. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizedik (Tapolca 1995) Magyar Őstörténeti Találkozó és Negyedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 8 X és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06500/06505/06505.pdf	17
X.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia X. évfolyam 2. szám. Csihák György: Beszélgetés népemmel a hazánkról. Budapest-Zürich, 1995 ISBN 963 85274 5 5 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/11200/11213/11213.pdf	13
X.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia X. évfolyam 3. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Erdélyi Övezeti Történésztalálkozó (1995-1999) Előadásai és Iratai. Csíkszereda-Budapest-Zürich, 2000. ISBN 963 85684 9 6 http://mek.oszk.hu/06300/06372/06372.pdf	30
XI.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XI. évfolyam 1. szám. Honfoglalásunk és előzményei. Keresztény egyházak és történelmi szerepük a Kárpát-medencében. (Tapolca 1996) Budapest-Zürich, 1997. ISBN 963 85684 1 0 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06500/06503/06503.pdf	20
XI.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XI. évfolyam 2. szám. Csámpai Ottó: Nemzet és társadalom. Bevezetés az etnoszociológiába. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85684 02 és ISSN 2297-7511	19
XI.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XI. évfolyam 3. szám. Germann Georg: Ungarisches im Bernischen Historischen Museum. A Berni Történelmi Múzeum magyar emlékei. Bern-Budapest, 1996. ISBN 963 85274 9 8 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05935/05935.pdf	18
XI.	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XI. évfolyam 4. szám. Csihák György: Ex Oriente Lux. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 7 1 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06363/06363.pdf	16
XII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XII. évfolyam 1. szám. Magyar út és nehézségei a nemzetállamtól az övezetek Európájába a huszadik század fordulóján. Avarok – onogurok – magyarok. (Tapolca 1997). Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 11 9 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06837/06837.pdf	50
XIII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIII. évfolyam 1. szám. Nagy Kálmán: A honfoglalás hadtörténete. (A Szabadtér Kiadóval együtt.) Budapest, 1998. ISBN 963 7810 97 8	21
XIII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIII. évfolyam 2. szám. A honfoglalás és az 1848-1849-es magyarországi polgári forradalom és szabadságharc évfordulójára. (Tapolca 1998). (324 oldal) Budapest-Zürich, 2001. ISBN 963 86100 5 0 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06500/06536/06536.pdf	31
XIV.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 1. szám. Az első világháború és magyar történelmi következményei (1914-1921). Szent István és a magyar államalapítás. (Tapolca 1999) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 02 X és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06802/06802.pdf	42
XIV.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 2. szám. Csihák György: Válasz népem kérdéseire a hazánkról. Budapest-Zürich, 1999 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05921/05921.pdf	22
XIV.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 3. szám. Die Ungarn und die Abtei Sankt Gallen. Magyarok és a Szent Galleni Apátság. ISBN 963 85684 3 7 (Közösen St. Gallen Kanton levéltárával) – Második kiadás: Szent Gallen-Budapest, 1999. ISBN 96386100 8 5 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06100/06107/06107.pdf	24
XIV.	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 4. szám. Csihák György: A magyar nemzet múltja - Szent István király életműve és a magyar államalapítás - A bambergi lovas - Sacra Regni Hungarici Corona és a magyar közbiztonság kérdései ma - Magyar - nép - kisebbség. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 6 1 és ISSN 2297-7511 http://mek.oszk.hu/06300/06373/06373.pdf	26
XIV.	5	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 5. szám. Fünfzehn Jahre UHVZ - A ZMTE tizenöt éves 1985 - 1999. Zürich-Budapest, 1999. ISBN 963 85684 7 X és ISSN 2297-7511	27
XIV.	6	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 6. szám. Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet II. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 4 5 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06700/06783/06783.pdf	28
XV.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XV. évfolyam 1. szám. A magyar műveltség gyökerei. Az 1930-as évek magyar műveltsége. (Felsőőr/Oberwart 2000) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 86100 3 4 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06700/06799/06799.pdf	41
XV.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XV. évfolyam 2. szám. Délközép Kárpát-medence műveltsége, különös tekintettel a sárközi települések és népi műveltségük fejlődésére. (Sárköz-Decs 2000) Decs-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 03 8 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05926/05926.pdf	39
XV.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XV. évfolyam 3. szám. Közös jelen, múlt és jövő Észak Kárpát-medencében, különös tekintettel a gömöri tájegységre. (Rozsnyó 2000) Rozsnyó-Budapest-Zürich, 2002. ISBN 9638610026 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06700/06792/06792.pdf	38

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
XV.	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XV. évfolyam 4. szám. Csihák György: Dunhuang barlangképei és a Sászi agyagkatonák néma üzenete a magyar műveltség gyökereiről. Budapest-Zürich, 2000. ISBN 9638568488 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06368/06368.pdf	29
XVI.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVI. évfolyam 1. szám. Magyar haditechnika és magyar hadjáratok a kora középkorban. A második világháború és történelmi következményei Magyarország szempontjából (1939-1949). (Szentendre 2001) Budapest-Zürich, 2002. ISBN 963 86100 6 9 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06700/06790/06790.pdf	35
XVI.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVI. évfolyam 2. szám. Barabási László: Nemes Székely Nemzet – Csillagösvényen. Csiksomlyó-Budapest, 2001. ISBN 963 86100 4 2	32
XVII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVII. évfolyam 1. szám. Csihák György: Magyar nempolitikai írások. Budapest-Zürich, 2002. ISBN 963 86 100 0 X és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05917/05917.pdf	33
XVII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVII. évfolyam 2. szám. Kiadványaink tartalomjegyzéke – Vereinspublikationen mit Inhaltsübersicht. Zürich-Budapest, 2002. ISBN 9638610077	34
XVII.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVII. évfolyam 3. szám. Achtzehn Jahre UHVZ – A ZMTE tizennyolc éve 1985-2002. Zürich-Budapest, 2002. ISBN 9638610093	36
XVIII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVIII. évfolyam 1. szám. Magyar Történelem. Tízezer év – ezer oldalról. Oktatási segédkönyv a magyar történelem tanításához. (636 oldal) Budapest-Zürich, 2003. ISBN 963 86100 1 8 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05939/05939.pdf	37
XVIII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVIII. évfolyam 2. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenhetedik Magyar Őstörténeti Találkozó és Tizenegyedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. (Budapest 2003) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 06 2 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05943/05943.pdf	43
XIX.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIX. évfolyam 1. szám. A magyar huszárság története. A lovasműveltség sajátosságai. Az első magyar huszártörténeti konferencia keretében. (Nyíregyháza, 2004) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 07 0 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06824/06824.pdf	45
XIX.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIX. évfolyam 2. szám. Zwanzig Jahre UHVZ – A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 20 éve 1985-2004. Zürich-Budapest, 2004. ISBN 963 9349 05 http://mek.oszk.hu/06000/06008/06008.pdf	44
XIX.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIX. évfolyam 3. szám. Csihák György: Forog a történelem kereké... Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 04 6 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05916/05916.pdf	40
XX.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XX. évfolyam 1. szám. Csámpai Ottó: Nemzet és társadalom. Bevezetés az etnoszociológiába. Második, bővített kiadás. Közösen a Heraldika Kiadóval. Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9204 38 2	48
XXI.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXI. évfolyam 1. szám. Kiadványaink tartalma. Budapest – Zürich, 2006. ISBN 9639204 37 4 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06000/06007/06007.pdf	52
XXII	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXII. évfolyam 1. szám. Őstörténetünk és a genetika. 1456 – Nándorféhvár – 1606 Zsitvatorok – 1956 Budapest. (Mártély 2006) (372 oldal). Budapest-Zürich 2007. http://mek.oszk.hu/09100/09137/09137.pdf	53
XXIII	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Huszadik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Hódmezővásárhely 2007) (159 oldal). Budapest-Zürich, 2008. ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06849/06849.pdf	54
XXIII	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúrákötés Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2008/A. (137 oldal) Budapest 2008. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00001/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00001/pdf/00001.pdf	55
XXIII	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 3. szám. Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére. Tudományos emlékülés. (Esztergom 2007) (67 oldal). Budapest-Zürich, 2008. ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06850/06850.pdf	56
XXIII	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 4. szám. Pannon Kultúrákötés Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2008/B. (176 oldal) Budapest 2008. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00010/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00010/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2008_4.pdf	57
XXIV	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIV. évfolyam 1. szám. Hunyadi Mátyás és a magyar újjászülés. Tudományos emlékülés. (Esztergom 2008) (115 oldal). Budapest-Zürich 2009. ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/09100/09125/09125.pdf	58
XXIV	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIV. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúrákötés Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2009/A. (145 oldal) Budapest 2009. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00002/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00002/pdf/acta_hist_01445_2009_2.pdf	59

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
XXV	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXV. Évfolyam 1. szám. 25 év, 1985-2009. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Őszinte Története (239 oldal). Budapest-Zürich 2010. ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/09100/09126/09126.pdf	60
XXV	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXV. évfolyam 2. szám. Csihák György: „Cum Deo pro Patria et Libertate.“ „Horthy fasizmus“ – „Antall demokrácia.“ Történelmi előzmény és párhuzam. (142 oldal). Budapest-Zürich 2010. ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/09100/09110/09110.pdf	61
XXV	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXV. évfolyam 3. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2010/A. (130 oldal). Budapest 2010. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00003/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00003/pdf/EPA01445_2010A.pdf	62
XXVI	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVI. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2011/A. Az 1920. június 4-től 1944. december 21-ig tartó időszak magyarországi eseményeinek elemzése, különös tekintettel az október körüli eseményekre. (231 oldal). Budapest-Zürich 2011. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00006/pdf/ és http://mek.oszk.hu/09400/09484/09484.pdf	63
XXVI	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVI. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2012/A. Zentai KJF–ZMTE Történelemtanár-Továbbképzés Vizsgaelőadásai. (230 oldal). Budapest-Zürich 2011. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00004/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00004/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2011.pdf	64
XXVII	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVII. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2012/B. (229 oldal) Budapest-Zürich 2012. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00005/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00005/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2012.pdf	65
XXVIII	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVIII. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2013/A. A Zürichi Magyar történelmi Egyesület „Az altöttingi országgyűlés történelmi vizsgálata” című zártkörű tudományos tanácskozásán elhangzott előadások írott változata. (176 oldal) Budapest-Zürich 2013. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00007/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00007/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2012_2.pdf	66
XXVIII	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVIII. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2013/B. Budapest-Zürich 2013. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00008/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00008/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2013_1.pdf	67
XXIX	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIX. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2014/A. Budapest-Zürich 2014. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00009/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00009/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2014_1.pdf	68
XXIX	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIX. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2014/A. „Tízezer hontalan magyar Szent István-napi zárandoklata 1947. augusztus 20-án” címmel a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület és a Pilisszántaért Egyesület közös rendezésében 2014. augusztus 20-án Pilisszántón a Boldogasszony Sziklakápolnában és a Páduai Szent Antal Templomban tartott ünnepi megemlékezés és tudományos ülészak beszédei és előadásai. Budapest-Zürich, 2014. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00011/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00011/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2014_2.pdf	69
XXX	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXX. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2015/A. A Hazáért! A Nemzeti Köszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara, valamint a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület centenáriumi rendezvénye Budapest, 2014. november 28. előadásai. Budapest-Zürich, 2015. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00012/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00012/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2015_1.pdf	70
XXX	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXX. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2015/B. Budapest-Zürich 2015. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00013/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00013/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2015_2.pdf	71
XXX	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXX. évfolyam 4. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2015/C. A Hazáért! A Nemzeti Köszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara, valamint a Zürichi Magyar Történelmi egyesület második emlékkonferenciája az első világháborúról. Budapest, 2015. április 24. Ludovica tér 2. NKE Kápolna. Budapest-Zürich 2015. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00014/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00014/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2015_3.pdf	72

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
XXX	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXX. évfolyam 4. szám. Géza A. Kósa: Calvinist Hungarians in Australia. The first 60 years of Hungarian speaking congregations 1950-2010. Academia Press Co. and the Hungarian Historical Society of Zurich. Melbourne, 2015. 214 pages. National Library of Australia Cataloguing-in-Publication ISBN 9780957770744 (paperback)	73
XXXI	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXI. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúráközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2016/A. Budapest-Zürich 2016. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00015/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00015/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_1.pdf	74
XXXI	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXI. évfolyam 2. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 30 éve. 30 Jahre Ungarisch Historischer Verein Zürich. 1985–2015. Budapest-Zürich 2016. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00016/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00016/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_2.pdf	75
XXXI	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXI. évfolyam 3. szám. Z. Tóth Csaba: Magyar őstörténeti tanulmányok 2014- 2016. Budapest-Zürich 2016. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00017/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00017/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_3.pdf	76
XXXI	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXI. évfolyam 3. szám. A Kodolányi János Főiskola és a Zürichi Magyar történelmi egyesület „A magyar történelem tanításának tartalmi és módszertani megújítása” című 120 órás komáromi történelemtanár tovább és felnőttképzése vizsgaelőadásai. Budapest-Zürich 2016. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00018/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00018/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_4.pdf	77
XXXI	5	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXI. évfolyam 5. szám. Alapvetés. Tanulmányok a magyar eredetről és következményeiről. Oktatási segédkönyv II. Budapest-Zürich 2017. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_5.pdf	78
XX XI	6- 18	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXI. évfolyam 6-21. szám. ZMTE Emlékkönyv (UHVZ Erinnerungsbuch) I-XIII. 1985–1998. Budapest-Zürich 2016. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00020/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_01_1985_1986.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00021/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_02_1986_1987.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00022/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_03_1987_1988.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00023/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_04_1988_1989.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00024/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_05_1989_1990.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00025/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_06_1990_1991.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00026/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_07_1991_1992.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00027/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_08_1992-1993.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00028/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_09_1993_1994.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00029/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_10_1994_1995.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00030/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_11_1995_1996.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00031/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_12_1996_1997.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00032/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_13_1997_1998.pdf	79- 91
XXXII	1- 10	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXII. évfolyam 1-17. szám. ZMTE Emlékkönyv (UHVZ Erinnerungsbuch) XIV-XXX. 1998–2007. Budapest-Zürich 2017. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00033/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_14_1998_1999.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00034/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_15_1999_2000.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00035/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_16_2000_2001.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00036/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_17_2001_2002.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00037/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_18_2002_2003.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00038/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_19_2003_2004.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00039/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_20_2004_2005.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00040/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_21_2005_2006.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00041/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_22_2006_2007.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00042/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_23_2007_2008.pdf	92- 101
XXXIII	1-8	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXIII. évfolyam 1-9. szám. ZMTE Emlékkönyv (UHVZ Erinnerungsbuch) XIV-XXX. 2008–2016. Budapest-Zürich 2017. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00043/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_24_2008_2009.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00044/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_25_2009_2010.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00045/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_26_2010_2011.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00046/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_27_2011_2012.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00047/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_28_2012_2013.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00048/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_29_2013_2014.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00049/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_30_2014_2015.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00050/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_31_2015_2016.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00051/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkönyv_32_2016_2017.pdf	102- 110

Jahr- gang Évfo- lyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
XXXIII	10	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXIII. évfolyam 10. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2018/A. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00052/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2018_10.pdf és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00052/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2018_10.pdf	111
XXXIII	11	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXIII. évfolyam 11. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2017/B. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00053/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2018_11.pdf és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00053/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2018_11.pdf	112
XXXIII	12	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXIII. évfolyam 12. szám. Hirdető műsorfüzet „A Hazáért!” című, az első világháborúról szóló harmadik emlékkonferenciához, melyet a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara, valamint a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület közösen rendez az NKE Kápolnában (Budapest, Ludovica tér 2.) 2018. december 1-én. ISSN 2297-7538 (Jelen kötet)	113
XXXIV	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXIII. évfolyam 1. szám. A Hazáért! A Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara, valamint a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület harmadik emlékkonferenciája az első világháborúról. Budapest, 2018. december 1. Ludovica tér 2. NKE Kápolna. Budapest-Zürich 2018. ISSN 2297-7538 (Előkészületben.)	114

* Sorszám a megjelenés időpontja szerint/Nummerung nach Erscheinung

53. számtól csak digitálisan (Ab Nr. 53 nur in digitalisierter Form): [Elektronikus könyvtár](#)

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

Ungarisch Historischer Verein

Zürich CH-8004 Zürich, Birmensdorferstrasse 41.

zmte@freemail.hu www.zmte.org

Az Acta Historica Hungarica Turiciensia minden száma megtalálható a ZMTE honlapján kívül az OSZK [Magyar Elektronikus Könyvtárában](#) (MEK) és az [Elektronikus Periodika Archivumban](#) (EPA),

továbbá az [Európai Digitális Könyvtárban](#) ([European Library](#)).

Hivatkozható az MTA Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) egyéni adatbázisában. Felvették a Svájci Nemzeti Könyvtár Katalógusába ([Helveticat](#)) az [időszakos](#) és [online kiadványok](#) közé.

Die Periodikas der Acta Historica Hungarica Turiciensia gefunden werden kann in [Ungarische Elektronische Bibliothek](#) und [Elektronische Periodika Archiv](#) (EPA), weiterhin in [Europäische Digital Bibliothek](#) ([European Library](#)).

Die Periodikas der Acta Historica Hungarica Turiciensia werden von der Ungarischen Akademie der Wissenschaften (MTA) als Erscheinungsort für die Publikationsdatenbank der Ungarischen Historischen Werke (MTMT) anerkannt. Aufgezeichnet in [Helveticat](#) ([Schweizerische Nationalbibliothek](#)) als [periodisch](#) und [online Publikationen](#).

